

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

X. A

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1950:26
FINANSDEPARTEMENTET

KOMMITTÉSVENSKA

EN UNDERSÖKNING OCH ETT FÖRSÖK
TILL RIKTLINJER

AV

ERIK WELLANDER

Bilaga till trycksakskommitténs betänkande

S T O C K H O L M

1 9 5 0

Statens offentliga utredningar 1950

Kronologisk förteckning

1. Elkraftutredningens redogörelse nr 2:18. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Örebro län. Beckman. 44 s. K.
2. Betänkande angående tyskgruvorna och centralorgan för gruvärenden. Victor Petterson. 157 s. H.
3. Betänkande med förslag angående folkskolans disciplinmedel m. m. Kihlström. 137 s. E.
4. Skolöverstyrelsens utlåtande angående beskäring av timplanerna vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter. Statens Reproduktionsanstalt. 105 s. E.
5. Ortsavdragskommittén. Betänkande med förslag till ändrade kommunala Ortsavdrag m. m. Beckman. 199 s. Fi.
6. Utredning angående överflyttning av viss del av riksbankens rörelse till en statlig affärsbank m. m. Marcus. 64 s. Fi.
7. 1949 års uppbördssakkunniga. 1. Betänkande med förslag till vissa ändringar i uppbördsförfarandet. Marcus. 112 s. Fi.
8. Betänkande angående rationaliseringsverksamheten inom den offentliga förvaltningen. Beckman. 155 s. Ju.
9. Utredning angående de handelspolitiska arbetsformerna m. m. 2. Redogörelse för de olika avtalstyperna i det svenska avtalssystemet. Katalog och Tidskriftstryck. 74 s. H.
10. Den svenska elbranschens kapacitet och konkurrensförhållanden. Marcus. 175 s., 1 pl. H.
11. Socialvårdskommitténs betänkande. 17. Utredning och förslag angående lag om socialhjälp m. m. Beckman. 64* s., 515 s. S.
12. Handelsutbildningskommitténs betänkande och förslag. 1. Handelsgymnasierna. Marcus. 445 s. E.
13. Skyddsrum för civilbefolkningen. Nordisk Rotogravyr. 154 s., 1 pl. I.
14. Betänkande rörande Sveriges smalspåriga järnvägar. Del 4. De smalspåriga västgötabanorna. Gummesson. 99 s. K.
15. 1948 års järnbruksutredning. Betänkande angående järnbrukens arbetskraftsförsörjning och därmed sammanhängande problem. Kihlström. 55 s. S.
16. Förberedande utredning angående lagstiftning på skadeståndsrättens område. Av I. Strahl. Victor Petterson. 168 s. Ju.
17. Betänkande med förslag rörande decentralisering inom väg- och vattenbyggnadsverket m. m. Victor Petterson. 151 s. K.
18. Elkraftutredningens redogörelse nr 2:19. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Västmanlands län. Beckman. 37 s. K.
19. Betänkande med utredning och förslag angående fordringar på synförmågan för anställning i allmän och enskild tjänst m. m. Kihlström. 235 s. S.
20. Undersökning rörande brukningskostnadernas samband med åkerfältens storlek, form och beskaffenhet. Gernandt. 276 s. Jo.
21. 1944 års allmänna skattekommitté. 4. Betänkande med förslag angående ändrade bestämmelser för beskattning av periodiskt understöd m. m. samt av utdelning å svenska aktier och andelar i vissa fall, m. m. Marcus. 170 s. Fi.
22. Statsbidrag för ålderdomshem. Beckman. 61 s. S.
23. Statens sjukhusutredning av år 1943. Betänkande 5 angående verksamheten vid sjukhusvätterierna och möjligheterna att rationalisera densamma. Kihlström. 201 s. I.
24. Betänkande med förslag till det rättspsykiatriska undersökningsväsendets organisation. Norstedt. 64 s. Ju.
25. Det statliga utredningstrycket. Trycksakskommitténs betänkande. Idun. 43 s. Fi.
26. Kommittésvenska. En undersökning och ett förslag till riktlinjer av E. Wellander. Bilaga till trycksakskommitténs betänkande. Idun. 88 s. Fi.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ekklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1950: 26
FINANSDEPARTEMENTET

KOMMITTÉSVENSKA

EN UNDERSÖKNING OCH ETT FÖRSÖK
TILL RIKTLINJER

av

ERIK WELLANDER

Bilaga till trycksakskommitténs betänkande

IDUNS TRYCKERIAKTIEBOLAG ESSELTE AB
STOCKHOLM 1950
016645

KOMITTES/ENGLA

EN TIRHNDIA OCH TIRHNDIA

REKONSTRUKTION

REKONSTRUKTION

REKONSTRUKTION

REKONSTRUKTION

Innehållsförteckning

Inledning	7
Stilen	12
Klarhet	16
Enkelhet	23
Korthet	29
Abstraktion	36
Substantivsjukan	41
Substantivering av adjektiv och adverb	54
Verbomskrivning med presens particip	55
Kongruensfrågor	56
Ordföljdsfrågor	59
Upprepning	63
Prepositions möte	67
Subjektsregeln	68
Förledsbestämningar: <i>det enkla frågeinstitutet</i>	70
<i>Möjligast fullständiga</i> eller <i>fullständigast möjliga uppgifter</i>	72
Äsklingsord	73
Ordförrådet	76
Sats- och meningsbyggnad	77
Språkets skönhet	79
Krångelsvenskans uppkomst och utbredning	82
Slutord	86

Förord

Den 3 december 1947 förordnade chefen för finansdepartementet redaktör Kjell och undertecknad att såsom experter biträda sakkunniga för utredning angående modernisering m. m. av det statliga utredningstrycket (trycksakskommittén). Uppdraget avsåg en undersökning rörande den språkliga sidan av det statliga utredningstrycket.

Redaktör Kjell hade redan såsom ledamot av 1946 års kommitté för riksdagstrycket utarbetat en kortare framställning: »Kanslispråket. Ett försök till positiv kritik», vilken som Bilaga D fogats till denna kommittés den 24 april 1947 avgivna »Betänkande med förslag till rationalisering av riksdagstrycket». Det gällde nu att få grepp även om kommittéernas särskilda språk. För detta ändamål samlade redaktör Kjell enligt trycksakskommitténs uppdrag ur utredningstryck från senaste tid ett omfattande material av språkprov, vilket han sovrade och ordnade i huvudsaklig överensstämmelse med de i nämnda bilaga antydda principerna. Detta arbete, betitlat »Kommittéspråket», överlämnades i maskinskrift till trycksakskommittén.

Sedan fick undertecknad uppdraget att på grundval av de sålunda utvalda och ordnade excerpterna utarbeta dels en undersökning rörande kommittésvenskans stil och utvecklingstendenser, dels riktlinjer och råd, ägnade att tjäna till ledning särskilt för begynnande kommittésekreterare. Även för detta arbete ha redaktör Kjells erfarenhet och sakkunskap varit av största värde.

Sedan uppdraget slutförts och arbetet som bilaga fogats till trycksakskommitténs den 28 december 1949 avgivna betänkande, skall det enligt departementschefens beslut tryckas separat.

Till slut må här uttryckas den förhoppningen, att trycksakskommitténs nitälskan för den språkliga sidan av kommittébetänkandena måtte vinna allmän efterföljd.

Stockholm den 28 december 1949.

Erik Wellander.

Föreläsning

Den 2 december 1917 inordningsföreläsning för inordningskommittén i K. 1 och inordningsutskottet för K. 2. Först föreläste inordningskommitténs ordförande, K. 1 och K. 2, sedan inordningsutskottets ordförande, K. 1 och K. 2, och slutligen inordningskommitténs sekreterare, K. 1 och K. 2.

Den 3 december 1917 inordningsföreläsning för inordningskommittén i K. 1 och K. 2. Först föreläste inordningskommitténs ordförande, K. 1 och K. 2, sedan inordningsutskottets ordförande, K. 1 och K. 2, och slutligen inordningskommitténs sekreterare, K. 1 och K. 2.

Stockholm den 28 december 1917.

[Signature]

Inledning

Det språk, som i betänkanden nyttjas av kommittéer och jämförliga utredande organ, är ingen enhetlig språkart utan innefattar en mångfald av sinsemellan rätt olika skiftningar, betingade bl. a. av att såväl de behandlade ämnena som författarnas förutsättningar äro så olika. Men sett mot bakgrunden av vårt modersmål i övrigt visar detta språk så många och så viktiga särdrag, att det med viss rätt kan betecknas som en språkart för sig. Denna kan med ett sammanfattande namn kallas kommittésvenska.

Betänkandenas innehåll, liksom i regel även sekreterarnas utbildning, gör det naturligt att kommittésvenskan i det hela ansluter sig till det s. k. kanslispråket. I själva verket kan den betraktas som en särart av detta, präglad av kommittéernas speciella uppgifter och arbetsvillkor.

Vårt kanslispråk har sitt ursprung i medeltidens skrifvarstugor, i kungens, de andliga och världsliga stormännens och städernas kanslier. Det växte där fram, allt eftersom latinet fick vika för modersmålet, och utvecklades under starka inflytelser både från det latinska och från det tyska, särskilt det lågtyska, kanslispråket.

På grund av natur och livsbetingelser är kanslisvenskan starkt traditionsbunden. En utgående skrivelse är ju vanligen föranledd av en ingående. Av flera skäl användas i svaret gärna så långt ske kan samma ord och vändningar som i frågan. Uppstår tvekan, så går man till äldre skrivelser i samma eller liknande ämnen och ser hur tanken där har uttryckts. I stor utsträckning följer man formulär. Detta ständiga tillbakablickande ger en säkerhet och en konsekvens i ärendenas behandling, som måste skattas högt, men är naturligtvis synnerligen ägnat att konservera det i skrivelserna använda språket. Kanslisvenskan bevarar också från äldre tider många egendomligheter i ordval och formsystem, som äro främmande för nutidens talade språk.

Detta är i och för sig ingenting överraskande, och än mindre är det att klandra. Varje fackspråk med lång tradition bakom sig visar dylika särdrag, låt vara olika skarpt utpräglade alltefter traditionens styrka och sarspråkets avskildhet från modersmålet i övrigt. Om exempelvis sjöfartens ordförråd företer större avvikelser från gemene mans svenska än handels

eller kyrkans, så har det sin naturliga förklaring i sjölivets villkor. Om åter just kanslispråket vida mer än något annat fackspråk tilldrar sig allmänhetens uppmärksamhet och utsättes för dess kritik, så beror detta givetvis på att det såsom uttryck för en allt omfattande och mångenstädes djupt ingripande förvaltningsorganisation liksom tränger sig på den enskilde medborgaren mera kännbart än varje annat särspråk.

Kanslispråket brukar av utomstående klandras för tyngd, stelhet och onatur, ofta även för oklarhet eller rent av obegriplighet. Generella omdömen av sådan innebörd äro oriktiga. Lika visst som kanslispråket, hanterat av en klåpare eller en fuskare, blir ett synnerligen klumpigt meddelelsemedel, lika visst kan det i en mästars hand formas till ett utomordentligt redskap för tanken.

Det goda kanslispråket har sin styrka framför allt i den medvetna strävan till lugn saklighet, logisk skärpa och obetingad tydlighet. Tankeinhållet genomarbetas till fullkomlig klarhet och bestämdhet, sovras och befrias från allt ovidkommande och överflödigt, icke minst från varje känsloton, och ordnas efter logiska synpunkter. Det väsentliga framhäves, likställda led sidoordnas, det mindre väsentliga underordnas eller uteslutes. De olika delarna av ämnet grupperas gärna efter en hävdvunnen plan, som för ett vant öga gör innehållet lätt överskådligt. Allt detta ger åt kanslispråket, när det är som bäst, det behag som alltid är förenat med en planmässigt ordnad helhet av väl avvägda enskildheter.

Strävan till klarhet och logisk reda har sedan gammalt tagit sig uttryck även i en noggrann omsorg om språkformen. Kanslispråket har sålunda icke godtagit de många avvikelser från vedertagen grammatisk norm, som talspråket och även det ledigare skriftspråket tillåta sig i form av förkortningar, oklarheter i syftning och kongruens, upprepningar, gruppenitiver, konstruktioner efter betydelsen o. d.

Allt detta är värden, som under inga omständigheter få förspillas. Det är redan för kanslispråkets egen skull av största vikt att de bevaras. Men därtill kommer något annat, som förtjänar att hållas i minne vid bedömandet av hithörande frågor: ansvaret för vårt språk över huvud.

Utvecklingen av vårt modersmål i det hela påverkas starkt av kansli-svenskan. Men denna i sin tur får i mångt och mycket sin prägel i kommittéerna. Alla dessa författningar och stadgar, som på mångfaldigt sätt bestämma den enskilde medborgarens liv, formas ju vanligen först i en kommitté och bearbetas måhända vidare av en annan kommitté för att till sist i en beredning eller ett departement få sin definitiva gestalt och sin slutliga avslipning. Många så utformade bestämmelser höra till det som mest och noggrannast läses av allmänheten, och det är rimligt om de, med

statsmakternas myndighet bakom sig i sakligt hänseende, även språkligt komma att åtnjuta en betydande auktoritet.

Tyvärre känna icke alla i officiella ärenden stadda författare lika starkt det ansvar för den allmänna stilviljans och smakens fostran, som ovillkorligen följer med sådant skriftställereri. Knappast någon möda borde anses för stor när det gäller att utforma satser och meningar, som veterligen komma att noggrant läsas och begrundas av det stora flertalet svenskar. Att prägla kärnord är icke allom givet, men att undvika allmänt kända stilistiska fel är för varje författare möjligt.

En sats som årligen läses och övertänkes och underskrives av nära nog varje till mogen ålder kommen svensk innehavare av en aktie är denna: *Sanningsenligheten av samtliga å såväl fram- som baksidan av denna blankett av mig lämnade uppgifter intygas på heder och samvete.* Innebörden stämmer till eftertanke, till vägande av varje ord — vad kan den uppmärksamme läsaren då lära av formen?

Huvudtanken, att de lämnade uppgifterna äro sanna, har icke fått satsens form utan koncentrerats i ett substantiv. Vad som för tanken är subjekt har genom *av* anknutits till detta substantiv som bestämning. Denna bestämning tynges i sin tur av bestämningar på icke mindre än tretton ord. Prepositionen *av* förekommer tre gånger. Ordet *intyga* användes i en för allmänheten mindre känd betydelse.

Allmänheten läser och lär. Myndigheternas vördnadsbjudande språkbruk lägges på minnet och blir för den enskilde medborgarens språkkänsla vägledande, normgivande.

Icke minst av detta skäl är det angeläget att kommittéernas svenska verkliga motsvarar högt ställda anspråk.

Nu har emellertid kanslispråket framträdande svagheter, vilka stundom endast alltför tydligt visa avigsidan av dess dygder. I stor utsträckning ha de nämligen sitt upphov i ovan antydda strävanden, som i och för sig äro helt löfvärda men som kunna drivas för långt. Sakligheten blir då torrhet, de logiska kraven skärpas till pedanteri, viljan till klarhet föranleder en övertydlighet, som gör framställningen tung och ibland med sin förnumstiga mångordighet utmanar löjet. Uttrycksmedel, som inom kanslispråket ha utbildats för att möta särskilda behov, nyttjas till övermått, rent vane-mässigt, utan stilistiska eller logiska skäl. Språket blir därigenom omständligt, stelt och ovigt, de uttryckta tankarna förlora sig i klumpiga sammansättningar, vidlyftiga omskrivningar, överlastade satser och invecklade meningar. Om alla dessa drag framträda fullt utpräglade, så ge de tillsammans obestridligen en bedrövlig vrångbild av vårt modersmål.

Från en uppländsk kommun mottog länsstyrelsen i Stockholm i november 1947 en så lydande skrivelse:

»Länsstyrelsen i Stockholms län har infortrat kommunens yttrande över kommunallagskommitténs betänkande med förslag angående ändring i kommunallagarnas bestämmelser om borgerlig primärkommuns kompetens och om kvalificerad majoritet. Fullmäktige beslutade att ej avgiva något yttrande, då ingen ville åtaga sig att genomläsa betänkandet.»

Remissen gällde dock en fråga som på det närmaste berörde fullmäktiges verksamhetsområde, en fråga vari envar kunde ha en egen mening. Den inställning till ett kommittébetänkande, som kommer till uttryck i svaret, är emellertid icke ovanlig i svenska bygder. Den kan föranleda allehanda reflexioner, bl. a. över kommittéspråkets ändamålsenlighet.

Här är icke möjligt att ge en uttömmande analys av kommittésvenskan, sådan den nu visar både sina starka och sina svaga sidor i den svällande floden av officiellt tryck, här skall endast göras ett försök att fånga några särskilt kännetecknande drag hos denna språkart. Om uppmärksamheten då riktas främst på kommittésvenskans brister, så innebär detta intet förnekande eller underskattande av dess dygder. Det är tvärtom en hög uppskattning av vårt officiella språk, som gör arbetet på att förfina och fullkomna det både lockande och lönande.

Många svagheter delar kommittéernas språk naturligtvis med andra svenska språkarter. Meningen är emellertid icke att här behandla företeelser, som känneteckna dålig svenska i allmänhet eller som vanpryda vårt modersmål i det hela. Meningen är endast att med exempel belysa vissa tendenser, som synas präglade ett degenererat kanslispråk och särskilt en mindre god eller rent av dålig kommittésvenska.

Om språkproven i vissa fall synas överdrivna och föga representativa för kommittésvenskan, så beror det på att de valts icke som typiska prov på denna stilart utan som drastiska exempel på ifrågavarande språkfel.

I stort sett få beläggen själva tala. För närmare motivering hänvisas till Wellander, Riktig svenska, särskilt ss. 55—70 och 101—170.

De ändringsförslag, som fogats till anförda språkprov, antyda naturligtvis endast en utväg att undvika ett påpekade fel och borde därför alltid föregås av ett »exempelvis». Ofta kunna andra och kanske bättre vägar utfinnas.

Stundom framgår det av innehållet, ur vilka betänkanen språkproven hämtats. Detta kan ej undvikas, om språket skall behålla verklighetsprägnen. Hoppa sig i något fall beläggen ur ett bestämt betänkande, så behöver det icke betyda att detta i ett visst avseende är särskilt illa skrivet; det kan också bero på att beläggsamlaren vid läsningen har haft sin uppmärksamhet riktad på ifrågavarande företeelse.

De som önska en snabb och genomgripande reform av vårt officiella skriftspråk skola säkerligen finna framställningen här nedan alltför tam,

reformivern alltför ljum, de praktiska ändringsförslagen alltför tydligt smittade av kommittésvenskans *å ena sidan — å andra sidan*. Härtill kan endast sägas, att den valda ståndpunkten har intagits efter mycket vägande och övertvägande. Om kommittésvenskan skall få en lycklig utveckling, så gäller det verkligen att ha blicken öppen för faror från skilda håll, att det ena göra och det andra icke låta. Endast en reformvilja som är förenad med djup respekt för god tradition kan på detta viktiga område leda till varaktigt gagn för svensk språkvård.

Stilen

Om stilen i kommittébetänkanden ha skilda meningar gjort sig gällande.

Kanslispråket är till sitt väsen en skriftlig meddelelseform och till sin karaktär konservativt. Det kommer därigenom att stå i bestämd motsättning till det talade språket, som undergått och alltjämt undergår snabba förändringar av skilda slag. Olikheterna äro mångahanda. Påtagligast äro vissa skiljaktigheter i former, ordval och satsbyggnad, som i fortlöpande text möta synnerligen ofta.

Kanslispråket nyttjar sedan gammalt sådana former som äro, *gingo*, *skola*, *bliva*, *giva*, *taga*, *draga*, *lade*, *sade*, *litet*, *mycket*, *några*. Vår tids talade språk åter använder de kortare formerna *är*, *gick*, *ska*, *bli*, *ge*, *ta*, *dra*, *la*, *sa*, *lite*, *mycke*, *nåra*.

Likaledes har kanslispråket av ålder brukat sådana ord som *intet*, *icke* eller *ej*, *blott* eller *endast*, även *allenast*, *stundom*, *städse*, *även* eller *jämväl*, *ned*, *upp*, *finna*, *ty*, *emedan* eller *enär*, *huruvida*, *såvida* eller *därest*, *ehuru*. Talspråket använder i stället *inget*, *inte*, *bara*, *ibland*, *alltid*, *jämt* eller *alltjämt*, *också*, *ner*, *opp*, *hitta*, *för*, *därför att* eller *för att*, *om* eller *ifall*, *fastän* eller *fast*.

Satsbyggnaden är i det traditionella kanslispråket ett uttryck för logisk avvägning, bisatser användas i myckenhet, och utförliga tankegångar sammanföras gärna i långa meningar, ej sällan konstrikt uppbyggda i s. k. perioder. Talspråket däremot är synnerligen konstlöst i sin satsbyggnad, det samordar hellre än underordnar och ger sig icke tid att utforma logiskt genomtänkta perioder.

Under förra århundradet följde skriftspråket över huvud i stort sett samma normer som kanslispråket. Man skrev sålunda, utom undantagsvis i återgiven dialog, *de gingo*, *skola*, *giva*, *taga*, *lade*, *intet*, *icke*, *stundom* osv., och man vinnlade sig om en väl avvägd satsbyggnad.

Mot 1800-talets slut hävdades emellertid av vissa ledande svenska språkmän den uppfattningen, att det talade språket vore det enda verkliga, naturliga, riktiga språket, och att skriftspråket endast vore ett »språk i andra hand», som blott kunde följa talspråket i spåren. Skriftspråket borde därför icke söka att uppehålla egna normer eller traditioner utan skynda att så

nära som möjligt anpassa sig efter talspråkets mönster. Denna uppfattning vann småningom gehör inom skolan och med tiden även hos allmänheten, den fick allt flera anhängare inom litteraturen och pressen, och under inflytande av den nya åskådningen blev det efter sekelskiftet allt vanligare att i ledigare arter av skriftspråk följa talspråkets exempel och alltså skriva *de gick, ska, ge, ta, la, inget, inte, ibland* osv. och lätta på satsbyggnaden.

Enligt en numera icke sällan framförd mening bör kommittésvenskan i detta hänseende, kanske mer eller mindre försiktigt, följa den talspråks-härmande prosans exempel. Betänkandena skulle därigenom bli lättare att läsa, mindre stela, mera »mänskliga» i tonen.

Bland språkmännen av facket åter har på senare tid yppats en viss betänksamhet inför den sålunda inledda utvecklingen, som icke ter sig i allo lycklig. Den principiella grunden och de antagna förutsättningarna ha icke visat sig hållbara. Man har kommit fram till en mera historisk syn på språket och dess skilda uppenbarelseformer, man ser både det skrivna och det talade språket som resultat av århundradens utveckling, och man finner *lade* och *ty* lika riktiga och naturliga i ett betänkande som *la* och *för* i ett muntligt samtal.

Med denna uppfattning blir stilvalet i viss mån en smakfråga, där avgöranden i skilda riktningar äro tänkbara och hänsyn kan tagas till de behandlade ämnenas art.

Vad man velat vinna genom en mera genomförd användning av det talade språkets former och ord, det är framför allt en ledighet i tonen, en lätthet i framställningen, som skulle göra betänkandena mera tillgängliga och därmed öka möjligheterna för en bredare allmänhet att bilda sig en grundad mening i de behandlade frågorna.

Mot syftet med en sådan strävan kan intet erinras. Vad som framkallar tvekan och betänksamhet är den förordade stilistiska omläggningen. De särskilda ordalag och terminologiska uttryck, som ämnets art gör outhärliga i kommittéernas betänkanden, tillhöra i regel med hela sin associativa föreställningsvärld skriftspråket, ett juridiskt, vetenskapligt, tekniskt eller blott och bart kanslifärgat skriftspråk. Om nu dessa språkelement med sin ofta överväldigande tyngd och massa skola inpassas i en lätt och lekande talspråklig stil, så uppstår en stilistisk spänning, som bereder författarna svårigheter. Den lediga prosan är redan i sin art en svår konst, som icke synes ligga för svenskar; skall den därtill belastas med ett kommittébetänkandes speciella ordförråd och språkliga struktur i övrigt, så blir uppgiften nära nog olöslig. Faran är att den ofrånkomliga stilblandningen blir till stillöshet och att arbetet med att övervinna eller dölja denna blir till men såväl för den språkliga utformningen som för det sakliga innehållet.

Om man i ett betänkande eftersträvar en lätt och ledig ton, så måste man naturligtvis se till att de för ändamålet valda uttrycksmedlen bli riktigt använda. Den transponering från skrivet till talat språk, som ej sällan framhålls som ett angeläget önskemål, kräver behärskning av båda stilarterna och säkerhet i tekniken. Tyvärr ha dessa förutsättningar icke alltid varit för handen.

Det heter å ena sidan *giva* och *givit*, å andra sidan *ge* och *gett*, men det heter endast *avgiven*. Den analogiskt bildade formen *avgedd* är en barbarism, skapad av ivern att transponera även där ingen skillnad mellan stilarterna föreligger.

Sådana infinitivformer som *utge* och *inta* vittna i vissa sammanhang om osäkerhet i stilkänslan. Det heter i kanslispråket sedan gammalt *utgiva* och *intaga*, men i naturligt tal *ge ut* och *ta in*. Kompromissen *utge*, *inta* är icke lyckad. Det kan heta *tillade* eller *la till*, allt efter stilarten, men *tilla* är icke hemma i någon stilart. Om den parlamentariska jargongens *gå in för* skall användas i kommittésvenskan, så får det icke byråkratiseras till *ingå för*.

Man kan, om man sätter stort värde på den talspråkliga tonen, möjligen skriva *la till* och *ta upp*, men man gör säkerligen klokt i att undvika sådana former som *handla* och *beta* för *handlade* (av *handlägga*) och *betaga*.

Talspråkets *dom* är både subjekts- och objektskasus; vid transponering till skriftspråk måste man bestämma sig för antingen *de* eller *dem*, och det gäller då att välja rätt. Ett par exempel: *I denna sammanställning har inräknats dem som övergått från folkskolans femte klass. Åtgärder ha påkallats mot de som brustit i redovisningen av kupongerna.* I båda dessa satser har talspråket *dom*, och i båda fallen har transponeringen till kanslispråket slagit slint.

Vill man undvika *huruvida*, *såvida* och *därest*, så räcker det i regel med att sätta in *om*, som ju brukas i alla stilarter. Står ett annat *om* i närheten, så kan man för att undvika upprepning tillgripa *ifall* som konditional konjunktion, men icke som frågande. *Diskussionen har rört sig om ifall kraftigare åtgärder måste vidtagas* är en oriktig transponering.

Icke minst denna svårighet att hålla transponeringen inom den grammatiska och stilistiska riktighetens gränser gör det tillrådligt att i regel stanna på den säkra sidan, dvs. inom kommittéspråkets hävdvunna ramar.

Naturligtvis kunna dessa gränser överskridas även i annan riktning. En skolrote i Värmland skrev sålunda till Konungen:

»Man ärnar draga skolan bort från vår by. Ej genom skolmyndigheters försorg har detta blivit oss delgivet, utan genom tidningar på sistone.

Oss liker varken det ena eller andra.

Vi hava barn tillfyllest för att bibehållas vid egen skola. Vi hava husly till skolmästare och byggnad i övrigt.

Ej kunna vi finna vägande skäl för slik slopning av vår skola.

Vi vänta föga gott av våra barns färder till andra orter. I stället befara vi väntan vid vägarna och olägenhet vid vidriga förhållanden.

Det angives att våra barn komma till lärdare undervisning annorstädes. Opåkallad vore icke sådan mening, men vi frukta att blott ett ringare mått av sådan undervisning står till buds på nära håll.

Man utlovar frukost annorstädes. Åkrarnas äring, våra händers arbete tillika med en nådig försyn hava hitintills gett föda utan inblandning från det allmänna. Dock vore löftet icke att ringakta, därest behov föreläge.

Vi hava i Stockholm hos Kungl. Skolöverstyrelsen framlagt vår sak. Därvid erhållit gott råd, att med underdåning hemställan ingå till Konungen.

Så sker alltså, att X-by skolrote med stöd av närslutna handlingar, som till låns bekommit i Skolöverstyrelsen, hos Konungen underdånigt hemställer, att dess skola genom Kungligt skydd bibehålles och bevaras.

X-by den 18 augusti 1948.»

Detta resultat av kommunalt formuleringsarbete kan av lätt insedda skäl icke tjäna som mönster, men väl som tankeställare. En märgfull stil med klang av landskapslag, åldrigt bibelspråk och oförvanskat bygdemål kan lika litet som nutida talspråk konsekvent genomföras i en framställning av det moderna kommittébetänkandets typ. Men ju ivrigare det talade språket uppställs som stilideal även för kommittésvenskan, dess bättre behövas dylika erinringar om att det finns en annan svenska än den som gemenligen talas i rökkupéer och vid kaffebord, ett stramare och kräsnare språk, som också förtjänar beaktande som riktpunkt för stilviljan, till och med när det gäller något så prosaiskt som utlåtanden och betänkanden.

Den enkelhet och den klarhet, som kunna göra framställningen av exempelvis en svårare politisk eller ekonomisk fråga lätt att fatta, hänga i själva verket icke på en mekanisk transponering av vissa språkelement från en tonart till en annan. De talspråkliga formerna och orden kunna anbringas i ett betänkande som är både konstlat och virrigt, och de strängt skriftspråkliga uttrycksmedlen kunna klinga helt naturliga i en framställning av mönstergill enkelhet och genomskinlig klarhet. Det är främst de enskilda tankarnas reda, tankegångens stränga följdriktighet och uttryckets flärdlösa saklighet som skola göra framställningen lätt tillgänglig.

Ju mer denna därvid närmar sig den språkart, som allmänt användes av nutidens svenska folk i tal, dess lättare förstås den särskilt av de många läsare som äro mindre förtrogna med kommittéspråkets egenheter. Men svårigheten med detta närmande är icke blott den, att ett fackspråk med allt vad det rymmer av terminologiska uttryck för speciella begrepp icke kan göras utan vidare begripligt för var man. Kommittéspråket har också

i formsystem och ordval traditioner som icke utan skada kunna brytas. En stil, vilken som helhet vuxit fram ur generationers erfarenhet och sakkunskap, bör icke godtyckligt och ogenomtänkt ändras för att anpassas efter dagens litterära eller stilistiska smakriktning. Den bör i regel icke heller skifta efter olika författarpersonligheters tycken och meningar — skapande och ledande andar givetvis obetaget att sätta sin prägel på både innehåll och form. Kanslispråket får icke bli offer för ryckiga moderniseringar och tillfälliga hugskott, som med sina stilbrott störa den vane läsaren och menligt påverka uppfattandet av sakinnehållet. Ändringar böra genomföras endast efter grundligt övervägande. I det särskilda fallet måste hänsyn tagas även till de verkningar, som kunna väntas följa för andra delar av språkets organism.

Vad som på lång sikt måste eftersträvas är icke att över lag bevara kanslispråkets alla särdrag, ty bland dem finnas åtskilliga som icke förtjäna att fortleva, men icke heller att radikalt bryta traditioner, som innefatta stora framför allt logiska värden. Det gäller fastmer att pröva fördomsfritt och behålla det bästa. Som allmän riktlinje för kanslisvenskans utveckling bör alltfört kunna tjäna den grundsats, som Louis De Geer år 1853 uppställde för lagstilen: »Den rätt kraftiga och värdiga lagstilen är företrädesvis tydlig, kort, allvarsam, ren och oprydd.»

Klarhet

Det första och viktigaste krav, som ställes på framställningen i ett kommittébetänkande, är att den skall vara klar. Den bör helst omedelbart, utan omläsning, kunna förstås av en läsare som är utrustad med vanliga fattningsgåvor och ej helt främmande för ämnet. Detta krav är så självfallet, att det egentligen icke skulle behöva särskilt framhållas; det är ju ingen mening med att skriva, om det skrivna icke lämpar sig för att fattas av den tilltänkte läsaren.

Det vanliga är nu, att en kommitté i sitt betänkande vänder sig till en läsekrets som är mindre sakkunnig än den själv. Skillnaden är naturligtvis icke lika stor som exempelvis mellan författare och läsare av »Blankett för ansökan om preliminär B-skatt... för inkomst av tjänst, m. m.». I anvisningarna till denna har en viktig punkt fått följande lydelse: *Preliminär B-skatt skall utgöras av skattskyldig, som icke åtnjuter inkomst av tjänst men som uppbär inkomst av annan förvärvskälla, t. ex. av jordbruk eller rörelse.* Mot denna formulering har anmärkts, med rätta, att allmänheten icke känner ordet *utgöra* i här avsedd betydelse och därför i onödan förbryllas.

Fullt så försiktig behöver en kommitté i regel icke vara, men svårig-

heterna ligga åt det hållet, och de äro stora nog. Om fackmän eller väl utbildade och i ämnet insatta sekreterare skriva för lekmän i syfte att utreda och övertyga, så måste de utgå från att dessa lekmän icke behärska det behandlade områdets särskilda ordförråd och fackterminologi på samma sätt som kommitténs ledamöter och sekreterare och icke heller haft tillfälle att sätta sig in i tankegångar och frågeställningar som för författarna te sig självklara. Betänkandet bör alltså icke skrivas för fackmannen, som är inne i frågorna och känner terminologien, utan så vitt möjligt för lekmannen, med ständig hänsyn till hans erfarenhet och språkliga ståndpunkt. Så fattad blir uppgiften avsevärt mycket svårare, men så bör den fattas. Särskilt när det gäller att övertyga, är ingen grad av tydlighet överflödigt.

I ett utlåtande om det s. k. anknytningsproblemet anges som förutsättning för sexårig odifferentierad grundskola bl. a., *att någon form av förberedande undervisning i främmande språk verkligt effektivt genomföres redan under grundskolans sista läsår*. Nu har ordet *läsår* samma form i singularis och i pluralis, och innebörden är alltså oklar. Menas singularis, bör det stå *sista läsåret i grundskolan* eller *grundskolans sjätte läsår* e. d. Menas åter pluralis, så bör det stå *grundskolans två* (eller om så menas *tre*) *sista läsår*. Det är möjligt att en sakkunnig av sammanhanget utan vidare förstår, om författaren menar ett eller flera läsår, men den mindre initierade saknar förutsättningarna för att förstå det, och satsens formulering ger ingen ledning.

De starka förenklingen av kasussystemet i svenskan gör ej sällan det syntaktiska sammanhanget dubbeltydigt: *För närvarande står den svenska skolan närmare den allmänna kontinentala typen än den engelska*. Av formen framgår icke, om *den engelska* är nominativ eller bestämning till *närmare*. Om saksammanhanget icke ger klart besked, bör annat uttryck väljas, t. ex. antingen *ansluter sig den svenska skolan närmare till den kontinentala än till den engelska*, med prepositionen upprepad, eller *står den svenska skolan närmare den kontinentala typen än den engelska gör*.

En gruppenitiv är ur strängare grammatisk synpunkt alltid ologisk, men den kan tillika göra satsen dubbeltydig, och det är för frågan om användbarheten avgörande. *Inspektören besökte vissa av de å anstalten intagna barnens föräldrar* bör enligt vedertagen svensk grammatik betyda '... vissa av föräldrarna till de intagna barnen', men brukas även i betydelsen '... föräldrarna till vissa av de intagna barnen'. Det är två helt olika saker. Sannolikt menas här *föräldrarna till vissa av de intagna barnen*. Olämplig är alltså en sats som denna: *Näringslivets framsteg ha svarat mot den alldeles dominerande delen av folkets standardhöjning*.

Pronomens syftning skall vara otvetydig: *För närvarande äro ju flera statliga organ sysselsatta med forskningsarbetet... Dessa organ ha vart för sig ett begränsat program för sin verksamhet, s o m endast delvis sam-*

manfaller med det undersöknings- och experimentarbete, som nu föreslås komma till stånd. Här kan det första som syfta antingen på *program* eller på *verksamhet*. Klarhet vinnes om som ersättes med *vilken* eller *vilket*. Man slipper då också upprepningen av *som*. *Reservanterna inom kommissionen, som anslutit sig till denna uppfattning* är också oklart; i stället för *som* bör här stå antingen *vilken* eller *vilka*.

Genom straffbestämmelsen . . . har man kriminaliserat spridande av falskt rykte eller annat osant påstående, som är ägnat att framkalla fara för den allmänna ordningen eller medborgerliga tryggheten. Här kan *som* syfta antingen på *spridande* eller på *falskt rykte eller annat osant påstående* eller på *annat osant påstående*. Skall *som* hänföras till *spridande*, så bör läsaren hänvisas till denna tolkning exempelvis genom bestämningen *sådant*.

Om man anmärker på en oklarhet hos en författare, så får man ofta till svar: ja, kanske det kunde ha uttryckts tydligare, men nog förstås det med litet god vilja hos läsaren! Sannolikt, men *vilken* rätt har man att förut-sätta god vilja från läsarens sida? Mången läser framställningen med allt annat än god vilja, kanske med livlig önskan att finna fel, kanske med bestämt uppsåt att missförstå. Detta gäller icke blott ordningsstadgar, tullbestämmelser, deklarationsföreskrifter, politiska inlägg och liknande aktstycken, det gäller allt som skrives på områden där olika intressen och meningar bryta sig mot varandra.

Uppgiften blir därför att uttrycka vad som skall sägas icke blott så klart, att det förstås av en välvillig läsare, utan helst så klart, att det icke kan misstolkas av en illvillig.

Alltför ofta glömmes också den stora olikheten mellan författaren och läsaren i det psykiska förhållandet till framställningen. Författaren går från tankeinhåll till uttryck, alltså från sak till ord, och ordet är för honom därför entydigt. Han vet ju vad han själv menar. Läsaren åter går från ord till sak, och om ordet är flertydigt, så kan han, där satssammanhanget icke är tillräckligt upplysande, lika lätt föras in på en oriktig tanke-bana som på den riktiga. Innehåller texten t. ex. orden *väderleken i norra Finland, Sverige och Norge*, så vet naturligtvis författaren, hur långt bestämningen *norra* är avsedd att gälla, ty han har själv valt detta uttryck för sin tanke, men läsaren, som saknar denna förhandskunskap, blir lätt osäker, ty det framgår av ordalydelsen icke, om författaren har menat *i norra Finland samt i Sverige och Norge* eller *i norra delen* (eller *delarna*) *av Finland, av Sverige och av Norge*.

En sådan mening som *De uppkomna vakanserna ha måst fyllas med akademiker, pensionerade folkskollärare och småskollärarinnor* lämnar öppet, om även småskollärarinnorna äro pensionerade.

I ett sammansatt substantiv kan den ena sammansättningsleden stå i snart sagt vilket syntaktiskt förhållande som helst till den andra. *Familje-*

bidrag kan sålunda betyda detsamma som *bidrag till* eller *från familjen*. *Föräldraopposition* fattas väl i första rummet som *opposition av* eller *från föräldrarna* men användes även i betydelsen *opposition mot föräldrarna*, t. ex. *Trotset, föräldraoppositionen, får en god jordmån i den trångbodda familjen*. Givetvis vet författaren i varje särskilt fall hur sammansättningen skall upplösas, ty han har bildat den med tanke på en bestämd syntaktisk förbindelse, men läsaren blir tveksam inför satser som denna: *I ett slutbetänkande kommer kommittén att behandla den synnerligen viktiga frågan om hemmet och familjen, om behovet av ökad familjefostran och föräldrakunskap m. m. Menas fostran av familjen eller i familjen eller genom familjen? Vad menas med föräldrakunskap? Vem behöver förvärva ökad kunskap? Om vad?*

Uttrycket *ett flertal* brukas som obestämt räkneord: *Inom statsutskottet anslöt sig ett flertal av ledamöterna till motionen*. Detta kan betyda att flertalet eller flera eller åtskilliga anslöto sig. Uttrycket är alltså ett fynd för den som icke kan eller icke vill ge klart besked, men ytterst olämpligt i alla andra fall, t. ex.: *Vid granskningen av propositionen har ett flertal inom utskottet förklarat sig föredraga ett i motion framkommet förslag*.

Pronomenet *man* brukas ofta utan klar syftning: *Under den svåra övergångstiden försökte man företaga sillsaltning i stor skala. Men om förändringarna i Europa går mot bättring, vågar man antaga att förutsättningar för vår egen del inte saknas att vinna framgång i kampen mot de prissiegrande krafterna. Vem är det som försöker företaga sillsaltning? Vem vågar antaga? Särskilt förbryllande är detta bruk av *man*, när ordet syftar åt olika håll: *Vid närmare granskning av förslaget får man den uppfattningen, att orsakerna ligga djupare än man i allmänhet föreställt sig och att man icke funnit medel att bemästra förevarande missförhållanden*.*

En källa till dubbeltydighet eller flertydighet är ofrånkomlig, så länge man inom kommittéer ser sig nödsakad att söka förena skilda meningar i en formulering, som mer eller mindre väl ger uttryck åt dem alla eller åtminstone icke bestämt strider mot någon av dem. Den berömda »formuleringskickligheten» går ju medvetet och avsiktligt ut på att söka allmänna och vaga uttryck, i vilka olika meningsriktningar kunna lägga in vad de önska. Yppa sig sålunda skilda uppfattningar om nödvändigheten av en ifrågasatt ombyggnad, så skriver man icke enligt den ena riktningens önskan *D ä r e s t ombyggnadsplanen skall förverkligas, så nödvändig göres . . .*, ej heller enligt den andras *N ä r ombyggnadsplanen skall förverkligas . . .*, utan man skriver *Vid ett förverkligande av ombyggnadsplanen nödvändig göres . . .*

Dylik obestämdhet i uttryckssättet är naturligtvis i vissa fall berättigad eller rent av nödvändig, men denna mycket säregna stilkonst får icke betraktas som förebildlig.

Kravet på klarhet innebär naturligtvis också att framställningen skall vara språkligt riktig. Den skall i formlära, syntax och ordval överensstämma med hävdvunnet svenskt språkbruk.

Skriver man *export av fisk, hästar och ungdjur från Sverige*, så är det ej språkligt utsagt men högst sannolikt, att bestämmningen *från Sverige* hör även till *fisk och hästar*. Möjligheten att tolka orden som *export av fisk och hästar samt av ungdjur från Sverige*, dvs. *av svenska ungdjur*, finns dock. Kan saken bli föremål för tvist, bör det heta exempelvis *export från Sverige av fisk, hästar och ungdjur*; då måste *från Sverige* hänföras till alla tre orden.

Skriver man däremot *export av svensk fisk, hästar och ungdjur*, så kan enligt nu gällande grammatik *svensk* icke hänföras till *hästar och ungdjur*. Skall bestämmningen *svensk* avse även *hästar och ungdjur*, så måste den upprepas, för säkerhets skull framför båda orden. Skriver man *med innehavande beställning förena viss tjänst, befattning eller uppdrag*, så kan *viss* i varje fall icke bestämma *uppdrag*. Den frihet, som tillät Kellgren att skriva *Dels händer vid en snabb reträtt, att man i brådskan glömmer lätt den ena armen eller benet*, erkännes icke av vår nutida logiskt strängare grammatik, ej heller sådana förr vanliga förbindelser som *vår hug och sinne, mitt hjärta och kropp*. Kvar stå vissa stelnade uttryck, som alltjämt följa den äldre regeln: *på eget ansvar och risk, för visat mod och rådighet* o. d. Men sådana konstruktioner som *studieintresset och läshungern är oerhört stor, det samråd och den koordination som var nödvändig* innebär numera, att det första subjektet ställes utanför satsens syntaktiska sammanhang.

En kommitté bör icke skriva så här: *Vidare lämnar flera undersökningar belägg för att landsbygdens ungdom inte roar sig i samma utsträckning som städernas, vilket beror på att de varken har samma praktiska möjligheter eller samma ekonomiska rörelsefrihet som de i städerna boende*. Det första *de* skall enligt svensk grammatik syfta på *undersökningar*.

En mening som denna: *Mödrar i städerna kunna i allmänhet icke lämna barnen ute utan tillsyn förrän de kommit upp i 4—5-årsåldern* kan tack vare innehållet icke gärna vålla missförstånd; ingen tror, att mödrar kunna vara i 4—5-årsåldern, men *de* skall dock enligt svensk grammatisk sed hänföra sig till subjektet i föregående sats, alltså till *mödrar*. Skall ett pronomen syfta på det senare nämnda objektet *barnen*, så bör det vara *dess*.

Oklar är denna mening: *Enligt denna undersökning dansar de flickor som bor i egen lägenhet — med undantag av en åldersgrupp bland pojkar — väsentligt mindre än de som bor i sina familjer och framför allt än de som är inneboende*. De båda senare *de* som korrespondera med *de flickor som*, men inskottet tyder på att även pojkar räknas med.

Oklar är också denna mening: *Trångboddheten innebär således, att man ständigt tvingas kompromissa mellan sina egna önskingar och mellan möjligheterna att förverkliga dem*. Enligt lydelsen skulle man tvingas att

kompromissa dels mellan sina egna önsknings, dels mellan möjligheterna att förverkliga dessa. Men rimligtvis avses ett kompromissande mellan egna önsknings och möjligheterna att förverkliga dessa, och då kan *mellan* icke upprepas.

Förvirrad är byggnaden av denna mening, som dock borde vara klart uppdelad genom de tre *dels*: *Dessa kunna dels tänkas ordnade som enkla verkstäder där husets boende kunna arbeta eller som små samkvämsrum med kokmöjligheter som dels kunna disponeras av de boende och dels upplåtas till småföreningar av olika slag.*

Motsats kan uttryckas genom tidsbisats inledd med *medan* eller *under det att*. En analogisk utvidgning av detta bruk till *då* är olämplig: *I Stockholm förlösas 99 procent av barnaföderskorna på anstalt, då man i Västerbottens län knappast kommer upp till 50 procent.*

Oriktigt byggd är denna mening: *Många hem har tillgång till egna råvaror vilka för dem kunna vara lönsamma att själva förädla och sålunda undvika alla mellanhandskostnader.* Ordgruppen *efter och* är syntaktiskt fogad till den med *vilken* inledda relativsatsen men hänger i själva verket i luften.

I många fall skulle större klarhet vinnas redan genom ändamålsenlig uppdelning i kortare meningar och genom vägledande kommatering: *Det har därför synts sakkunniga väl befogat och skäligt att uppställa som en förutsättning för sina förslag — för vilkas genomförande sakkunniga akta att hemställa om ett kollektivanslag av vanliga skattemedel för en allmän förbättring av skärgårdarnas kommunikationer — att kostnaderna för anläggningar såsom av vägar, hamnar och bryggor samt anskaffningar såsom av färjor och passbåtar i regel och där ej annat av sakkunniga särskilt föreslås skola såsom en engångsutgift bestridas helt av statsverket genom särskild anslagstilldelning inom ramen för nyssnämnda kollektivanslag.*

Kravet på obetingad tydlighet i framställningen måste anses så viktigt, att det bör gå före alla andra önskemål, stilistiska, grafiska o. d. Om man vill undvika en upprepning eller en oskön ljudföljd, men finner, att därvid klarheten blir lidande, så böra de estetiska synpunkterna stå tillbaka. Sådara pronomen som *den förre* — *den senare* borde egentligen aldrig användas; man bör hellre upprepa två ord än tvinga läsaren att gå tillbaka i texten för att se i vilken ordning de förut uppträtt. Om en eljest konsekvent tillämpad interpunktionsregel i något särskilt fall visar sig leda till en otydlighet, så bör man i det fallet utan tvekan bryta mot den regeln.

Mot välbyggda perioder, de må vara än så långa, är ur klarhetens synpunkt intet att erinra. Om däremot många och olikartade saker packas ihop i en mening utan syntaktisk struktur av tillräcklig bärkraft, så vållas läsaren mera möda än tillbörligt. Ett exempel ur högen:

Däremot hava sakkunniga, likaledes i regel och där ej annat särskilt föreslås, velat uppställa som en förutsättning för undfåendet av dylik anslagstilldelning för täckning av engångsutgifterna och därvid tjänande även som ekonomiskt regulativ att, sedan anläggningarna och anskaffningarna kommit till stånd genom försorg av lämpliga statliga eller kommunala organ, åt vilka Kungl. Maj:t i administrativ ordning det velat uppdraga — som en alldeles avgjord regel väl Kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen — samt de färdiga trafikanordningarna ställts till de behövandes förfogande, desammas drift samt löpande underhåll och framdeles behövlige förnyelse skola åvila berörda ortsenhet själv, d. v. s. när det gäller vägar med avslutande båtbygggor, färjor, färjebåtar och passbåtar, i regel vederbörande vägdistrikt (med visst ovan gjort förbehåll beträffande underhållsbidrag för passbåtar) samt, när det gäller från väg friliggande bygggor och båthamnar, vederbörande kommun.

Ett annat uppmärksammat exempel, som tvivelsutan är resultatet av åtskilliga sakkunnigas samverkan: Har i fall, som avses i 1 och 2 mom., för det förvärv, som tidigare förelegat till beskattning, annan skatteklass varit tillämplig än den som gäller beträffande det förvärv, om vars beskattning är fråga, skall skatten för sammanlagda värdet av förvärven utgöra summan av vad som vid uträkning av skatt för nämnda värde enbart enligt den lindrigast beskattade av ifrågavarande klasser belöper å det till denna klass hörande förvärvet efter förhållandet mellan detta och det sammanlagda värdet samt vad som vid uträkning av skatt för samma värde enbart enligt den högst beskattade av klasserna belöper å det till denna klass hörande förvärvet efter förhållandet mellan detta och det sammanlagda värdet.

Ännu viktigare än det enskilda uttryckets och den enskilda meningens tydlighet är naturligtvis den logiska klarheten i tankegången som helhet. Satsar och meningar skola ordnas och fogas till varandra så, att den ena tanken följdriktigt sluter sig till den andra som länk till länk i en kedja. Större avsnitt av framställningen skola klart avgränsas mot varandra men grupperas och med varandra förbindas så, att läsaren tydligt ser sammanhanget dem emellan och får överblick över det hela.

Ju mera utförligt och invecklat ett betänkande är, dess svårare blir det naturligtvis för läsaren att hålla samman och överskåda alla enskildheterna; dess angelägnare bör det då för författaren vara att underlätta hans läsning. Ur den synpunkten kan exempelvis en förutskickad kort redogörelse för innebörden i ett förslag, kanske med angivande av vari det skiljer sig från tidigare förslag i samma ämne, vara till stor nytta, likaså en grafiskt framhävd knapp sammanfattning i slutet av varje avsnitt. Översikten gagnas också högeligen genom ändamålsenlig och riklig användning av rubriker, mellanslag, packning, växling av stilgrad, kursivering, spärrning

och liknande hjälpmedel att uppdelat och framhäva. Utöver sedvanlig innehållsförteckning kan ett ord- och sakregister vara synnerligen tacknämligt.

I många fall ter sig dispositionen av ämnet tämligen självfallen, t. ex. av logiska eller kronologiska skäl, men ej sällan visar sig under arbetets gång den valda dispositionen mindre lämplig, i det att den vållar tröttande upprepningar, hopade hänvisningar e. d. Det kan då bli nödvändigt att smälta om hela framställningen och ordna den efter en annan plan, som undviker olägenheterna och tydligare låter de skilda delarna framstå såväl i sin avgränsning mot varandra som i sitt inbördes sammanhang. Dyligt arbete kan vara vida besvärligare än att ändra och fila på enstaka uttryck som te sig oklara. Men det besväret bör man ta på sig, ty ingenting är så viktigt för framställningens klarhet som en planmässig utveckling av tankegången.

Arbetet på att utforma såväl varje enskildhet som det hela till största möjliga klarhet är mödosamt och tidskrävande, men erfarenheten visar, att verket även sakligt vinner på en sådan genomarbetning. Form och innehåll kunna i verkligheten icke skiljas från varandra, innehållet är icke genomlyst ända ned i botten, förrän formen blivit genomskinligt klar. Om det dunkelt sagda är det dunkelt tänkta, så är å andra sidan det klart sagda i regel också klart tänkt. I varje fall är det klara uttrycket för en tanke det enda säkra vittnesbördet om att den nått full klarhet.

Enkelhet

Med klarhetskravet sammanhänger på det närmaste en annan fordran, som med rätta ställes på varje officiell framställning: den skall vara enkel. Som allmän riktlinje gäller i detta hänseende Kungl. Maj:ts nådiga cirkulär den 22 mars 1907 angående avfattandet av utlåtanden, skrivelser m. m. i ämbetsärenden, där det bl. a. heter:

»Enär det skrivsätt, som användes vid avfattandet av framställningar och yttranden i ämbetsärenden, ofta icke tillgodoser tillbörliga anspråk på enkelhet och tydlighet, vilje Vi härigenom anbefalla samtliga förvaltande ämbetsmyndigheter i riket att avfatta sina skrifter i klara, korta meningar och således undvika invecklade satsbyggnader och onödiga upprepningar samt att i övrigt söka tillägna sig ett klart och enkelt skrivsätt.»

För kommittébetänkanden borde det gälla som en självklar regel att de skrivas enkelt, flärdfritt och rakt på sak. Detta behöver icke leda till att rimliga estetiska anspråk sättas å sido. Kan man skriva vackert, med väl-ljud i orden, med behaglig rytm och melodi i satserna, så är det en stor tillgång, som också skattas högt av kännare på detta område. I själva ver-

ket är ju ett enklare uttryck för en tanke vanligen också smidigare och vackrare än ett mer invecklat. Beträffande matematiska och fysikaliska problem brukar framhållas att den enklaste lösningen är den elegantaste; detsamma gäller för visso det språkliga utformandet av en invecklad tankegång.

Ej sällan försummas både enkelhetens och skönhetens krav:

Det bör visserligen bemärkas särskilt beträffande Waxholmsbolagets uppgifter om emotsebara inkomstminskningar, att dessa i allmänhet icke beräknats motvägda av några driftkostnadsbesparingar, ehuru vid minskat trafikomfång samt genom anpassnings- och andra rationaliseringsåtgärder sådana dock böra åtminstone i någon mån kunna göras. Det bör jämväl bemärkas att även någon motvägande inkomstökning på den kvarblivande trafikmängden lär kunna åvägabringas genom att — samhälleligt bedömt — skäliga samt — företagsmässigt bedömt — kommersiellt här och där applicerbara taxeförhöjningar vidtagas. Den emotsebara inkomstförlust, som Waxholmsbolaget uppgiver, kan därför icke få anses vara någon säker mätare på storleken av det möjligen föreliggande subventionsbehovet.

Vid ett bedömande, om en subventionering verkligen skall kunna anses vara befogad av hänsyn till de berörda trafikföretagen, må framhållas, att liknande omgestaltningar av kommunikationsapparaten i Stockholms skärgård, som av sakkunniga föreslagits i första delen av sitt (!) betänkande, förr eller senare lära komma till stånd oberoende av sakkunnigas preciserade och till tiden för eventuellt utförande mera sammanträngt upplagda förslag. De lära ej heller kunna hållas tillbaka eller förhindras av hänsyn till de rederier, som för närvarande trafikera skärgården, enär de nya kommunikationsföreställningarna ej kunna hävdas innebära en nationalekonomiskt förkastlig överdimensionering av en trafikapparat av samma art och effekt.

Onödigt abstrakt är denna mening: *Detta skulle uppenbarligen också tjäna önskemålet om ett snabbt genomförande av de kommunikationsförbättringar för skärgårdarna till jämviktens återställande, som sakkunniga såsom motiverade av skärgårdarnas påvisade eftersatthet tänkt sig nu vidtagna genom statens omsorg och försorg.*

Likaså denna: *Förebyggandet måste således gälla undvikandet av ett tillförande av dessa för organismen skadliga bakterier och därjämte ett undvikande av att dess skyddskrafter bliva otillräckliga.*

Onödigt krånglig i förhållande till de uttryckta tankarna är säkerligen en mening som denna: *Den period då hustrun ännu icke vunnit erfarenhet av vilka insatser hon måste göra i fråga om konsumtionens organisation och i fråga om manuella arbetsinsatser blir lätt ekonomiskt krisbetonad för familjen och leder också till personliga slitningar.*

Tvivalsutan var det dylikt språk som biskop Tor Andræ hade i sikte, när han talade om »det vetenskapliga formelspråk, vilket på ett så lyckligt

sätt hindrar den vanliga människan att känna igen sina egna anspråkslösa idéer och problem i den lärdes imponerande utredningar och klargöranden». Hade kommittén nöjt sig med de enklare ordalag, som vore naturliga uttryck för det mycket blygsamma praktiska innehållet, så hade den säkerligen också undgått den logiska blundern i orden *vilka insatser hon måste göra . . . i fråga om mauella arbetsinsatser*.

Stundom faller en skugga av preciös löjlighet över kommittéernas alltför förnumstiga framställning. Iakttoges alltid Louis De Geers regel om stilens opryddhet, så skulle det utesluta sådana bilder som denna: *Tre eller fyra fria timmar per vardagskväll utgör ett dyrbart och svårbemästrat pund att förvalta*. Svårbemästrat är ju för övrigt icke pundet utan dess förvaltande. Detta tankefel hade väl knappast blivit begånget, om kommittén valt ett enklare uttryckssätt.

Ej sällan medför den missriktade strävan till ett lärt och abstrakt framställningssätt att innebörden blir oklar: *En annan sak är att nöjesindustrien med starka suggestioner i stegrande riktning påverkar redan föreliggande tendenser i förhållande till fritidssysselsättningen*.

Det onödigt krångliga uttryckssättet kan medföra verkliga olägenheter. Sålunda kan en del av satsen tappas bort utan att vare sig författare eller korrekturläsare märker luckan:

I vilken utsträckning det förhållandet att undersökningen verkställdes sent på våren, då utedansen redan hade börjat och variationen på fritidsnöjen var större än på vintern, är givetvis svårt att uttala sig om.

En vänlig, saklig rådgivningsverksamhet med sikte på att lära människor att genom självanalys och objektivisering av synen på besvärigheterna i de vanliga förhållandena skulle otvivelaktigt vara av värde i många äktenskap.

I förra satsen fattas efter *vintern* exempelvis *påverkat resultatet*, i senare satsen har den till det andra *att* hörande infinitiven gått förlorad. Förlusten skulle sannolikt ha observerats, om meningarna fått en utformning som gjort det lättare att följa tankegången.

En farlig fiende till enkelheten är den rädsla för åskådlighet, för konkretion i uttrycket, som röjer sig i så många kommittébetänkanden. Läsaren får stundom en känsla av att författarna rent av sträva att använda allmänna och abstraktare ord än ämnet kräver.

Sedan gammalt har det svenska kommittéspråket stått under ett ganska starkt tyskt inflytande. På senare tid har emellertid även anglosaxisk påverkan gjort sig märkbar, och det har icke saknats röster som yrkat på en mera medveten omläggning av kommittésvenskan i sådan riktning.

Tvivalsutan rör det sig här om stridiga tendenser inom svenskan själv, men motsatserna tillspetsas genom inflytelser från dessa olika håll.

Det tyska officiella språket har, när det är som bäst, stora förtjänster. Främst bör måhända nämnas den logiska genomarbetningen av stoffet,

som av skickliga författare göres så grundligt, att den slutliga avfattningen tack vare väl genomförd abstraktion blir kort och ändå uttömmande. Faran med detta sätt att skriva är emellertid påtaglig. En alltför allmänt hållen framställning blir tungläst och i många fall svårbegriplig för läsaren, som förlorar den konkreta verkligheten ur sikte. Den logiskt mindre tränade får icke nog med gripbart material för sina tankeoperationer. Den långt drivna abstraktionen liksom skymmer undan de behandlade realiteterna.

Engelska officiella utlåtanden och betänkanden åter äro ofta föredömliga i sitt flärdlösa men friska och åskådliga sätt att lägga fram även mycket invecklade frågor. Författaren står med båda fötterna på marken och lämnar den aldrig för en fåfänglig flykt. Den eftersträfvade ordknappheten vinnes icke genom stark abstraktion utan genom ofta djärv konkretion, exempelvis genom ett belysande fall, en verkningsfull bild eller en drastisk jämförelse. Det är en skenbart anspråkslös men i verkligheten ytterst kräsen framställningskonst, som bemödar sig att finna det träffande, slående, i vissa fall dräpande ordet. Det vanskliga med denna stil är att den utom säker behärskning av sakfrågorna och de språkliga uttrycksmedlen fordrar en viss beredvillighet att rent personligt träda fram och kläda skott.

I stort sett sträva våra svenska kommittébetänkanden för mycket åt det abstrakta hållet, tyvärr i många fall utan att vinna den avsedda kortheten. Ej sällan klädas enkla tankar i krångliga ord. Det onödigt lärda eller alltför allmänna uttryckssättet blir självändamål. Kontrasten mellan anspråksfull form och torftigt innehåll blir ofta störande. *Ett ståndpunkts-tagande rörande den fria praktiken förutsätter ett besvarande av frågan om vilken nytta samhället har av enskild läkarverksamhet, det betyder helt enkelt Innan man kan taga ståndpunkt till den fria praktiken, måste man göra klart för sig vilken . . . Under förutsättning av ett realiserande av ombyggnadsplanen även med avseende å den medicinska avdelningen nödvändiggöres ett provisoriskt överförande av patienterna på ifrågavarande avdelning till den gamla sjukhusbyggnaden, det kan på ett naturligare språk översättas med exempelvis Skall även den medicinska avdelningen byggas om, måste patienterna där provisoriskt överflyttas till gamla sjukhuset.* Dylika exempel kunde anföras i tusental.

Sällsynta äro däremot de goda exemplen på ett mera konkret och åskådligt uttryckssätt, ja så tunnsådda, att man uppriktigt glädes åt satser som dessa: *Arbetsfördelningen i det moderna samhället kräver relativt fler människor med krage och färre med overall. Sälunda medför det betydande nackdelar att lägga om trafiken från köl till hjul. Fylleri vid tøm bör ej dömas mildare än fylleri vid ratt.*

Egendomligt är att man till och med när det gäller mycket enkla begrepp, som i normal svenska ha fått hävdvunnet uttryck, gör sig mödan att skapa nya ord av allmännare innebörd. Så sker exempelvis när man för en skola begär anslag, icke till ett *lunchrum* — det låter kanske för modernt och

anspråksfullt, måhända också för speciellt — men icke heller till *ett frukosttrum, en mathall* eller en *matsal* utan till en *bespisningsbyggnad*.

Förklaringen till denna rädsla för de närmast till hands liggande orden är naturligtvis främst att söka på det stilistiska området. Det heter på officiellt svenskt språk icke *tippning* utan *vadhållning i samband med idrottstävlingar*, icke *full* utan *påverkad av starka drycker*, och man vill hålla stilen. Detta kan, när framställningen råkar röra sig om mycket alldagliga saker, leda till verkliga stilbrott, såsom i denna sats: *Den plåt-muggarna vidkommande olägenheten att i viss mån kännas alltför varm(!) torde väsentligt kunna nedbringas, därest muggarna icke hållas för fulla*. Det högst konkreta ordet *plåt-mugg* tar sig verkligen litet löjligt ut i den officiella miljö, där sådana ord som *vidkommande, torde, nedbringa, därest* te sig helt naturliga.

Om sålunda vardagens alltför väl kända ord uppenbarligen bryta stilen i en officiell framställning, så är det naturligt, att man fruktar gränsöverskridningar i den riktningen. Politiska och kommunala förtroendemän äro lika väl som ämbets- och tjänstemän måna om uppdragets värdighet, och detta tar sig uttryck även i språket. Man vill liksom hålla livets alltför påträngande vardagligheter på avstånd, och det sker språkligt genom att de direkta, konkreta orden ersättas med mera indirekta, abstrakta. Om *köra bil* på det sättet förvandlas till *framföra motordrivet fordon*, så är det önskade avståndet vunnet, författaren står liksom mera upphöjd över och objektiv gentemot det behandlade ämnet. Ett sådant ord som *manschett-yrkena*, kort och träffande, har genom användning i politiska sammanhang fått en viss känsloton, ett stämningvärde, som man i ett kommittébetänkande helst vill undvika. Anses dylika ord dock böra användas, så reserverar man sig gärna genom att sätta dem inom citationstecken, på samma sätt som man på sin tid skrev *en s. k. automobilvagn, en s. k. bonjourrock*.

Obenägenheten för ett mera personligt skrivsätt är allmän. De som ha att bestämma över utformandet av kommittébetänkanden dra sig gärna rent mänskligt undan i bakgrunden och låta fakta och skäl tala för sig själva i en saklig, lugn och värdig framställning. Man undviker till och med personliga pronomen och kallar sig *kommittén* eller *de sakkunniga*, och man strävar i uttryckssättet till det allmänna och abstrakta, som är ägnat att bevara det personliga inkognitot, framför allt på känslans område.

Denna lugna och tillbakadragna objektivitet i framställningen är ett värde, som vi svenskar skatta högt och icke vilja offra. Och allra minst vilja vi se den strama och sakliga stilen i en missförstådd strävan till ledighet ersättas med en mera personligt färgad men grammatiskt och logiskt löslig uttrycksform. Den enkelhet i uttrycket, varom här är fråga, får icke förväxlas med den för stilarten främmande pratighet i tonen, som stundom eftersträfvats. En kåserande stil med starkare framträdande subjektiva inslag är intet ideal för kommittéspråket.

Överdrifter och misslyckanden i denna riktning synas vanligen sammanhänga med brister i behärskningen av den hävdvunna kommittésvenskan. Sådana misslyckanden få emellertid icke tydas som bevis för att språket i våra betänkanden icke skulle kunna utan skada göras mera konkret och direkt och därigenom mera lättillgängligt.

Den anbefallda enkelheten i skrivsättet förutsätter bl. a., att man så långt ske kan använder svenska ord. Jämväl för klarhetens skull är det på längre sikt synnerligen önskvärt, att man söker svenska uttryck även för begrepp, som hos oss ännu icke fått en allmänt erkänd språkdräkt.

Det finns fackspråk, som i stor utsträckning bruka en internationell terminologi, t. ex. handelns, teknikens och vetenskapens språk, och mot detta bruk är icke mycket att erinra. Om i vetenskapligt eller tekniskt sammanhang nyttjas sådana uttryck som *den internationella kommittén för terrestera magnetism och atmosfärisk elektricitet*, så har det sitt berättigande, även om i denna ordgrupp endast formelementen äro svenska. Men om i mera allmänt politiskt eller nationalekonomiskt sammanhang ordas om *bilateral konferenser om den monetära situationen*, så har vårt modersmål icke rönt den omvårdnad, som det kan göra anspråk på. Vad som utan olägenhet kan sägas på svenska, det bör också sägas på svenska.

Särskilt stötande blir det, när enkla svenska formord få vika för krångliga utländska:

Skriv icke:

Förslaget innebär ingen som helst förbättring relativt nu bestående förhållanden.

Realskolan skall börja med en fyra- respektive femårig linje.

Skriv:

jämfört med, mot

en fyraårig och en femårig

Enkelhet i framställningen kan man lära av det talade språket, som i detta hänseende är avgjort överlägset skriftspråket. Vardagens okonstlade men ändå vårdade samtalsspråk använder ordalag, som äro allmänt gängse och utan vidare begripliga för envar. Finner man icke genast det enkla, naturliga, liksom självklara uttrycket för den tanke, som man vill ha fram, så gör man klokt i att tänka efter, hur man i ett otvunget samtal med några bekanta skulle lägga fram saken: i den riktningen är det rätta uttrycket att söka.

Kommittésvenskan kan naturligtvis icke helt stöpas om i talspråkets form, och bör det icke heller. Framför allt måste i varje betänkande bevaras den ordknapphet, den klarhet och den reda, som känneteckna en väl genomtänkt skriftlig framställning. Men stilen kan i andra avseenden vinna genom att närma sig talspråket. Som allmän grundsats skulle kunna gälla: där skriftspråket kan välja mellan två uttryck för samma tanke, är vanligen det uttryck att föredraga, som nyttjas även i talat språk.

Korthet

Många i kommittésvenskan brukliga ordalag av mera abstrakt prägel äro icke endast onödigt krångliga uttryck för enkla tankar; de äro också onödigt omständliga. Kanslispråket har över huvud en förkärlek för många och långa ord och vidlyftiga vändningar. Man skriver två ord: *äga tillämpning*, när samma sak kan uttryckas med ett ord: *tillämpas*. Man skriver tre ord: *verkställa undersökning av*, där man lika väl kunde skriva blott: *undersöka*. Man skriver gärna sex ord: *göra till föremål för en utredning*, där det naturliga vore ett ord: *utreda*.

Den besynnerliga böjelsen att av två likabetydande uttryck välja det längre och tyngre kan i kommittésvenskan fira verkliga triumfer. Som frågekonjunktion nyttjas icke *om* utan *huruvida*. Detta är naturligtvis på sin plats, om det gäller t. ex. att undvika upprepning: *Diskussionen har väsentligen rört sig om huruvida omedelbara åtgärder påkallas*, men även där varje sådant skäl saknas, tillgripes den längre konjunktionen, dvs. man använder i onödan fyra stavelser i stället för en. Som villkorskonjunktion begagnas icke *om* utan *därest* eller än hellre *för den händelse*; det är fem stavelser i stället för en. Som preposition brukas icke heller *om* utan *rörande*, *angående*, *avseende*, *beträffande*, *vad beträffar* och de nu så moderna språkgrödorna *vad avser* och *vad gäller*, för att icke tala om det rosenrasande *evad gäller*.

Sätten att dryga ut framställningen äro mångahanda: avledningar och sammansättningar i stället för enkla ord, omskrivningar i stället för direkta uttryck, överflödiga ord och fraser, onödiga upprepningar, förklaringar och sammanfattningar, intetsägande inledningar, övergångar och avslutningar.

I det hela tyckes föga vara att vinna genom korthet i det enskilda uttrycket. I alltför många betänkannden kan emellertid iakttagas ett oavlåtligt utdrysande av satserna som, när det ena lägges till det andra, avsevärt ökar antalet trycksidor och gör läsningen tyngre än saken i och för sig kräver. Några exempel:

Skriv icke i onödan:

anförskaffa
befrämja
förhindra
förhyra
försälja
förefinnas
undfå
utöka
magasinsbyggnad
reparationsarbete

Skriv hellre:

anskaffa, skaffa
främja
hindra
hyra
sälja
finnas
få
öka
magasin
reparation

Skriv icke i onödan:

billigare i underhållskostnader
träffa föranstaltningar
Pappersmassa är icke möjlig att framställa
billigare.

En differentiering av tvätten blir i viss mån nödvändig.

Vid en övergång till spaltsättning blir uteslutandet av marginalrubrikerna nödvändigt.

Frågan är av sådan viktighet att...

Denna paragraf äger tillämplighet på alla dessa fall.

Statens medverkan framstår som en nödvändighet.

Vägarna äro av sämre beskaffenhet.

Försöket blev av kort varaktighet.

Det föreligger möjligheter att utnyttja elkraften...

Det föreligger svårigheter att överflytta dessa utgifter på kommunerna...

Föreligger behov av extra arbetare tages dessa bland de arbetare som...

De kunna ha behov av hjälp av olika slag...

I fråga om vissa andra områden av socialvården, bland dem arbetslöshetshjälpen, förklarade sig kommittén för det dåvarande icke kunna intaga någon bestämd ståndpunkt till motsvarande spörsmål, utan denna bleve beroende av resultatet av de utredningar och överväganden, som kommittén fortsättningsvis skulle företaga med avseende å de olika hjälpformernas innehåll och organisation.

Det utvidgade användningsområdet för extra ordinarie anställning i förening med den omständigheten, att pensionsrätt beretts de extra ordinarie tjänstemännen, har medfört, att den uppfattningen börjat sprida sig, att den extra ordinarie anställningen borde bereda tjänstemännen en trygghet av i stort sett samma beskaffenhet som den, vilken tillkommer de med fullmakt eller konstitutorial tillsatta ordinarie tjänstemännen.

I början av krigstiden karakteriserades arbetsmarknaden av brist på arbetskraft inom jord- och skogsbruket samt krigsindustrien, medan överskott av arbetskraft rådde inom vissa andra områden av

Skriv hellre:

underhåll
anstalter
kan icke framställas

Tvätten måste i viss mån differentieras.

måste ... uteslutas

av sådan vikt, så viktig är tillämplig, kan tillämpas

är nödvändig; dock hellre Staten måste medverka

—

—

Elkraften kan utnyttjas är svårt

Behöves

behöva

... kommittén då icke kunna intaga någon bestämd ståndpunkt. Denna finge bero på resultaten av kommitténs fortsatta utredningar och överväganden rörande de olika hjälpformernas...

Sedan extra ordinarie anställning fått vidgad användning och förbundits med pensionsrätt, har den uppfattningen börjat sprida sig, att dylik anställning borde bereda innehavaren i stort sett samma trygghet som tillkommer ordinarie tjänsteman med fullmakt eller konstitutorial.

I början av krigstiden rådde brist på arbetskraft inom jord- och skogsbruket samt krigsindustrien

Skriv icke i onödan:

arbetsmarknaden. Särskilt de militära anläggningsarbeten, som så småningom kommo till stånd i betydande omfattning, utövade en stark dragningskraft på jordbruks- och skogsarbetare. Detsamma blev senare även fallet med husbyggnadsarbetena.

Vid sidan av nödvändigheten att minska dragningen av arbetskraft från jord- och skogsbruket kom något senare under kriget tvånget att i rådande försörjningsläge genomföra ransonering av byggnadsmaterielen.

På grund av dessa omständigheter framstod på ett tidigt stadium en reglering av byggnads- och anläggningsverksamheten såsom ofrånkomlig.

Skriv hellre:

men överskott inom vissa andra områden av arbetsmarknaden. Särskilt de omfattande militära anläggningsarbeten, som så småningom kommo till stånd, och senare även husbyggnadsarbetena utövade en stark dragningskraft på jordbruks- och skogsarbetare.

Då denna dragningskraft måste minskas och något senare under kriget försörjningsläget tvang till en ransonering av byggnadsmaterielen, visade det sig snart ofrånkomligt att reglera byggnads- och anläggningsverksamheten.

S. k. prepositionsuttryck böra ej nyttjas, där en enkel preposition ger lika god eller bättre mening.

Skriv icke i onödan:

Resestipendierna ha med anledning av kostnadsskäl dragits in.

Man strävar efter ett avgörande i avseende på principfrågan.

Dryga kostnader i fråga om böcker och materiel...

Ett utmärkande drag i fråga om kommissionens ställning...

Kontinuitet i fråga om verksamheten... i

Till förmån för denna uppfattning talar... För

På grund av särskild hemställan... På

I händelse av förfall för ordföranden... Vid

Lysämnesrören uppges vara fördelaktiga med hänsyn till arbetet... för

Man sorterar plaggen med hänsyn till textilkvalitet och smutsighetsgrad. efter

Sammanställningen visar dessas fördelning med hänsyn till ålder, social klass och födelseort. efter

Uppgiftskorten uppdelas i grupper med hänsyn till angelägenhetsgrad. efter

Skriv hellre:

Skriv icke i onödan:	Skriv hellre:
<i>Avfattningen måste avvägas med hänsyn till de särskilda förhållandena...</i>	<i>efter</i>
<i>Utskottet ger denna plan företräde i jämförelse med länsstyrelsens...</i>	<i>framför</i>
<i>Man önskar dels en examenslinje, dels en examensfri linje inom ramen av en och samma skola.</i>	<i>inom</i>
<i>Bidrag från det allmännas sida...</i>	<i>från det allmänna</i>
<i>Krisen innebar för fiskets del att...</i>	<i>för fisket</i>
<i>För västkustens vidkommande gäller att...</i>	<i>För västkusten</i>

De som prepositioner tjänstgörande participen *angående*, *avseende*, *be-träffande*, *rörande*, *vidkommande* osv. ha en uppgift, när det gäller att få fram vissa skiftningar i betydelsen eller att omväxla eller att sammanfatta, men de böra ej i onödan få göra sig breda på bekostnad av likabetydande enkla prepositioner. Det är framför allt om det går ut över, men även andra prepositioner trängas undan.

Skriv ej i onödan:	Skriv hellre:
<i>Kommissionen har icke yttrat sig angående denna fråga...</i>	<i>om eller i</i>
<i>Föreskrifter beträffande arbetsstyrkans storlek...</i>	<i>om</i>
<i>Enligt styrelsens mening vore steriliserings-åtgärd beträffande dylika individer i minst lika hög grad önskvärd som vidkommande sinnesslöa.</i>	<i>sterilisering av</i>

Ej heller konjunktioner böra vara längre än som behövs.

Skriv ej i onödan:	Skriv hellre:
<i>Mot bakgrunden av att det här gäller en sjuklig abnormitet, synes det vara på tiden, att dessa straffbestämmelser avskaffades.</i>	<i>Då</i>
<i>Vid det förhållande, att med framläggandet av ovan angivna förslag planen på den diskuterade färjebåtsleden Fäviken—Vagnsundaö bortfaller, vilja sakkunniga förorda inrättandet av en till vägväsen-det slutna enklare passbåtslinje.</i>	<i>Då</i>
<i>Detta förslag innebär en starkare försvarsorgani-sation i förhållande till det förra förslaget...</i>	<i>än</i>
<i>Det är först i och med att de börja på med skötseln av sina hem och framför allt i och med att de få barn, som arbetets realiteter börja träda fram för dem.</i>	<i>när</i> <i>när</i>

En mening bör icke byggas ut med ord och ordgrupper, som icke tillföra den något innehåll.

Skriv icke:

I händelse av mobilisering utbetalas all månads-lön genom anlåtande av postgiro.

Bestämmelserna äro i den nya formuleringen mycket olika i jämförelse med de gamla.

Klasserna svälla ut på ett sätt, som försvårar uppkomsten av önskvärd samling i arbetet.

Tiden för måltidsrasten måste framflyttas... Symptomen försvinna inom ett tidsförlopp av några timmar.

Sedan tiden för statsverkspropositionens framläggande har...

Ett folks beredskap är i högsta grad beroende även av den samhällsanda, som är för handen.

Spörsmålet om och när det slutliga avgörandet lämpligen kan ske är en fråga, som måste avgöras med hänsyn till det allmänna läge, som är för handen för vårt lands vidkommande, då riksdagen har att ta definitiv ställning till ett i år såsom vilande antaget förslag till grundlagsändringar.

Ett förhållande som framträder såsom egendomligt är att på detta belopp icke utgår dyrtidstillägg.

Skriv:

—

—

—

—

—

Sedan statsverkspropositionen lades fram...

...beror även av samhällsandan

måste avgöras med hänsyn till vårt lands allmänna läge vid den tid

—

Ett så långt och tungt ord som *förhållande* bör naturligtvis nyttjas i sådana fall, då det verkligen är fråga om ett förhållande, men bör icke användas rätt och slätt som grammatiskt hjälpmedel i satser där ett verkligt formord, exempelvis ett pronomen eller en konjunktion, är till fyllest:

Skriv icke i onödan:

Till detta förhållande bidrar utan tvivel föreningens små resurser...

Detta förhållande torde bero på att...

De har understrukt det förhållandet att...

Intressant och påtagligt är förhållandet att såväl fäder som mödrar...

Av intresse i detta sammanhang är emellertid främst det förhållandet, att man kan...

Ehuru detta inte framgår av tablån, kan nämnas det förhållandet, att enligt undersökningen...

Föräldrarna i läroverkskommunen har en stor fördel i det förhållandet, att de kunna...

Skriv hellre:

Härtill

Detta

att

att

att

att

däri att de kunna, i att kunna

Skriv icke i onödan:

Ännu starkare framträder detta förhållande om man går till de särskilda skolorna...

Ett förhållande, som förtjänar framhållas, är ytterligare att...

Skriv hellre:

detta i

Ytterligare förtjänar framhållas att...

Skönhetsfel böra icke döljas genom att satserna byggas ut med tomma ord. En sats som *Kanslichefen hade att förbereda och utreda alla frågor som ...* är icke vacker med sina två *reda*, men stilistiskt är det likafullt en försämring, om man i stället skriver: *Kanslichefen hade att ägna förberedande handläggning åt samt verkställa utredning rörande alla frågor som ...*

Framkomma två olika förslag att uttrycka en tanke eller en tankegång, något som ju ofta sker vid kommittéarbete, så böra icke båda få inflyta i texten. I följande exempel utföres huvudtanken först en gång, och så en gång till men med omkastad ordning mellan tankeleden:

Liksom de två närmast föregående utredningarna anse vi att det vore en vinst för riksdagsarbetet, om talmanskonferensen bleve ett verkligt arbetsledande organ. Den bör enligt vår åsikt erhålla en mer auktoritativ och ledande ställning än hittills i riksdagsarbetet. Skall riksdagen i enlighet med vad vi anse böra ske få större reellt inflytande över sitt eget arbete, är det ofrånkomligt att den utrustas med ett verkligt aktivt arbetsledande organ. Detta organ bör vara talmanskonferensen.

Likaså: Det stöter givetvis på vissa svårigheter att på ett entydigt sätt inom ett folk avgränsa ungdomen. För det första måste avgränsningen av de åldersgrupper, som skall anses tillhöra ungdomsåldrarna, alltid bli mer eller mindre godtycklig. För det andra sker en snabb omsättning inom den befolkningsgrupp som brukar benämnas ungdomen. Ungdomstiden är ett utvecklingsskede som alla vuxna människor måste passera. Ungdomen ändrar ständigt sammansättning och utseende, varje år kommer en ny årskull till, medan en annan lämnar de åldrar som brukar benämnas ungdom. Gränserna mellan barndom och ungdom samt mellan ungdom och s. k. mogen ålder är, som nyss framhållits, inte möjliga att exakt bestämma, bland annat emedan dessa gränser passeras vid olika tidsskeden av skilda personer.

I valet mellan de båda uttrycksmöjligheterna borde resolut den ena ha tagits och den andra ratats, eller ock båda ha sammanarbetats till en tredje formulering, som bättre än någon av de två återgivit vad man velat säga.

Gammaldags stilkonst var synnerligen mån om att upprätthålla vissa konventionella krav på framställningen. Den skulle ha inledning och avslutning av viss längd, »bryggor» mellan avhandlingens skilda delar, återblickar, överblickar och utblickar, och mycket sådant.

Dylika krav ställas numera icke, allraminst på kommittébetänkanden med rent praktiska syften. Man kan utan alla omsvep gå rakt på ämnet och, när det behandlats till slut, lämna det utan alla ceremonier. En inledning är bra, om den ger något av värde, exempelvis begreppsutredningar, definitioner, en kort historik eller en snabb överblick över problemläget. En avslutning, som sammanfattar uppnådda resultat eller gjorda yrkanden eller dylikt, är merendels nödvändig. Men allmänt förberedande eller sammanbindande eller avrundande partier som icke tjäna något bestämt syfte böra lämnas oskrivna.

I samma mån som anspråken på estetisk avrundning få träda tillbaka, böra de logiska kraven skjutas i förgrunden. Ju mera av plan, reda och följdriktighet som präglar framställningen i stoffval, synpunkter och tankegång, dess mindre behöves läsaren den vägledning, som annars måste ges i skrymmande återblickar, övergångar och »målsättningar». Den fullkomliga klarhet, som i regel åstadkommes först genom mycket arbete, möjliggör sålunda en eljest ouppnåelig korthet i framställningen.

Det yviga sättet att uttrycka tankarna är av flera skäl olämpligt. Pappersbristen har framkallat ett »Kungl. Maj:ts cirkulär till statsmyndigheterna angående sparsamhet med papper och kuvert» den 7 juni 1946, vari som första punkt framhålls:

»Ett kortfattat skrivsätt skall eftersträvas.»

Men viktigare skäl än pappersbristen ha anförts. Benägenheten att dra ut framställningen på längden är icke heller en egenhet endast för svenskt kommittéspråk.

I Tyskland har man på fullt allvar satt i fråga att för kompetens till vissa statstjänster kräva uppvisad förmåga att förkorta ett stycke lagtext eller kansliprosa med t. ex. minst en tredjedel.

Winston Churchill, som under sin tid som premiärminister hann med mycket, tog i tu också med det omständliga skrivsättet inom statsförvaltningen. Han utfärdade sålunda under rubriken »Korthet» ett cirkulär, som riktades till alla ministrar och departement och där det bl. a. heter: »För att utföra vårt arbete hava vi alla att läsa en massa handlingar. Nästan alla äro för långa. Detta är slöseri med tiden, samtidigt som man måste öda sin energi för att leta efter de väsentliga punkterna.» Cirkuläret ger varnande exempel på »ulliga» fraser, som endast utgöra »stoppning» och utan förlust kunna ersättas med ett enda ord. Stråvan bör inriktas på att åstadkomma »kortare aktstycken med huvudpunkterna angivna i korta, koncisa avsnitt». Om en promemoria bygger på detaljerade analyser av komplicerade ämnen eller på statistiskt material, kan detta utföras i bilagor. »Låt oss icke sky det korta expressiva uttrycket, även om det tillhör talspråket!»

Om ock »handlingar, som uppsättas efter dessa riktlinjer, i början kunna synas kantiga, jämförda med den officiella jargongens slipade yta», så

vinnes därmed icke bara tid för dem, som skola läsa aktstycket, utan också en annan fördel: »tvånget att koncist utforma de relevanta punkterna bidrager till ett klarare tänkande».

Om dylika maningar behövas för det engelska officiella språket, som för oss ter sig som ett mönster av konkret och rakt på sak gående framställning, så äro de än mera påkallade hos oss.

Av särskilt intresse är i cirkuläret den sista iakttagelsen, som utan tvivel bygger på en vidsträckt erfarenhet. Den ordrika stilen har verkligen en förmåga att liksom svepa in tankegången i ett hölje av fraser, som befriar både författare och läsare från mödan att tränga in till sakens kärna. Kravet på en stramare form innebär en uppfordran till grundligare prövning och noggrannare utformning.

Bøjelsen för onödig och onyttig längd i framställningen är säkerligen den största fara, som för närvarande hotar vårt modersmål. Svenskan har varit ett kärnfullt och kraftigt språk men är nu på väg att förfalla till en sannskyldig gubbstil, en officiell rotväliska utan kärna och must. Vad som här hotar, det är en åderförkalkning, som angriper språket i alla dess organ och berövar det kraft och spänst och fart. Det är en angelägen uppgift att stävja denna olyckliga utveckling, och där ha de som författa kommittébetänkanden ett betydande ansvar. De tomma orden och de innehållslösa fraserna måste bort. Stilviljan måste inriktas icke på att dryga ut framställningen med många och långa ord utan på att samla tankeinnehållet i få och korta ord.

Som grundsats för allt författande bör gälla, att av två uttryck för samma tanke det kortare är att föredraga, där icke bestämda formella eller sakliga skäl tala för det längre.

Abstraktion

En god abstraktion möjliggör ett kortare uttryckssätt än det som eljest skulle användas.

Om postverket i sitt skriftspråk icke i varje sammanhang räknar upp *brev, kort, korsband, paket* o. d. utan inbegriper allt detta i den sammanfattande benämningen *försändelse*, så är detta språkligt sett en välkommen lättnad. Det abstraktare ordet är ett kortare uttryck för tanken. Men därav följer icke att ordet *försändelse* bör nyttjas även i fall, då det endast är fråga om ett brev eller ett korsband. Det finns ingen anledning att besvära läsaren med den identifikationsakt, som kräves för att han skall inse att med det abstrakta ordet avses endast ett förut nämnt konkret brev.

Är det fråga om en bil, så bör ordet *bil* eller, om denna moderna förkort-

ning väcker betänkligheter, det fullständiga ordet *automobil* användas, icke någon mera omfattande beteckning av typen *motordrivet fordon*. En förut omtalad bil bör icke heller kallas *ovan omförmälda fordon* e. d. utan *bilen*. Substantivets bestämda artikel tjänar just till att beteckna något såsom förut omtalat och sålunda bekant och bestämt. Vad som är fullt konkret fattat i sikte och till och med individuellt bestämt bör icke antydast i allmänna och vaga ordalag.

Om vägtrafikstadgan sammanfattar *vagnar, kärror, cyklar, slädar, sparkstöttingar, kälkar, bilar, bussar, motorcyklar* med mera sådant under den gemensamma beteckningen *fordon*, så är det en befogad, ur språklig synpunkt gagnelig abstraktion. Om däremot ett resereglemente talar om *förflyttning medelst resdon, drivet av förrättningsmannen personligen*, så börjar man att nalkas den gräns, där abstraktionen icke längre gör avsedd nytta. Menas endast cykel, sparkstötting och roddbåt, så innebär sammanfattningen knappast någon förkortning; skola även rullskridskor och kanot innefattas i begreppet, så blir motiveringen starkare, men man får icke glömma, att sådana tecken som *o. d., m. m.* väl täcka dylika mindre trängande uttrycksbehov. Och alldeles förkastligt är det att nyttja allmänna och abstrakta ord, där något alldeles bestämt avses. Det finns ingen rimlig anledning att tillgripa orden *anbringa en provisorisk förbindelseled av trä över ett mindre vattendrag*, om man bara menar *lägga en träbro över en å eller en spång över en bäck eller en planka över ett dike*. Endast om det ligger vikt på att i ett gemensamt uttryck innesluta dessa och kanske ännu flera sätt att åstadkomma förbindelsen, är det abstrakta uttryckssättet på sin plats.

En sådan »oäkta preposition» som *med hänsyn till* har genom ymnigt bruk i skilda sammanhang fått en synnerligen allmän innebörd, som gör den användbar i en mängd fall, då man tvekar om rätta prepositionen. Ett sådant bindeord kan vara bra att falla tillbaka på vid behov, men detta allmänna uttryck bör icke befria författaren från mödan att söka det speciella uttryck, som i det enskilda fallet vanligen är det fullt riktiga. Kommittésvenskans stil kräver ingalunda att man skriver exempelvis: *Man sorterar plaggen med hänsyn till textilkvalitet och smutsighetsgrad* eller *Maximitemperaturen bör varieras med hänsyn till tvättgodsets art* eller *Tablån visar hur pojkar och flickor fördelar sig med hänsyn till dansfrekvens*. I dessa meningar av enkelt konkret innehåll räcker det alldeles med *efter*. I andra fall ge andra prepositioner klarare besked: *Detta innebär att vattnet med hänsyn till den personal som kommer i beröring med detsamma kan vara ofarligt men att det dock kan vara olämpligt som dricksvatten* — varför icke *för*? *Med hänsyn till vårt förslag att utskottet bör fördelas på fem avdelningar skulle därför dess medlemsantal bli 40* — varför icke *Enligt*? *Häri ingår icke plagg som med hänsyn till ömtålighet etc. måste behandlas för hand* — bestämdare vore *på grund av*.

I sitt tal vid jubelfesten 1817 klagar Tegnér bland annat: »oss vill man påtruga en poesi utan form och bestämdhet, en sjuklig gestalt utan mærg och senor, med abstraktionens tråsvärd vid sidan . . .». Vad skulle han ha sagt om en prosa som denna: *Polisman är pliktig: att vara verksam för förhindrande av varje förfarande och för undanröjande av varje förhållande i övrigt, som innefattar ett störande av eller en fara för den allmänna ordningen och säkerheten.*

Den överdrivna strävan till abstraktion tar sig mångahanda uttryck. Ett typiskt exempel må här närmare belysas.

Det i kommittésvenskan nu så ofta brukade modeordet *målsättning* skall ju enligt bildningssättet betyda »uppställande av ett mål»: *Målsättningen måste utgå från vissa grundläggande värderingar.*

Men *målsättning* användes också, och vida oftare, i den konkreta betydelsen 'mål': *Med angivna utgångspunkter är målsättningen för försvaret redan utstakad. Målsättningen är likställighet för man och kvinna på arbetsmarknaden. Målsättningen för bostadspolitiken måste vara att skapa sunda, rymliga och tidsenliga bostäder till ett för alla befolkningsskikt överkomligt pris. Vid formulandet av målsättning och kursplaner för den nya nioåriga enhetsskolan har barnens egen musikaliska aktivitet ställts i centrum. Att reducera antalet timmar på schemat är emellertid omöjligt beträffande sådana ämnen som fysik och kemi utan att målsättningen avsevärt sänks.*

Denna användning av *målsättning* i betydelsen 'uppställt mål' är oriktig. Det finns ingen rimlig anledning att nyttja ett för annat ändamål upptaget trestavigt abstrakt ord för ett begrepp som exakt uttryckes med ett enstavigt konkret.

Vad som gör sammansättningen så uppskattad torde bl. a. vara, att den tack vare att förleden *mål-* även kan representera pluralis kan nyttjas som ett slags kollektivbildning till *mål*: *Arbetarrörelsen, i vars målsättning ingår samhällets övertagande av de stora produktionsmedlen.* Möjligen skymtar en liknande önskan att nyansera t. ex. i *Efterkrigsprogrammets målsättning*, men i flertalet fall uppfattas det längre ordet endast som en finare och förnämre liktyding till *mål*. Betecknande är att *målsättning* så ofta brukas i pluralis: *en politik, som inte lät kompromisserna skymma bort fjärran liggande ännu radikalare målsättningar.*

På liknande sätt förhåller det sig med *frågeställning*, som ju enligt bildningssättet skall betyda 'ställande av en fråga'. *Den kriminalpolitiska frågeställningen* betyder alltså 'det kriminalpolitiska ställandet av frågan', 'den kriminalpolitiska formuleringen av frågan' e. d. Då *frågeställning* ju även kan betyda 'ställande av frågor', så ligger det nära till hands att tillägga också denna sammansättning en mera kollektiv innebörd, och betydelsen blir då 'sättet att ställa frågorna', 'synen på frågorna' e. d. — språkbruket är ofta så vagt, att ingen analys kan med bestämdhet fastslå och avgränsa betydelsen.

Den vanligaste användningen av *frågeställning* är emellertid numera en annan. Ordet brukas helt enkelt som en värdigare variantform av *fråga*: *Dylika erinringar ha påverkat formuleringen av frågeställningen. Testningen innefattar frågeställningar som avse att avslöja omdömesförmågan. Denna kunskap måste ges på ett sådant sätt att lärjungarna får ögonen öppna för frågeställningarnas djupa allvar och betydelse för dem själva.*

Nu vimlar det av dylika sammansättningar, där efterleden icke fyller någon annan funktion än att ge längd och tyngd åt ordet. Man skriver ett *fastlåsende av lönebildningen*, då det knappast kan vara något annat än lönerna som låses fast. Det är en glädje åt abstraktionen, som sätter de underligaste frukter.

Skriv alltså icke:

En grundorsak till att den redan före skolkommissionens arbete uppställda målsättningen för skolan i så ringa grad kommit att förverkligas...

Som målsättning för efterkrigspolitiken uppsattes bekämpandet av arbetslösheten.

Målsättningen för den ekonomiska politiken är att skapa betingelser för ett kraftigt framåtskridande.

Sålunda formuleras målsättningen för den svenska hälso- och sjukvårdsorganisationen.

De sociala frågeställningarna framstå i intim sammankoppling med de organisatoriska.

Problemställningen innebär sålunda skapande av ett kommunikationssystem, som på ett i tekniskt och ekonomiskt hänseende fullt nöjaktigt sätt behärskar det större förortsområdet.

Avgörande för valet av linje är emellertid, att man skapar starkast möjliga garantier för att samhällets medelsanvisning verkligen kommer det avsedda ändamålet till godo.

Dussinfilmerna ge en falsk idealbildning.

En gruppbildning företräder den uppfattningen, att...

Framför stationshuset planeras en öppen platsbildning med trädformationer.

Gränsdragningen mot de byggande verken blir oklar.

En följdaföreteelse till järnknappheten är bristen på en lång rad utomordentligt betydelsefulla detalfartiklar.

De tjänster som ledigförklarades i samband med omorganisationen ha icke blivit föremål för ansökningsförfarande.

Skriv, om intet annat menas:

det...

målet

mål

Målet

målet

frågorna

Problemet är att skapa

medel ... komma

falska ideal

grupp

plats med träd el. trädgrupper.

Gränsen

En följd av

sökts av någon

Skriv alltså icke:	Skriv, om intet annat menas:
Personer i blygsamma inkomstförhållanden.	med blygsamma inkomster
Motsättningsförhållandena mellan land och stad.	Motsättningen
Frågan är av avsevärd svårighetsgrad.	svår
Grundläggningsarbetena för dessa broar äro synnerligen omfattande och av en svårighetsgrad, som ej tidigare förekommit här i landet.	svårare än de som tidigare
Opinionen undervärderar alltjämt storleksgraden och svårighetsgraden i det industriella problem som nu måste lösas.	storleken och svårigheten
Orten skulle få förbindelse av en omfattning och snabbhetsgrad som förut ej varit möjlig.	en snabbhet
Faran för angreppshandlingar minskas.	angrepp
Denna arbetsmarknadens nomadisering är ett hot mot vårt försörjningsläge.	vår försörjning
Man har att räkna med ett knapphetsläge beträffande elektrisk kraft under den kommande treårsperioden.	en knapphet på
Ett allvarligt krisläge har inträtt.	En allvarlig kris
Ett genomförande i detta tidsläge skulle innebära avsevärda riskmoment.	risker
Reformen av 1937 innebar också vissa förbättringar, men dessa voro knappast av storleksordning att föranleda benämningen reform.	så stora, så betydelsefulla, att de
Uppgifter vilkas storleksordning och betydelse kan variera.	storlek
Hos 14 personer påträffades vaxproppar i öronen av sådan storleksordning att ned-satt hörsel vållats.	så stora vaxproppar att
...en omställningsprocess från hantverk till industri.	omställning
Den svenska massaindustrien har fått mycket höga priser tack vare den bristsituation som rått i Amerika.	brist
Svårigheterna bero på en tillfällig bristsituation.	brist
Med nuvarande lönesättning är det alltför få som lockas in på banan.	löner
De ökade bidragen äro ämnade som provisorier i avvaktan på ett definitivt förslag om lönesättning och statsbidrag.	löner
Organisationerna utövar kontroll över taxesättningen.	kontrollerar taxorna
Dispositionen av materialet är överskådlig och rubriksättningen upplysande.	rubrikerna

Skriv alltså icke:

En förutsättning för undfåendet av dylik anslagstilldelning...

...trygga fortbeståndet av den för Stockholms-skärgårdens rätta betjänande erforderliga skärgårds-sjöfarten utan betydande subventionstillskott från det allmänna.

I fråga om oljan är knapphetstillståndet nu mindre kännbart.

Skriv, om intet annat menas: dylikt anslag

subvention(er)

*knappheten...
kännbar*

Vad som är kännbart är väl mindre tillståndet av knapphet än själva knappheten, bristen. Vad som skall trygga fortbeståndet är väl subvention, eller kanske subventioner? Vad som undfås är väl just anslaget. Ordet *anslag* är egentligen verbalsubstantiv till *anslå* och kan sålunda uttrycka just den abstrakta betydelse som man vill få fram genom sammansättningen med *tilldelning*. Enligt Svenska akademiens ordbok betyder *anslag* i denna användning i första rummet 'för visst ändamål gjord anvisning av penningmedel' och sedan 'på sådant sätt använd penningssumma, anslagssumma, anslagsbelopp'. Det finns alltså ingen som helst anledning att skriva t. ex.: *kostnaderna... skola såsom en engångsutgift bestridas helt av statsverket genom särskild anslagstilldelning inom ramen för nyssnämnda kollektivanslag* — om icke finessen med sammansättningen ligger just i möjligheten att slippa valet mellan singularis och pluralis. Se i så fall ovan om *målsättning* och *frågeställning* och nedan om krångelsvenskan.

Substantivsjukan

Det stildrag som mer än något annat bidrar till att göra kommitté-svenskan långdragen och krånglig är den s. k. substantivsjukan.

I en normalt byggd sats är verbet den kärna, kring vilken de andra orden gruppera sig. *Läkaren undersöker patienten*, det är en naturlig satskonstruktion: verbet uttrycker skeendet, i detta fall handlingen i satsen, handlingens subjekt är subjekt också till verbet, och föremålet för handlingen är objekt till verbet.

Substantivsjukan yttrar sig nu däri, att verbet förvandlas till ett substantiv. Av *undersöka* blir alltså *undersökning*. Men då satsen ju måste ha ett predikat, tillgripes för ändamålet ett innehållstomt verb, exempelvis *verkställa*, *genomföra*, och man skriver alltså *läkaren verkställer* eller *genomför en undersökning av patienten*. Satsen har därmed icke blott blivit längre, den har också blivit skev i förhållande till tanken. Predikatet, alltså det centrala ordet i satsen, uttrycker praktiskt taget ingenting, det är en tom

verbform. Uttrycket för verbhandlingen, som borde vara satsens kärna, har en underordnad plats som objekt, medan handlingens verkliga objekt såsom attribut knytes till det konstlade satsobjektet.

Än fjärmare från satsutsagans naturliga form kommer man, om även handlingens subjekt undertryckes. Detta sker närmast genom att den aktiva formen förvandlas till passiv: *patienten undersökes*, i utvidgad form *patienten underkastas en undersökning* eller *göres till föremål för en undersökning*. Som satsens subjekt uppträder här icke handlingens subjekt utan dess objekt, ett konstgrepp, som skapar åtskilliga i vissa fall mycket tacknämliga uttrycksmöjligheter. Men kommittéspråket nyttjar den passiva formen till övermått, missbrukar den, använder den utan ringaste grammatisk eller stilistisk anledning. När sedan den passiva uttrycksformen substantiveras, får man i stället för *patienten undersökes* alltså *en undersökning av patienten sker, äger rum, tager sin början* o. d., satstyper, där predikatet är ett mer eller mindre innehållstomt verb och hela satsutsagan ligger i subjektet med dess bestämning.

Även dessa omskrivningar få gärna passiv form: *en undersökning av patienten verkställs, genomföres, åvägabringas, bringas till utförande, till genomförande, till avslutning* osv. Givetvis kan det verkliga skeendet skjutas ännu mer i bakgrunden genom att även det syntaktiskt nödvändiga men innehållstomma verbet substantiveras, t. ex. *Verkställandet av undersökningen av patienten sker, äger rum, bringas till utförande, till genomförande* osv.

Det är sålunda en rik flora av uttrycksmöjligheter, som spirat upp kring det enkla verbet och som nu står betänkandeförfattaren till buds. Skall man då icke tacksamt ta vara på alla dessa nyanser, som göra det möjligt att lägga tonvikten på handlingens inträde eller pågående eller avslutning osv.? Jo, säkerligen. Vad som här klandras, det är icke att dylika betydelseschatteringar få komma till uttryck, utan att de för bestämda ändamål skapade uttrycksmöjligheterna brukas utan att något sådant ändamål fattas i sikte eller ens k a n finnas.

Uppenbart är att även åtskilligt annat än en nyansering av verbhandlingen står att vinna genom substantivering av predikats verbet. Det kan vara bekvämt att slippa upprepa ett nyss nämnt och därför självklart subjekt eller objekt, det kan vara en fördel att icke behöva bestämma sig för och uttryckligt ange ett subjekt eller objekt, det kan vara en smidig utväg att undvika brott mot den s. k. subjektsregeln, det kan vara praktiskt att anknyta en attributiv bestämning eller en relativsats till själva verbet, som därför substantiveras, med mera sådant.

Det är sålunda fullt rimligt om man skriver t. ex.: *De sakkunniga, som haft i uppdrag att utreda frågan om studieunderstöd åt lärjungar vid statens läroverk, ha nu verkställt denna utredning*. Det är icke mycket längre

än om man skulle skriva *ha nu fullgjort detta uppdrag* eller *ha nu utrett denna fråga*.

Ej heller finnes något att erinra mot *Staten skulle bereda skolorna kom-pensation härför*, om därmed avses, icke att staten själv skulle kompensera skolorna utan att staten skulle på annat sätt sörja för kompensation åt skolorna.

Skäl kunna andragas för en formulering som denna: *Generalpoststyrelsen anser det nödvändigt att söka åvägbringa en minskning av de starkt ökade utgifterna för postgiroförteckningen*. Måhända är meningen icke att styrelsen själv skall minska utgifterna, vad man säkert vill säga är att styrelsen vill ha utgifterna minskade. Det bästa uttrycket vore kanske . . . *anser att de starkt ökade utgifterna måste minskas*.

Åtgärder i syfte att åstadkomma en allmän nedskärning och förenkling av kommittébetänkandena kan, även bortsett från bestämningen *allmän*, icke utan vidare ersättas med . . . *nedskära och förenkla kommittébetänkandena*, om icke subjektet till *åstadkomma* tänkes som subjekt även till *nedskärning och förenkling*, vilket sannolikt icke är författarens mening. Tvekar man mellan *För att klarlägga dessa spörsmål* och *För att få dessa spörsmål klarlagda*, så kan det vara bekvämt att skriva *För klarläggandet av dessa spörsmål har det syntts oss riktigast att erhålla kännedom om* — om man nämligen anser subjektsregelns krav tillgodosett därmed. Likaså kan det i valet mellan *För att avhjälpa dessa missförhållanden* och *För att få dessa missförhållanden avhjälpta föreslog styrelsen*, att . . . te sig lämpligt att skriva *För avhjälpan av dessa missförhållanden föreslog styrelsen att . . .* Somliga författare finna sig genom dylik substantivering lösta från subjektsregeln över huvud och skriva sålunda utan alla betänkligheter: *För avhjälpan av dessa missförhållanden föreslogs att . . .*

I många fall rör det sig egentligen ej om en blott formell omskrivning av det finita verbet. *De sakkunniga ha framlagt ett förslag om en sådan ändring av bestämmelserna*, att . . . kan ju betyda något annat och mera än *ha föreslagit en sådan ändring . . . Förslaget innebär ett åsidosättande av berättigade önskemål* kan likaså betyda något annat och mera än det enkla *åsidosätter*.

Upptaga till diskussion bör egentligen icke innebära detsamma som *diskutera* utan bör avse själva upptagandet av diskussionen. Det är sålunda fullt i sin ordning, om man skriver: *Vid forskningsinstitutet ha vissa grupper av redskap upptagits till ingående bedömning*. Här säges ingenting om hur långt arbetet med bedömandet har hunnit. *Vid institutet ha vissa grupper av redskap bedömts* skulle innebära att bedömandet vore klart.

Icke heller i satsen *Kommittén har verkställt en serie undersökningar rörande yrkesfiskarnas inkomster och utgifter* kan substantivet utan vidare undvaras, då ju den tanke som ligger i *en serie* knappast kan få ett smidigare uttryck.

Vad som både ur enkelhetens och ur korthetens synpunkt måste betecknas som olämpligt, ja förkastligt, det är alltså icke att den längre formuleringen väljes för bestämda uttrycksbehov utan att den även där sådana behov icke göra sig kännbara föredrages framför den naturliga konstruktionen med själva verbet. Det är det tanklösa, vanemässiga utdrygandet av satserna med dessa ständiga *-ing av* och *-ande av* som med rätta kallas substantivsjuka.

Vill man säga, att vissa skjul kunde byggas enklare, så bör man sålunda nöja sig med att säga detta. Varje förlängning av uttrycket, som icke tillfogar någon ny tanke, är en försämring: *Uppförandet av vissa skjul kunde äga rum på ett enklare sätt* eller *Ett enklare byggnadssätt kunde komma till användning vid uppförandet av vissa av de ifrågavarande skjulbyggnaderna*.

Skriv alltså icke i onödan:	Skriv, om ej annat menas, hellre:
<i>Utredningen har avgivit yttrande över förslaget...</i>	<i>yttrat sig</i>
<i>Möjligheterna att bedriva studier där...</i>	<i>studera</i>
<i>Intresset befinner sig i växande...</i>	<i>växer</i>
<i>Lärare som bestrida undervisning på gymnasiestadiet...</i>	<i>undervisa</i>
<i>Kassan skall bestrida kostnaderna för be-lysning...</i>	<i>bekosta</i>
<i>Arbetet betingar en kostnad av...</i>	<i>kostar</i>
<i>Styrelsen äger bevilja förlängning av sådant tillstånd...</i>	<i>förlänga</i>
<i>Instruktionen har blivit föremål för ändringar...</i>	<i>ändrats</i>
<i>Särskilt viktiga ärenden böra dock bli föremål för kollegial handläggning.</i>	<i>handläggas kollegialt</i>
<i>Produkterna blevo föremål för en stark efterfrågan.</i>	<i>starkt efterfrågade</i>
<i>Utskottet bringar i erinran att...</i>	<i>erinrar om</i>
<i>Angelägenheten av att denna fråga om hjälpåtgärder snarast bringades till en lösning...</i>	<i>löstes</i>
<i>Hotellet har beräknats draga en kostnad av 812 000 kr.</i>	<i>kosta</i>
<i>Lagbestämmelsen erhåller en ytterligare skärpning genom tillägget...</i>	<i>skärpes ytterligare</i>
<i>Det är önskvärt att verksamheten erhåller stödet av statsbidrag...</i>	<i>stödes</i>
<i>Oavsett i vilken skola de erhålla undervisning...</i>	<i>undervisas</i>
<i>Något ställningstagande till regeringens förslag har riksdagen ännu icke fattat.</i>	<i>Riksdagen har ännu icke tagit ställning</i>
<i>Denaturerad sprit finner användning i hus-hållen...</i>	<i>användes</i>

Skriv alltså icke i onödan:	Skriv, om ej annat menas, hellre:
Kommissionen hade framlagt förslag om statsbidrag...	föreslagit
Författningen har fått en sådan utformning, att...	så utformats
Behov av sjöfartshotell förefinnes i Göteborg...	behöves
Under senare tid har en stark ökning av antalet villkorliga domar förekommit.	starkt ökats
För departementets vidkommande föreligger icke behov av...	Departementet behöver icke
Provet avslöjar med absolut säkerhet om en alkoholkonsumtion förelegat från den undersöktes sida den närmaste tiden före provtagningen.	den undersökte konsumerat alkohol
Ett antal detaljister företa direkta inköp från fiskare.	köpa direkt
Då måste dock en gradering av de olika behoven företas.	graderas
Utredningen hade företagit preliminära undersökningar av dessa problem.	preliminärt undersökt
Innan utbyggnad av den statliga organisationen företages...	bygges ut
Fångstresultatet företer starka variationer. Önskemålen att ge riksdagsarvodena en sådan utformning...	varierar starkt så utforma
Utredningen har kunnat ge en mera ingående belysning av omfattningen...	belysa
Detta gjorde det nödvändigt att ge arbetsförmedlingen en sådan organisation att...	organisera ... så,
Tvånget att genomföra en ransonering av byggnadsmaterielen...	ransonera
Därigenom har en centralisering av platsanskaffningen genomförts...	centraliserats
Västkustfisket har genomgått en kraftig utveckling...	utvecklats kraftigt
Han går i mistning av löneförmåner...	mister
Domen skall gå i verkställighet...	verkställas
Att göra en kartläggning av dessa förhållanden...	kartlägga
Ändring bör göras i sjukkasselagen...	Sjukkasselagen bör ändras
...en rationalisering av städningsarbetet kan endast i ringa utsträckning göras genom att...	rationaliseras
Det är svårt att göra definitiva gränsdragningar mellan vad som lönar sig och vad som icke lönar sig.	draga definitiva gränser

Skriv alltså icke i onödan:	Skriv om ej annat menas, hellre:
Frågan bör göras till föremål för en utredning.	utredas
De kunna ha behov av hjälp av olika slag...	behöva
Styrelsen har haft under övervägande om...	övervägt
Det åligger kommissionen att handha ledningen av den erforderliga regleringen...	leda
De fiskare som mera regelbundet idkade strömmingsfiske...	fiskade strömming
Det åligger förlikningsmännen att insända underrättelse till socialstyrelsen...	underrätta
Vid tvättning i hemmen intager numera de s. k. självverkande tvättpulvren en dominerande ställning...	dominerar
Redan på hösten inträdde en ökning av arbetslösheten...	ökades
...att det inträffat en minskning av klagomålen det senaste kvartalet.	klagomålen minskats
Medlem som önskar komma i åtnjutande av daghjälp...	åtnjuta, få
Maskinen kan endast i undantagsfall komma till användning i enskilda hushåll...	användas
...En modernisering av verksamheten bör komma till stånd...	moderniseras
Smörexporten befaras komma att lida en minskning...	minskas
Dessa problem ligger f. n. under utredning av en kommitté.	utredes
Utredningen har lämnat en redogörelse för resultatet...	redogjort
Rapporterna lämnar en fullständig redovisning över fiskens fördelning...	redovisar fullständigt
Folkskolan har alltså haft att meddela undervisning även åt de obemedlade...	undervisa
Däremot kan kokning av kläderna medföra skadegörelser på tvättgodset...	skada
En sådan reform skulle medföra kostnadsökningar i trycknings- och bindningshänseende...	öka kostnaderna för tryckning och bindning
Lärjungeantalet har nått en avsevärd ökning...	ökats avsevärt
Sjukdomsfrekvensen rön te påverkan av de ekonomiska konjunkturen...	påverkades
Det är önskvärt, att en samordning sker av de olika åtgärderna...	samordnas

Skriv alltså icke i onödan:

Skriv, om ej annat menas, hellre:

...prövning skall ske av lärjunges stipendiebehov.	skall prövas
Om justeringen av protokollen kunde ske tidigare...	justeras
Under de senaste åren har en försämring skett av penningvärdet...	försämrats
Utskottet har icke skänkt tillräckligt beaktande åt denna synpunkt...	tillräckligt beaktat
Undersökningsarbetet har stått under ledning av...	letts
Dessa tendenser sätta sin prägel på samhällets åtgärder...	präglade
Utredningen har tagit under övervägande, huruvida...	övervägt
Verksamheten tog sin början under 1880-talet...	började
Stadgan skall träda i tillämpning från och med år...	tillämpas
Det är möjligt att träffa sådana anordningar, att...	ordna så,
Riksdagen måste träffa ett avgörande i denna fråga...	avgöra
Under krigstiden har materielen undergått en försämring, så att...	försämrats
Sjömanshemmet undergick under år 1946 modernisering...	moderniserades
Ca 1100 behövde undergå omskolning till annat yrke och ca 200 erhålla fortbildning för att kunna...	omskolas fortbildas
Denna fråga borde underkastas ingående prövning...	prövas
Försöken att uppnå förkortningar av de olika tidsmomenten...	förkorta
Då böra även större problem upptagas till dryftande...	dryftas
Denna anställningsform borde upptagas till prövning i samband med att...	prövas
I samtliga fall uppvisar primärmaterialet kraftiga variationer...	varierar ... kraftigt
...sköljningen av kläderna blir sällan väl utförd vid handtvätt i hemmen.	sköljda
...var torkningen av barntvätten skall utföras.	torkas
Faktorer på vilka näringsidkarna själva kunna utöva inverkan...	inverka

Skriv alltså icke i onödan:	Skriv, om ej annat menas, hellre:
<i>Organisationerna utövar kontroll över taxer</i>	<i>kontrollerar</i>
<i>sättningen...</i>	
<i>Distriktsindelningen har icke varit föremål för ändring under dessa år...</i>	<i>ändrats</i>
<i>Hemmen äro även producenter av råvarorna till sina bär, frukt- och grönsakskonserver...</i>	<i>producera</i>
<i>Förlikningsmannaväsendet är i behov av förstärkning...</i>	<i>behöver förstärkas</i>
<i>Spörsmålet om ändrade grunder för avvägningen är under utredning av sakkunniga...</i>	<i>utredes</i>
<i>Mänskligheten är i besittning av de tekniska resurserna för en tryggad försörjning...</i>	<i>besitter, äger, har</i>
<i>Detta är givetvis i överensstämmelse med vad man kunde vänta...</i>	<i>överensstämmer</i>
<i>De voro i saknad av vatten och avlopp...</i>	<i>saknade</i>
<i>Frågan har i olika sammanhang varit uppe till diskussion under senare år...</i>	<i>diskuterats</i>
<i>Kommissionen bör verkställa beräkningar av de förändringar, som...</i>	<i>beräkna</i>
<i>Visserligen kan en minskning i den påbjudna inmalningsprocenten verkställas...</i>	<i>minskas</i>
<i>Man måste vidtaga en ökning av antalet censorer...</i>	<i>öka</i>
<i>Att avyttra den fisk som icke kunnat vinna av sättning...</i>	<i>avsättas</i>
<i>Kostnaderna ha visat en kraftig stegring...</i>	<i>stigit kraftigt</i>
<i>Värdet av båtarna har visat en successiv ökning...</i>	<i>successivt ökats</i>
<i>Genom spaltningen åstadkommes utrymmesbesparing...</i>	<i>sparas utrymme</i>
<i>De patienter som åtnjuta vård å...</i>	<i>vårdas</i>
<i>Att åvägabringa någon lättnad i kommunernas bördor synes därför vara nödvändigt...</i>	<i>något lätta</i>
<i>Detta förhållande ägde bestånd till...</i>	<i>bestod</i>
<i>Propositioner, där en uppdelning av materialet ägt rum.</i>	<i>delats upp</i>
<i>Det skulle vara till fördel om avlämnandet av arbetsmaterialet kunde äga rum på ett sådant sätt att...</i>	<i>avlämnas</i>
<i>Vi ha ägnat denna fråga en ingående granskning.</i>	<i>ingående granskat</i>

Detta sätt att omskriva verbet med det avledda verbalsubstantivet och ett innehållstomt verb är underkastat modets växlingar. I stort sett torde frekvensen av omskrivningar vara i stigande, men fördelningen på de olika

verben skiftar. Än är *genomföra* det mest gynnade ordet, än *medföra*, än *företaga*, än *ske* eller *äga rum*. *Göra till föremål för* hävdar tack vare sin monumentala längd alltid sin ställning. Graden av onödighet är svår att fastställa vid varje enskild substantivering; i flertalet fall är det ju omöjligt att helt klarlägga författarens syfte med omskrivningen. Säkert är att mången gång intet som helst syfte föreligger, författaren tar helt enkelt den uttrycksform som lättast flyter ur pennan. Skulle någon stilistisk strävan åt visst håll göras ansvarig, så skulle det vara stilviljans allmänna inriktning mot det som låter korrekt, värdigt och mot det som gör intryck, imponerar. Det ger dock en helt annan föreställning om vikten och betydelsen av vad som avhandlas, om man icke skriver *Den goda skörden gör det möjligt att i höst öka brödransonen* utan *Den goda skörden skapar möjlighet att instundande höst företaga en ökning av brödransonen*.

En sällsam stilistisk hållning intaga de som äro ytterst noga med att förkorta *företaga* till *företa* men med välbehag omskriva *öka* till *företa en ökning av*.

En preposition kan i svenskan mycket väl styra en infinitiv eller en *att*-sats. Ingen anledning finnes alltså att undvika denna konstruktion genom att förvandla verbet till substantiv. *Detta kan bidra till att förstöra kläderna* eller *till att kläderna förstöras vid tvättningen*, sådana konstruktioner äro i svenskan fullgoda och behöva ingalunda förvandlas till *Detta kan bidra till klädernas förstöring (förstörande) vid tvättningen*.

Det är alltså onödigt att skriva:

Utredningen finner sig icke behöva ingå på något övervägande rörande konsekvenserna av en dylik anordning...

Innan kommittén övergår till en granskning av...

Utredningen understryker vikten av konsulentverksamhetens utbyggnad...

Detta ledde till bildandet av en riksorganisation...

Skriv gärna:

ingå på att överväga, enkla dock blott överväga

till att granska

av att konsulentverksamheten bygges ut

till att ... bildades

När satspredikatet styr en infinitiv med annat subjekt, blir brottet mot den s. k. subjeksregeln verkligen i vissa fall mindre påfallande, om infinitiven substantiveras. En sats som *Försöksverksamheten bör fortgå för att vinna ytterligare erfarenheter* är syntaktiskt oriktig. Det är icke försöksverksamheten som skall vinna erfarenheter. Denna sats blir drägligare, om infinitiven förvandlas till ett verbalsubstantiv som icke lika tydligt väcker föreställningen om ett handlande subjekt: *Försöksverksamheten bör fortgå för vinnande av ytterligare erfarenheter*. En bättre formulering är emellertid *Försöksverksamheten bör fortgå för att ytterligare erfarenheter må vinnas* eller *skola vinnas*. Detta är en konstruktion, mot vilken ingen

invändning kan göras. Den förenar tvärtom klarhet med ledighet och bör gynnas.

Undvik alltså:

Det är önskvärt att ledningarna isoleras för undvikande av kondensation.

För erhållande av material företogs s. k. beredskapsmönstringar.

Skriv hellre:

så att kondensation undviks

För att material skulle erhållas

Alldeles onödigt är det naturligtvis att substantivera, när infinitiven har samma subjekt som satsens predikat.

Undvik alltså:

För tillvaratagande av överskottsströmmingen ha de flesta föreningar...

För bedömning av spörsmålet om möjligheten och lämpligheten ha vi begärt följande uppgifter...

Skriv:

För att (kunna) tillvarata

För att kunna bedöma

Ett besynnerligt skevt uttryck får tanken också i de fall, där själva verbet icke förvandlas till substantiv utan som attributiv bestämning fogas till ett sådant. Den tanke, som i naturligt språk uttryckes med orden *Prisstegringarna ha minskat importen från Europa*, får med den vanliga substantiveringens formen *Prisstegringarna ha medfört en minskning av importen*, men genom en omkastning av huvudord och bestämning åstadkommes uttryckstypen *Prisstegringarna ha medfört minskad import från Europa*. Denna konstruktion gör saken ännu krångligare och bör därför icke uppmuntras. Ofta är den dessutom ologisk.

Undvik alltså:

Liksom efter förra kriget har transportmedelsbristen medfört försvarade livsmedelssändningar utifrån.

...kommer att medföra höjd hygienisk standard och lägre sjukdomsfrekvens.

Glädjelösheten skapar också ett ökat behov av nya nöjen...

Denna vara har blivit utsatt för minskad efterfrågan...

En minskad kariesfrekvens har börjat inträda...

Genom de strapatser som de stridande utsätts för skapas en nedsatt motståndskraft mot infektioner...

Skriv hellre:

försvårat

...kommer att höja den hygieniska standarden och sänka sjukdomsfrekvensen.

ökar behovet

mindre efterfrågad

Kariesfrekvensen har börjat all minskas...

nedsattes motståndskraften

Undvik alltså:

Trots denna tillförsel uppstod växande knapphet på livsmedel...

Omsättningen var av förminskad omfattning.

Skriv hellre:

började det bli knappare med e. d.

mindre

När innehållet i en hel sats substantiveras, kan stundom en viss förkortning vinnas. *Efter ankomsten till sjukhuset undersökes den skadade...* är onekligen något kortare än *Sedan den skadade ankommit till sjukhuset undersökes han...*, men redan en obetydlig ändring i ordalagen är tillräcklig för att den substantiviska formuleringen skall bli längre: *Vid den skadades ankomst till sjukhuset iakttages...* innehåller fler bokstäver än *Då den skadade kommer till sjukhuset iakttages...* Och detta är regeln, som bekräftas till och med vid helt enkla substantiveringar. *Vid en bedömning av undersökningen måste man ha i minnet...* är längre än talspråkets normala *När man bedömer...*, och *Vid en skildring av dessa förhållanden är det nödvändigt att lämna en snabbskiss...* är längre än *När dessa förhållanden skildras...*

Är det en ordrikare sats som substantiveras, så kan skillnaden bli vida större. *Ett ståndpunktstagande i denna fråga nödgar till ett ställningstagande även i fråga om...* är avsevärt längre än *Tar man ståndpunkt i denna fråga, så nödgas man ta ställning...*

Nu finns det ju andra stilistiska värden än den korthet som kan mätas i nedslag. Sålunda kan substantivering i vissa fall ge framställningen en logisk skärpa, som knappast kan uppnås med andra språkliga medel. Utan tvivel är det strävan att nå högsta möjliga grad av logisk stringens som i många fall föranleder substantivering, men bra ofta får läsaren det intrycket, att ett enklare uttryckssätt kunde göra tanken lika klar men lättare tillgänglig. Jämför man denna sats: *I vad mån det i så fall bleve nödvändigt med höjda penninglöner för arbetarna måste bero på graden av inverkan på levnadsstandarden genom höjning i jordbrukspriserna* med en översättning till vanlig svenska, t. ex. *... bero på i vilken grad höjda jordbrukspriser inverka på levnadsstandarden*, så utfaller väl jämförelsen knappast till substantivkonstruktionens fördel — tanken blir lättare att fatta utan kännbara offer av logiska värden.

Därtill komma särskilda olägenheter med substantivering. Subjektsregeln vållar svårigheter: *Vid hemkomsten skola de fyllda kärkens ytter-sidor — även botten — översprutas med lösning som i första stycket sägs* — är det verkligen yttersidorna och botten som komma hem?

Insjuknande hos barnen när någon av föräldrarna varit sjuk eller hos ett syskon när ett barn tidigare varit sjukt är mycket vanligt, utan tvivel ofantligt mycket vanligare än sjukdomens uppträdande i ej reumatiska familjer — denna mening hade säkerligen blivit både klarare och vackrare, om författaren avstått från att substantivera verben *insjukna* och *uppträda*.

Märk särskilt tvånget att till det substantiviska *insjuknande* knyta temporal-satsen med *när*, en anknytningsform som vårt språk har motvilja mot. En enkel formulering vore t. ex. *Att barn sjukna när någon i familjen tidigare varit sjuk . . .*

Sjukhusets arkitekt har framlagt en detaljerad plan för byggnadsarbetet och begärt godkännande av h a n s plan. Här föredraga många *sin*, och skäl kunna anföras såväl för *sin* som för *hans*. Om man skriver på enklaste sätt *begärt att hans plan godkännes*, slipper man varje tvekan inför pronomen-valet, och meningen blir kortare. Än enklare vore naturligtvis att i stället för *hans plan* skriva *denna*.

Många satser äro så funtade, att de över huvud icke kunna på rimligt sätt substantiveras med bibehållande av samtliga bestämmingar: *Lådorna skola vara så starka, att deras hållbarhet ej äventyras vid de med sprängkroppar fullpackade lådornas vändande hur som helst.*

En särskilt älskad form av substantivmissbruket är konstruktionen verbalsubstantiv på *-ande (-ende)* med obestämd artikel och vanligen objekt anknutet genom *av*: *Ett höjande av understödsbeloppet skulle innebära . . .* Denna uttryckstyp förekommer naturligtvis även i annat kanslifärgat språk, t. ex. *Ett ignorande av den amerikanska varningen betyder icke nödvändigtvis ett utlösande av allmänt krig*, men det vill synas, som om konstruktionen hade sitt egentliga spridningscentrum i kommittésvenskan. Några exempel:

Ett slopande av namnanropen kommer att betraktas som en försämring av telegrafverkets kundkrets. Fixerade taxor för fjärtrafiken innebära ett fastläsande av lastbilstrafiken vid vissa nu bestämda uppgifter. Detta arbete utgör ett direkt fullföljande av kommitténs förslag om obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Vad som saknas är ett klarläggande av orsakerna till krisen.

Detta *ett-ande* blir givetvis särskilt tröttsamt när konstruktionen upprepas: *Sedan stadsfullmäktige nu ingått för ett omedelbart förverkligande av förevarande stadsplaneförslag, synes ett förnyat återupptagande av det förut berörda förslaget endast kunna innebära ett försenande av arbetets slutgiltiga genomförande. Arbetet kännetecknas av ett klokt och moget övervägande före ett ställningstagande och ett seende av frågorna i ett större sammanhang.*

Vinsten med *ett-andet* ligger väl främst i uttryckets obestämdhet. Författaren behöver icke bestämma sig för ett subjekt till verbet, ej heller träffa ett ofta krånligt tempusval, kanske ej heller ta ståndpunkt i sakfrågor, som skulle kräva klart svar exempelvis om verbalsubstantivet ersattes med en bisats. I tvekan mellan konditional och temporal konjunktion: *om när kontrollstyrelsens hus vid Svartmangatan skall utnyttjas . . .* är det bekvämt att kunna skriva: *Vid ett utnyttjande av kontrollstyrelsens hus vid Svartmangatan måste gårdsflygeln rivas.*

Men när inga dylika skäl tala för *ett-andet*, böra normala uttryckssätt komma till heders.

Skriv ej alltid:

Starka skäl tala för ett bibehållande av flickskolorna.

Kravet på ett återinförande av omsättningskatten...

Med hänsyn till valutaförhållandena kan ett frigivande av varmvattnet icke ske förrän...

Ett genomförande av en sådan sammanslagning skulle innefatta brytande av församlingarnas på historisk grund härledda rätt att självständigt fortleva.

Det syntes riktigtast, att ett borttagande av terminsavgifterna vid de allmänna läroverken komme att åtföljas av ett borttagande av dessa avgifter ej blott vid de kommunala flickskolorna utan ävenledes vid de kommunala mellanskolorna och de högre folkskolorna.

...utfärdades den kungörelse vilken bl. a. innefattade ett överflyttande på länsarbetsnämnderna av den ledning för de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna som tidigare tillkommit de kommunala styrelserna.

Skriv även:

flickskolornas bibehållande, att flickskolorna bibehållas, att bibehålla flickskolorna

omsättningskattens återinförande, att omsättningskatten återinföres varmvattnet icke frigivas

En sådan sammanslagning skulle bryta

Det syntes riktigtast att, om terminsavgifterna borttagas vid de allmänna läroverken, samma lättnad beredes ej blott de kommunala flickskolorna utan även de...

...utfärdades den kungörelse varigenom, bl. a., ledningen för de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna överflyttades från de kommunala styrelserna till länsarbetsnämnderna.

I det hela gör en långt gående substantivering stilen tung och abstrakt och därmed svårläst för gemene man. Måhända är det just därför, som detta egendomliga stildrag gör så starkt intryck på den i kanslispråkets hemligheter mindre väl invigde och så gärna av honom efterbildas. I ett polisprotokoll läses sålunda: *Den anhållne hade tillbringat natten i sitt hem under utövande av söm n.* I en rapport från en spårvägsfunktionär heter det: *En dam, befintlig å släpvagnen hade just rest sig från sin sittplats för att begiva sig av, då hon genom knycken föll baklänges och slog nacken i golvet så att avdomning uppsod.* Om man icke hade denna sekundära utbredning av substantivsjukan i minne, så skulle man tro sig vara föremål för drift, när man läser sådana meddelanden som detta: *Träfsäkerhetsfrämjandet har fäst skolöverstyrelsens uppmärksamhet på nödbändigheten av att lärare och skolstyrelser klarlägga för eleverna de*

livsfarliga vådorna i att utöva källbaksåkning i utforsbackar, som slutta mot eller mynna ut i gator eller vägar.

Skall en skriftlig framställning bli ledig och lättfattlig, så måste liksom i det naturliga talade språket uttrycket för det verbala skeendet sättas som predikat i satsens centrum.

Substantivering av adjektiv och adverb

Substantivet tränger in icke blott på verbets utan även på adjektivets och adverbets område. Ju angelägnare en författare är att lägga bort sitt naturliga språk och tillägna sig vad han tror vara en förnämare, mera officiell framställningsform, dess säkrare inställa sig i adjektivets ställe de avledda substantiven. Det heter då icke längre *Den så bildade fosfaten är i hög grad svårlöslig* utan *äger en hög grad av svårlöslighet*. Det gäller icke att *vara försiktig* utan att *iakttaga försiktighet* osv.

I somliga fall kunna med dylik omskrivning vissa fördelar vinnas. Skriver man *Arbetet bör fullföljas ända tills full ogräsfrihet uppnås*, så slipper man upprepa en eller annan satsdel. Men vanligen rör det sig icke om dylika stilistiska beräkningar, utan författaren väljer helt enkelt den uttryckstyp som synes honom värdigast. Denna form av substantivering är i det hela icke så framträdande som omskrivningen av verb, men den är dock ett kännetecknande drag i mindre god kommittésvenska.

Skriv icke i onödan:

Försäkringarna skola äga giltighet även beträffande s. k. krigsdödsfall.

En lätt betong som besitter tillräcklig hållfasthet har större praktiskt värde än en med lägre hållfasthet.

Barnen uppmanas att visa stor sparsamhet med skor och kläder...

Varornas priskänslighet är så låg att annan konsumtion skärs ned i stället.

Motståndet präglas av tilltagande seghet...

Skriv hellre:

vara giltiga, än hellre gälla

är tillräckligt hållfast

mindre hållfast

vara mycket sparsamma

Varorna äro så föga pris-känsliga

blir allt segare

Den onödiga krångligheten vållar ej sällan en skevhet i uttrycket, som är uppenbart ologisk.

Skriv ej:

Önskvärt vore att ett ökat antal tjänster inrättades.

Ett växande antal butiker öppnas...

Skriv helt enkelt:

flera

Allt flera butiker öppnas eller kanske Antalet butiker växer.

Ren viktighet är det väl merendels som föranleder det kvasiexakta ordvalet i satser som *Detta byggnadskrav är av lägre angelägenhetsgrad.*

Skriv aldrig:

Beträffande fysikprovet har anmärkts, att svårighetsgraden är för hög.

Skriv:

det är för svårt

Ej heller adverbet bör omskrivas i onödan. Det heter normalt *Läget kan mycket hastigt förändras, icke En lägesförändring kan ske med stor hastighet.* Det bör heta *Yrket bör angivas så, att därav framgår . . . icke Yrkesangivningen bör ske på sådant sätt, att därav framgår . . .* Till adjektivet *frivillig* bildas enligt vanlig svensk regel adverbet *frivilligt*; detta bör icke få utträngas av det klumpiga *på frivillighetens väg.*

Verbomskrivning med presens particip

Kommittéspråket använder gärna omskrivningar av typen *är boende* i stället för *bor*, t. ex.: *De missförhållanden, som i detta hänseende äro utmärkande för farvattnen i Södra Kvarnen, bli särskilt framträdande mot bakgrunden av den livliga utveckling av sjöfarten, som varit kännetecknande för de senaste två årtiondena.*

Denna omskrivning är i vissa fall berättigad. *Vara boende* kan sålunda betyda något annat än *bo*. Man vill undvika objekt och skriver därför *Utredningen är klagörande.* Omskrivningen kan verka försiktigt neddämpande: *En alltför stark begränsning av tjänstemännens förvärvsmöjligheter skulle verka försvårande på nyrekryteringen* är otvivelaktigt svagare än *försvåra*.

Om dylika skäl icke föreligga, bör verbet icke omskrivas.

Undvik alltså:

Allt dessa undersökningar medtagits är beroende på att . . .

Det väntade merarbetet har varit bestämmande för deras inställning.

Den nyss angivna fångstökningen är särskilt framträdande i fråga om . . .

Stora olikheter äro rådande mellan olika landsdelar . . .

Vid de gynnsamma inkomstförhållanden som varit rådande under krigsåren . . .

Stenskvivemangeln är avsevärt mer utrymmeskrävande än valsmangeln . . .

Sömnadstiderna äro starkt varierande . . .

Skriv hellre:

beror

bestämt

framträder

råda

rått

kräver . . . utrymme

variera

Undvik alltså:

Naturförhållandena inom det svenska fiskets olika fångstområden äro skiftande, och som följd härav är också fiskförekomsten inom dem växlande...

Skriv hellre:

*skifta
växlar*

Kongruensfrågor

Den mycket dryftade frågan om predikatsverbets pluralformer är en stilfråga. Håller man framställningen i traditionell betänkandestil, så är det enda naturliga att använda de hävdvunna pluralformerna *de binda, de bundo* osv. Vill man åter skriva mera personligt och över huvud hålla betänkandet i en livligare och ledigare ton, så kunna talspråkets former *de binder, de band* vara ett verkningsfullt medel i denna strävan.

Ju mer abstrakt och fjärran från vardagens värld det behandlade ämnet är, dess stilenligare te sig i den språkliga miljö, som får sin karaktär av de till ämnet hörande termerna och uttryckssätten, skriftspråkets särskilda pluralformer. Dessa erbjuda också den fördelen, att de i stort sett äro reglerade genom seklers bruk och alltså ge föga anledning till tvekan. Det heter *de äro, de voro, de skola, de säga* osv.

Å andra sidan, ju mer konkret och vardagligt ämnet är, dess naturligare faller det sig att anbringa talspråkets former. En vansklighet med dessa är emellertid, att beträffande flera ytterst vanliga verb tvekan kan råda om rätta formen. En författare, som vill vara noggrann i sin anslutning till det talade språket, ställes inför besvärliga val mellan *skall* och *ska*, mellan *säga* och *säja*, mellan *lade* och *la* osv. I verkligheten säger ingen människa *de är* eller *de var*, det vanligaste uttalet är *di ä* och *di va*, om icke *di* rent av ersättes med *dom*.

Under alla omständigheter måste konsekvens iakttagas. En vacklan mellan olika normer ger ovillkorligen ett intryck av stillöshet eller slarv. På följande tre rader förekomma två skriftspråkliga och två talspråkliga pluraler: *På frågan: »Anser Ni att Era föräldrar låta Er ha tillräckligt stor frihet? Eller lägga de sig för mycket i vad Ni har för Er? Eller lämnar de Er för stor frihet?» är svaren följande. Jämför även: Kommittén vill betona det allvarliga i att det varje år växande antal studenter, som önskar läsa för högre betyg i psykologi, icke kunna fullfölja denna avsikt — predikatet önskar rättas sig efter det antal men predikatet kunna efter studenter. Sådant kan icke försvaras med åberopande av några som helst rytmisk-melodiska eller andra estetiska strävanden.*

Man måste också göra klart för sig, att den önskade ledigheten i framställningen icke vinnes med iakttagande av detta enda stildrag: *de gick*.

Många andra drag måste komma till hjälp. Formlära, syntax och ordval måste över huvud stämmas i motsvarande tonart, eljest skorrar den till en annan stil hörande predikatsformen mot omgivningen som en ton ur ett annat register. Hjälpverbet *hava* måste utsättas i bisats, bruket av passivum begränsas, sammansatta verb så vitt möjligt delas (alltså icke *nedlägga utan lägga ned*), substantivsjukan bekämpas, långa attributiva bestämningar före substantivet ersättas med andra bestämningsformer, satsbyggnaden i sin helhet göras lättare, meningarna avkortas och framställningen i sin helhet stödja mera på huvudsatser än på bisatser.

I fråga om predikatsfyllnadens böjning tillåter sig kommittéspråket icke sådana friheter som talspråket och det ledigare skriftspråket. Om en kommitté skriver: *Vart och ett av dessa medel har olika räckvidd, när olika stora och differentierade publikgrupper, har olika verkan på lång och på kort sikt och kan vara mer eller mindre lämpade i olika situationer och sammanhang*, så är det ett betänkligt avsteg från traditionen. Det rör sig visserligen om flera *medel*, men kommittéspråket erkänner icke den »konstruktion efter betydelsen», som framträder i formen *lämpade*.

Det talade språket konstruerar ofta efter betydelsen i stället för efter formen: *En massa människor stod samlade. Vanligt folk är mycket hyggliga, de bryr sig inte om . . .* Dylika friheter godtagas icke i vårdad kommittésvenska.

Vid förbindelse av måttsord och partitivattribut iakttages skillnad mellan de fall där måttsordet verkligen är huvudord och de fall där det endast gör tjänst som ett slags obestämt räkneord. Det heter sålunda *En stor del av lästimmarna går förlorad, om lärjungarna komma för sent till lektionerna*, ty det gäller *en del* av varje särskild lästimme, men det bör icke heta *En stor del av lästimmarna gå förlorade genom de många lovdagarna*, ty den formella inkongruensen stöter ungefär på samma sätt som en grupp-genitiv. Det bör heta: *Många lästimmar* e. d.

Noggranna författare undvika över huvud måttsord med partitivattribut, där denna förbindelse föranleder grammatisk tvekan. Det är också alldeles onödigt att vålla kongruenssvårigheter genom att skriva *Ett stort antal* eller *Ett flertal kvinnor förbli(r) ogift(a)*. Man kan gott skriva *Många kvinnor förbli ogifta*, det är lika obestämt.

I vanlig prosa, ej minst i tidningsprosa, är det ganska vanligt att en predikatsfyllnad som går före sitt subjekt får neutral singularform oberoende av subjektets genus och numerus: *Till skrivelsen är fogat en reservation. Karakteristiskt för engelskt skolväsen är den roll idrotten av ålder inom densamma spelat*. Dylig inkongruens strider mot kommittésvenskans krav på grammatisk korrekthet. Hur emfatiskt predikatsfyllnaden än sättes i början, måste den rätta sig efter subjektet.

Skriv icke:	Skriv:
<i>Åt geografien är i denna klass anslaget endast två timmar.</i>	<i>äro anslagna</i>
<i>Karakteristiskt för äktenskapsbildningen är den sena äktenskapsåldern.</i>	<i>Karakteristisk</i>
<i>Karakteristiskt för krigsåren är den starka ökningen i gruppen »annan fisk».</i>	<i>Karakteristisk</i>
<i>Karakteristiskt för fiskarbefolkningen är den dominerande plats, som...</i>	<i>Karakteristisk</i>
<i>Som karakteristiskt för dagens samhälle kan också framhållas utvecklingen mot allt större organisation.</i>	<i>karakteristisk</i>

Inkongruensen blir icke mera ursäktlig, om den beror på attraktion till ett singulart neutrum i närheten.

Skriv icke:	Skriv:
<i>Till betänkandet är fogat en reservation...</i>	<i>fogad</i>
<i>Med forskarstipendium är icke förenat någon undervisningsskyldighet.</i>	<i>förenad</i>
<i>Även framgent kommer samundervisning på real-skolestadiet att bliva vanligt.</i>	<i>vanlig</i>
<i>Kraven på full kompensation för kostnadsstegringen var karakteristiskt för detta tänkesätt.</i>	<i>voro karakteristiska</i>

Den objektiva predikatsfyllnaden måste rätta sig efter objektet, även om detta följer efter. Det heter alltså icke *Reservanterna önskade till betänkandet fogat en statistisk utredning utan fogad*, lika väl som om ordföljden vore en *statistisk utredning fogad till betänkandet*. Inkongruensen i satser av typen *Man har icke gjort klart för sig de grundläggande förändringar som ägt rum* är synnerligen vanlig i ledigare skriftspråk men hör icke hemma i kommittésvenskan.

Även pronomenet bör rätta sig efter formen hos det ord det syftar på, icke efter dess betydelse.

Undvik alltså:	Skriv:
<i>Den kvinnliga ungdomen klär sig väl. De förvärva...</i>	<i>Den förvärvar</i>
<i>Den yngre kvinnliga arbetskraften har icke en sådan underbyggnad som gör det möjligt för dem att komma vidare inom yrket.</i>	<i>den</i>
<i>Ingen torde förneka, att en viss del av ungdomen har nöjesvanor som inte är lyckliga för dem själva.</i>	<i>många unga</i>
<i>Bland de yngre flickorna finnes en mindre grupp som önskar skaffa sig kvalificerad utbildning. Utsikten att de eventuellt komma att gifta sig...</i>	<i>dessas flickor</i>

Ordföljdsfrågor

I talspråket placeras ett adverb ofta långt ifrån den satsdel som det bestämmer, utan att klarheten därigenom blir lidande. En sats som denna: *Frågan har bara berörts i en av undersökningarna* kan nämligen uttalas så, att det av betoningen tydligt framgår om *bara* hör till *berörts* eller till *en av undersökningarna*. I skriftspråket, som saknar denna möjlighet att genom betoningen skapa klarhet, blir satsen dubbeltydig, den kan förstås så, att frågan bara berörts, men även så, att frågan berörts bara i en av undersökningarna. Klarhet måste då åstadkommas genom andra medel, i första hand genom ordföljden. Skriver man konsekvent *Frågan har berörts bara i en av undersökningarna* för att uttrycka den ena tanken, så reserveras ordföljden *Frågan har bara berörts i en...* för den andra tanken, och önskad tydlighet är tryggad.

För att ordföljden i liknande fall icke skall vålla missförstånd, är det sålunda önskvärt att dylika adverb placeras så nära sina huvudord som möjligt.

Undvik alltså:

De fastslå, att föreningslivet bara förmår lösa en del av fritidsproblemet...

...förslag att statsbidrag bl. a. skulle utgå till...

Därvid borde hänsyn bl. a. tagas till varans beskaffenhet...

...medan antalet hushåll blott var obetydligt större.

Siffror finns endast tillgängliga hos klassläraren...

De fyra övriga områdena hade endast sammanlagt 39 representanter...

...varför svaren endast kunna anses typiska för landsbygden.

Formerna för ett samarbete ansågos först kunna fastställas efter ingående förhandlingar...

Tvättlådor av ungefär motsvarande modell har även utförts av rostfri plåt...

Den är konstruerad så att den även kan användas som centrifug.

Skriv hellre:

förmår lösa bara

skulle utgå bl. a.

hänsyn tagas bl. a. eller, om så menas, bl. a. hänsyn tagas

var blott

tillgängliga endast

sammanlagt endast

kunna anses typiska endast

kunna fastställas först

utförts även

kan användas även

Särskilt bör man vara försiktig med negationerna, vilka vid felplacering ju lätt ge satsen en helt annan betydelse än den menade. En sats som

denna: *Erfarenheten av dessa maskiner uppges inte vara särskilt god* är oklanderlig i talat språk, där betoningen ju utesluter missförstånd, men i skrift kan *inte* dras till *uppges* lika väl som till *särskilt god*, och det är därför säkrare att skriva *uppges vara inte särskilt god*.

Undvik alltså:**Skriv:**

För den som kan sticka och är road därav är slickning icke icke stickning ett arbete i vanlig mening.

Av svaren framgick även hur stor procentuell andel som aldrig uppgav sig dansa.

Märk skillnaden i betydelse mellan *Ordföranden har icke ansett sig böra ta ställning till denna fråga* (= har icke ansett att han bör ta ställning) och *Ordföranden har ansett sig icke böra ta ställning* (= har ansett att han icke bör ta ställning).

En bestämd betydelseskilnad bör alltså upprätthållas mellan *Det framgår härav, att det stora flertalet ungdomar inte uppges sig ha dansat någon gång under ifrågavarande vecka* och ... *uppges sig inte ha dansat* ... Man kan skriva *den yngre åldersgruppen, där pojarna överhuvudtaget inte uppgett sig ha dansat under ifrågavarande vecka*, om man menar det, men icke om man menar ... *där pojarna uppgett sig överhuvudtaget inte ha dansat*, ty det är något helt annat.

Det logiska kravet får emellertid icke drivas för långt. Om ordföljden utformas alltför spetsfundigt, så blir den lätt icke blott krystad utan ibland även ologisk. Den i regel välgrundade önskan att placera en adverbialbestämning så nära huvudordet som möjligt leder sålunda ofta till att ett adverbial infogas mellan en preposition och dess huvudord: *En koncentrerad förrådshållning motiveras av i huvudsak ekonomiska skäl*. I detta fall kan placeringen av *i huvudsak* förklaras med att bestämningen skall höra till adjektivet *ekonomiska* — skriver man *motiveras i huvudsak av ekonomiska skäl*, så får satsen en delvis annan betydelse.

Den logiska nitälskan för emellertid för långt, om man skriver t. ex.: *Detta är till båtnad för även folkskolan såsom sådan*, ty orden *är till båtnad för* bilda ingen till betydelsen enhetlig ordgrupp, som kan bestämmas av *folkskolan*. Prepositionen *för* hör till *folkskolan*, och även hänför sig till hela adverbialet *för folkskolan*.

Skriv sålunda icke:**Det naturliga är:**

Detta ställer höga krav på särskilt lagmännen.

Detta ställer höga krav särskilt på lagmännen.

Med insulinbehandling har man nått goda resultat på schizofrenier och med elchock på främst depressioner.

... med elchock främst på depressioner.

En vidare undersökning får utvisa, om ymningen ger skydd mot även den nya virustypen.

... skydd även mot den nya virustypen.

Rent falsk blir logiken, om man skriver t. ex.: *För mången blir valet svårt mellan i synnerhet reallinjen och allmänna linjen, ty i synnerhet skall bestämma hela ordgruppen mellan reallinjen och allmänna linjen.*

Ordgrupper som till innehållet svara mot varandra böra i regel få samma syntaktiska byggnad. Både logiskt och estetiskt misslyckad är en grupp som denna: *Flickornas högre dansfrekvens beror tydligen på att de relativt ofta antingen dansar med manliga ungdomar, vilka, på grund av att de är äldre än de grupper som här gjorts till föremål för undersökning, inte kommit med i materialet. Till en del kan skillnaden förklaras av att flickorna — i brist på villiga kavaljerer — dansar två och två med varandra.*

Mot *antingen* måste svara ett *eller*.

Vid tvåledade konjunktioner, såsom *både — och, såväl — som, icke blott — utan även, dels — dels*, böra sålunda i de samordnade leden orden grupperas lika. Det kan heta *Hemmet är avsett såväl för manlig som för kvinnlig ungdom*, det kan också heta *Hemmet är avsett för såväl manlig som kvinnlig ungdom*, men ingenting däremellan. De mycket vanliga blandformerna *Hemmet är avsett såväl för manlig som kvinnlig ungdom* och *Hemmet är avsett för såväl manlig som för kvinnlig ungdom* anses med rätta fula. I förra fallet korresponderar *såväl för* med *som*, i senare fallet *för såväl* med *som för*.

Det kan alltså heta *antingen både i Uppsala och i Lund*, med prepositionen placerad efter *både* och upprepad efter *och*, eller *i både Uppsala och Lund*, med prepositionen utbruten och placerad före *både*. Vad som samordnas är emellertid i regel icke orden *Uppsala* och *Lund* utan förbindelserna *i Uppsala* och *i Lund*, och det naturliga är då, att prepositionen anbringas omedelbart före *Uppsala* och upprepas före *Lund*. Den stilkonst, som vill bryta ut den gemensamma prepositionen och placera den före konjunktionen, är hyperlogisk.

Undvik alltså konstruktioner som dessa:

Den är både med hänsyn till bränsleekonomi och arbete synnerligen otillfredsställande.

Den kommer att ge såväl den yttre formen för familjens liv som att prägla dess andliga aktivitet...

Avfattningen såväl av initiativ som utlåtanden...

Såväl när det gäller kökskärlden som ser-visgodset finner man...

Denna tendens bekräftas av såväl den allmänna erfarenheten som av utsagor från dessa kretsar...

Skriv hellre:

med hänsyn till både

såväl att ge

såväl av ... som av av såväl ... som

När det gäller såväl eller med upprepning Såväl när det gäller kökskärlden som när det gäller...

såväl av ... som av av såväl ... som

Undvik alltså konstruktioner som dessa:

Uppgiften har kunnat fullgöras därigenom, att kuratorn dels är medlem av barn- och ungdomsrådet, dels ledamot av fritidskommittén.

Detta bör icke ske blott för att bota de sjuka utan även för att förebygga sjukdomarnas spridning.

Hotellen kan utvecklas till icke blott samlingspunkter för de sjömän som bo där, utan även för det sjöfolk som...

Man avtalade med läkaren att icke blott handhava eventuell hälsokontroll utan även vården av sjuka sjömän...

Kontrollen bör icke endast omfatta det ekonomiska resultatet utan även det tekniska förfarandet.

Skriv hellre:

dels är ... dels är eller är dels ... dels, kortare kuratorn är ledamot dels av barn- och ungdomsrådet, dels av fritidskommittén

ske icke blott...

samlingspunkter icke blott för

handhava icke blott

omfatta icke endast

En rätt allmän uppfattning tycks vara, att man i vårdad kommittésvenska bör akta sig för att skriva *enligt rapporter från utrikesdepartementet, utan tillstånd av sprängämnesinspektionen* o. d. Det efterställda prepositionsattributet anses icke riktigt värdigt den höga stilen, det bör heta *enligt från utrikesdepartementet inkomna rapporter, utan av sprängämnesinspektionen lämnat tillstånd*. Detta leder som synes ofta till prepositions-möte (se s. 67 f.), men kanske än oftare till ordslöseri: det naturliga *den sista plattformen i tågsättet* ändras till *den sista i tågsättet varande plattformen*.

Betänkligare är emellertid att denna rädsla för efterställt adverbial så ofta leder till en logiskt oriktig konstruktion.

Den vanligaste utvägen är ju att anknyta det, som i naturligt språk är prepositionsattribut, såsom adverbial till ett före huvudordet ställt adjektiv eller particip: *på grund av uppgifter från rektorerna* ändras alltså till *på grund av från rektorerna inkomna uppgifter* e. d. Ofta äro ju också dessa båda uttrycksmöjligheter likvärdiga. Det kan vara likgiltigt om man skriver *Frågan har kommit upp i samband med förut fattade beslut av riksdagen* eller *i samband med av riksdagen förut fattade beslut*.

Men därav följer icke att en dylik omplacering av bestämningen alltid är möjlig. Denna kan icke som adverbial knytas till vilket adjektiv som helst.

Skriv icke:

De av departementschefen för ett omedelbart förstatligande av samskolan antydda hindren kunna lätt undanröjas.

En för alla folkskolans lärare enhetlig utbildning vore icke önskvärd.

Skriv:

De av departementschefen antydda hindren för ett omedelbart förstatligande av samskolan...

En enhetlig utbildning för folkskolans alla lärare...

Skriv icke:

Att författningen icke heller kan främja den mellan jordbrukarna önskvärda enigheten...

Skriv:

...den önskvärda enigheten mellan jordbrukarna...

Upprepning

En gammal stilistisk regel bjuder, att man skall vara försiktig med upprepning av språkelement. Osköna äro sådana ord som *förslagsanslag*, *besparingsberedning*, *väckelserörelse*, *radiostudio* och sådana ordsammansättningar som *Södermanlands läns landstings förvaltningsutskott*, *kunskapsfordringar* som *oupphörligt tyckas ökas*. Tyvärr äro de ofta svåra att komma ifrån.

Lättare är det att undvika satser som dessa: *Av de av de sakkunniga utarbetade förslagen framgår... Om anläggningens omfattning får man en uppfattning, om man jämför... I denna på enskilt initiativ skapade skola skola barnen undervisas enligt moderna metoder. De framställningar, som kommittén i detta betänkande framlägger...*

Upprepningen blir mera störande ju ovanligare, tyngre och mera skrymmande de upprepade orden äro. Så påfallande ord som *omfattning* och *omfattande* kunna icke brukas så tätt som i detta exempel: *Av de redogörelser som lämnats i tidigare kapitel framgår att arbetets omfattning är mycket olika i olika hushåll. I hushåll, där man har småbarn, eller som äro sammankopplade med jordbruk, blir arbetet mycket omfattande; i småhushåll med endast vuxna familjemedlemmar kan det vara av tämligen ringa omfattning.*

Ett så säreget uttryck som *komma till användning* kan icke heller upprepas så snart som här sker: *Det under kriget framkomna radarsystemet har alltmer kommit till användning även inom den civila luftfarten. Av dessa radarsystem är det framför allt ett, som visat sig vara av värde. Styrelsen anser dess betydelse ur flygsäkerhetssynpunkt vara så stor att det bör komma till användning även i vårt land.* Det ser ut som om författaren hade glömt bort alla andra möjligheter, *börja att användas, börja att nyttjas, begynna att brukas, komma i bruk, tas i bruk osv.*

Än fulare är denna sats: *Vid utredningen borde uppmärksammas den i riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t den 2 juni 1937 (nr 387) uppmärksammade frågan om missförhållanden inom...*

Ibland är det för visso icke lätt att undvika dylikt, men man får göra sitt bästa. Stötande är upprepningen i fall som dessa: *Rådet har ingen verkställande myndighet men skall bistå arbetsdepartementet med råd och förslag... Allmän väg, gata eller annan allmän plats, som är upplåten för allmän samfärdsel. Dessa kommittéer tog hänsyn både till inträdesproven*

och till särskilda hänsyn som kunde anföras. Det är nämligen mycket som tyder på, att det finns ett tydligt samband mellan...

Upprepning av substantiv undviks vanligen med hjälp av pronomen. Tyvärr förbises i kommittésvenskan ofta denna dock så nära liggande utväg. Stundom tycks upprepningen vara föranledd av tvekan vid pronomenvalet.

Man skriver:

För att kommun skall ha rätt till statsbidrag fordras, att kommunen fullgör vissa skyldigheter. Kommunen skall sålunda...

Ett förslag har angivits av befolkningsutredningen. Utredningen föreslår...

Arbetsmarknadsorganen kunna besluta avbryta arbetena. Arbetena kunna sedan igångsättas...

Statistik rörande arbetsmarknaden sammanföres i en särskild avdelning. Denna avdelning publiceras även som särtryck.

Man borde skriva:

den...

Den

befolkningsutredningen.

Denna eller befolkningsutredningen, som

Dessa

avdelning. Denna... eller

avdelning, vilken

Många kommittéer nyttja sin officiella eller eljest brukliga beteckning som första personens pronomen och kalla sig sålunda exempelvis *1945 års universitetsberedning, ungdomsvårdskommittén* osv. eller, när ingen förblandning med andra beredningar eller kommittéer kan komma i fråga, rätt och slätt *beredningen, kommittén*. Detta kan synas kort nog, men de pronomen, som under årtusendens lopp ha utbildats, äro kortare. Satser som dessa kunna utan svårighet göras enklare och kortare och vackrare: *I ungdomsvårdskommitténs tidigare avgivna föreningsbetänkande har kommittén föreslagit en omläggning av nöjesskatten, vilken går ut på... I det föregående har kommittén redogjort för dispositionen av kommitténs olika arbetsuppgifter. Skulle ett pronomen här låta alltför vanvördigt?*

En kommitté som icke vill nyttja pronomen möter verkligen besvärigheter. Sålunda skriver en utredning, som i regel använder pronomenet *vi*, i ett mera officiellt sammanhang: *Sedan skolutredningen nu avslutat de utredningsarbeten i fråga om socialpedagogiska anordningar, som skolutredningen funnit sig böra verkställa, får skolutredningen härmed överlämna...*

Vårt språks pronomen äro till för att användas.

Om sålunda en oskön, skrymmande eller på annat sätt störande upprepning så vitt möjligt bör undvikas, så måste å andra sidan fasthållas, att det i många fall kan vara både nödvändigt och lämpligt att upprepa ett ord eller ett uttryck. Den rädsla för upprepning, som bibringas lärjungarna i våra skolor, skjuter ofta över målet. Det är som om undvikandet av upprepning vore stilkonstens främsta omsorg. I verkligheten är vad som så

inskräpes ett negativt stilistiskt bud, ett förbud, som ger anledning till många oklarheter och smaklösheter. Åtskilliga av kanslispråkets tråkigaste särdrag bero på en misslyckad strävan till variation i ordval och uttrycks-sätt. Med rätta säger Louis de Geer i sin lilla skrift om den juridiska stilen: »Med en i sig själv ganska lofvärd estetisk strävan bemödar sig nämligen mängden av våra juridiska skriftställare om den största möjliga omväxling i former, någon gång ända därhän, att de för att undvika tautologier be-teckna samma sak med olika uttryck, vilka icke återgiva fullt samma skift-ning av begreppet. Härpå förlorar juridiken, utan att estetiken skördar vinsten.»

Det vårdade skriftspråket kräver visserligen i princip en behaglig om-växling, men detta innebär icke, att omväxling i ordalagen alltid och under alla omständigheter skulle vara önskvärd. Den sakliga framställningsform, som eftersträvas i kommittébetänkanden, tål mycket väl en upprepning även där en estetiskt kräsnare stilart skulle föredraga en omskrivning. Särskilt variationer i uttrycket, som kunna väcka föreställningar om att något i sak annat avses, måste sorgfälligt undvikas. Bestämningar böra upprepas, om minsta anledning finnes att befara missförstånd.

Skriv icke:

Svagt befolkade och ekonomiskt ställda inre landsdelar...

Skriv:

ekonomiskt svagt ställda

Lätta och korta formord kunna, när de ha jämställd syntaktisk funktion, utan ringaste nackdel upprepas; ofta böra de upprepas.

Skriv icke:

Så skilda meddelelsemedel som det tryckta och talade ordet...

Skriv:

det talade

Både den katolska och lutherska synen på människan betonar starkt...

den lutherska

Sociala välfärdsanordningar som ligger den fackliga och politiska rörelsen lika varmt om hjärtat...

den politiska

Studium av representativa moderna författare och klassiker...

av klassiker

Den svenska skolan ansluter sig närmare till den kontinentala än den engelska.

än till den engelska

Fångsterna ha varit bättre med dessa redskap än tidigare använda...

än med

Det råder brist på kol till uppvärmning och även livsmedel.

på livsmedel

Såväl bland pojarna som flickorna återfinns de som flitigast brukar dansa framför allt bland den äldre åldersgruppen.

bland flickorna inom

Kostnaderna för anläggningar såsom av vägar, hamnar och bryggor samt anskaffningar såsom

för anskaffningar

Skriv icke:	Skriv:
av färjor och passbåtar skola bestridas helt av statsverket.	
Den kvinnliga advokaten, som arbetat inom först rätts hjälpskontoret och sedan rätts hjälpsanstalten i sju år, har icke ens möjlighet att söka denna tjänst.	först inom ... och sedan inom
Han må ej undandraga sig att uppgiva namn och hemvist eller lämna nödiga upplysningar om händelsen.	att lämna
Lärjungarna skola bibringas förmåga att med gott uttal läsa och förstå lättare fransk text.	att förstå
Samhället måste betrakta den anklagade mindre som en brottsling än en olycklig människa...	än som en

Märk dock, att upprepningen blir störande, om formorden ha olika syntaktisk funktion:

Skriv icke i onödan:	Skriv hellre:
En brett upplagd folkupplysning, som talar ett språk som av gemene man förstås, är därför i dubbel bemärkelse en kungsväg, som i framtiden måste beträdas...	för gemene man begripligt språk
De bostadsproblem, som uppstår för dessa ungdomar, som ofta med små ekonomiska resurser själva skall skaffa sig en dräglig bostad, är påtagliga...	Bostadsproblemen är för
Då kommitténs uppdrag beträffande filmen varit begränsat till ett övervägande av möjligheterna av en offentligt stödd filmverksamhet...	att överväga
Provet består i förfärdigandet av något föremål av eleven på egen hand...	att eleven förfärdigar något föremål
Kommissionen kommer att för importlicens för ovanläder för skottillverkning stadga att detta i färghänseende ansluter sig till gällande standard.	avseende
För att förebygga vidare spridande av sjukdomen måste omedelbara åtgärder vidtagas för att isolera de smittade barnen.	I syfte att
Först sedan denna granskning givit tillfredsställande resultat ha barnen, sedan de underkastats läkarundersökning, översänts till hemmen.	efter att ha

Prepositions­möte

Det anses fult, om två prepositioner stå omedelbart bredvid varandra och »liksom kivas om samma nomen» (Louis de Geer). I vissa fall kan det verkligen vara svårt att undvika en sådan sammanstötning, men som regel bör gälla, att man icke kör tandem med prepositioner.

Undvik alltså:

Handläggning av för stuveriföretagen gemensamma angelägenheter.

Ersättning för genom förskingring av ämbetsman vållade förluster...

Enligt från kommissionen erhållna uppgifter...

Bekymmersamt för på landsbygd eller i mindre samhällen boende löntagare...

Elever i med folkskolan parallella realskoleklasser.

Barnen böra omhändertagas av för arbetet utbildad personal.

Förslag till för sessionstidens omläggning nödvändiga ändringar.

Skriv hellre:

Handläggning av angelägenheter gemensamma för stuveriföretagen.

Ersättning för förluster vållade genom förskingring av ämbetsman...

Enligt uppgifter från kommissionen eller i vissa fall Enligt kommissionens uppgifter

Bekymmersamt för löntagare på landsbygd eller i mindre samhällen...

Elever i realskoleklasser som äro parallella med folkskolan...

Barnen böra omhändertagas av personal som är utbildad för arbetet.

Förslag till ändringar som äro nödvändiga för sessionstidens omläggning.

Ofta synes prepositions­mötet bero på den s. 62 antydda rädslan för prepositionsattribut efter substantivet. Det är som om det icke vore tillräckligt värdigt att skriva *Dessa ledamöter utses bland personer utanför organisationen* eller *Under hänvisning till rapporter från utrikesdepartementet*, man känner sig skyldig att skriva *Dessa ledamöter utses bland utanför organisationen stående personer* och *Under hänvisning till från utrikesdepartementet inkomna rapporter*. Denna rädsla är i regel obefogad. När det tillfogade participet saknar egen betydelse och alltså icke har annan uppgift än att bereda prepositionsattributet plats före substantivet, så bör man avstå från den krångligare konstruktionen. *Anställning vid under skolöverstyrelsens överinseende stående läroanstalt* kan utan våda förenklas till *Anställning vid läroanstalt under skolöverstyrelsens överinseende*.

Skriv alltså icke i onödan:

I anledning av från skilda håll framförda önskemål.

Med gengasfordon får icke utan av Sprängämnesinspektionen lämnat tillstånd transport ske av kärl innehållande bensin.

Skriv hellre:

önskemål från skilda håll

utan tillstånd av Sprängämnesinspektionen transporter

Ett annat sätt att undvika prepositionsområdet är det i kanslispråket vanliga inskottet av artikel (*den, det, de*) mellan prepositionerna: *På de av statskontoret anförda skäl föreslår ecklesiastikministern...* Häremot är intet att invända, om substantivet får *den* av nutida språkkänsla fordrade slutartikeln, alltså *de av statskontoret anförda skälen*. Konstruktionen *För det med upplåtelsen avsedda ändamål* torde stöta allmänhetens språkkänsla mer än *För med upplåtelsen avsett ändamål*.

För tre prepositioner i rad behöver knappast varnas, det är mera en grammatisk kuriositet. *Biobesöken går på från omkring 5 kronor till omkring 10 kronor per månad* är ju lätt att ändra exempelvis till *Biobesöken gå ungefär på 5 till 10 kronor i månaden*.

Subjektsregeln

När en sats innehåller en ordgrupp med s. k. tankesubjekt, så förutsättes detta sammanfalla med satsens subjekt, om icke annat subjekt uttryckligen angives eller åtminstone antydes. I en sats som *För att bli antagen till läraraspirant måste man ha genomgått läroverk* eller *Genom att senarelägga tåget en timme anser man sig kunna påräkna större frekvens* tänkes *man* som subjekt även till *bli antagen* liksom till *senarelägga*. Formuleras däremot satsen med annat subjekt, t. ex. *För att bli antagen till läraraspirant fordras genomgången läroverk* eller *Genom att senarelägga tåget en timme anses större frekvens kunna påräknas*, så blir tanken illa uttryckt. Satssubjektet *läroverk* kan icke vara subjekt till *bli antagen*, icke heller *frekvens* till *senarelägga*. Men subjekt måste tänkas till de ordgrupper, där dessa verb äro predikat. I de här anförda satserna kan borttappandet av ordgruppens subjekt väl icke leda till missförstånd, men bra är formuleringen icke. Alldeles i luften svävar den subjektlösa ordgruppen i en sats som denna: *För bedömande av den resandes rätt till nattractamente måste tidpunkterna för resans början och slut angivas*. Vem är det som bedömer? Mindre lyckad är även en sats som denna: *Lärjungar, som i ett eller annat ämne icke motsvara fordringarna, kunna underkännas med tanke på att de under sommaren skola hinna arbeta sig fram till för flyttning erforderliga kunskaper* — det är icke satssubjektet *Lärjungar*, som har denna tanke, utan den icke uttryckta agenten till *underkännas*.

Undvik alltså helst:

Med tanke på engelskans stora betydelse borde detta språk beredas större plats än nu på timplanen.

För att erhålla ett effektivt organ ställdes en del av organisationen under ledning av en direktion...

För att få jämförliga siffror har arbetstiden för diskning av arbetskärlen fråndragits...

Den andra frågan hade framställts för att erhålla en ungefärlig uppfattning om konsekvenserna...

För att uppnå den önskade begränsningen av byggnadsverksamheten kompletterades arbetsförmedlingstvånget med företrädesbestämmelser.

För att uppnå en tillfredsställande arbetskraftsbalans inom hemmen vore det rimligt om i de mest arbetsbelastade hushållen husmoderns arbetskraft kunde kompletteras med annan.

Skriv t. ex.:

På grund av sin stora betydelse borde engelskan...

ställdes man

kommittén dragit från

delegationen skulle erhålla

För att önskad begränsning av byggnadsverksamheten skulle uppnås...

En rimlig arbetskraftsbalans inom hemmen skulle uppnås, om...

Ytterst vanliga äro brott mot subjeksregeln vid uttryck av typen *som resultat, som regel, som ett led*. Här kan blott med några exempel antydast, vilka konstruktioner som leda till dylika syntaktiska missgrepp. Främst rör det sig om satssubjektet men stundom även om andra satsdelar, särskilt objektet.

Bestämningar inledda med *som* hänföras vanligen till subjektet: *Som sekreterare var han uppskattad*, men kunna även syfta på andra substantiviska satsdelar: *Som sekreterare uppskattade man honom*. Det kan också heta *Som regel förordas att nämnden uppför tre på förslag* eller *Som regel gäller, att hushållen själva få ombesörja transporten, ty som regel hänför sig till en att-sats, som just innehåller regeln*. Skriver man däremot *Som regel uppföras tre på förslag* eller *Som regel får hushållen själva ombesörja transporten*, så hänger *som regel* i luften, kan icke hänföras vare sig till subjektet eller till något annat ord i satsen. I själva verket syftar uttrycket *som regel* på hela satsinnehållet, en syftning som icke tillåtes av svensk syntax.

Det går utmärkt att skriva: *Som sammanfattning angåvos följande slutsatser*, ty slutsatserna utgöra här en sammanfattning. Om man däremot skriver: *Som sammanfattning ansåg sig kommittén kunna tillstyrka åtgärden*, hänger uttrycket *Som sammanfattning* i luften. Det måste formellt syfta antingen på *kommittén* eller på *åtgärden*, men intetdera ger rimlig mening. Den sammanfattning som avses är kommitténs tillstyrkande, vilket uttryckes genom hela satsen.

Rent missvisande blir anknytningen med *som* i fall som dessa: För den fortsatta undervisningen innebär bortskärningen av geometrien och algebran ett svårt avbräck; som botemedel vill man slopa bestämmelsen om att godkänt matematikbetyg befriar från inträdesprövning. Bestämmelsen är intet botemedel, och givetvis icke heller man. En del fabriker har lagts ner såsom ett nödvändigt led i rationaliseringen — dessa fabriker äro icke led i rationaliseringen.

Som ett led i dessa åtgärder beslöt Kungl. Maj:t tillsätta två kommissioner är alltså syntaktiskt en välskapad sats, om det avsedda ledet är de två kommissionerna, men en vanskapad, om med ett led menas Kungl. Maj:ts beslut. Som ett led i rationaliseringsarbetet har man sökt att konstruera bättre maskiner kan godtagas, om maskinerna verkligen avses utgöra ett led i rationaliseringsarbetet, men om, såsom sannolikt är, ledet i detta arbete är konstruerandet av maskinerna, så är satsen felkonstruerad.

Undvik alltså:

250 mil vägar ha tillkommit som arbetslöshetshjälp.

På gymnasiestadiet hänvisas flickorna som ett provisorium till stadens gossläroverk...

Plaggen sparas som regel ihop till mindre tvättar...

Som regel tvätta de icke själva...

Delegationen har som resultat av sina överväganden ansett att...

Om de särskilda kontantunderstöden såsom ett resultat av förslaget komma att avskaffas, innebär det...

Skriv i stället t. ex.:

tack vare arbetslöshetshjälpen

provisoriskt

i regel

I regel

på grund av

enligt

Förledsbestämningar: det enkla frågeinstitutet

Den konstruktionstyp, som populärt fått namnet *varm korvgubbe*, innebär att en bestämning icke enligt vanlig regel anknytes till en sammansättnings efterled utan till dess förled. Denna konstruktion har vunnit hävd i sådana förbindelser som *högre folkskollärare, mindre gårdsägare, smärre affärsidkare, stora skogsägare, tillförordnad lärarplats*. Den är i vissa fall bekväm att ta till, men den kan ej godtagas i korrekt kommittéspråk redan av det skälet, att den så ofta är tvetydig. *Moderna språklärare* borde vara detsamma som *moderna lärare i språk* men användes oftare i betydelsen av *lärare i moderna språk*. *De sjuåriga folkskolebarnen* borde vara entydigt men brukas även om barnen i sjuårig folkskola. I sådana fall som *det statliga stipendiesystemet, den norrländska högskoletanken, politisk idéhistoria*

blir skillnaden i innebörden mindre påfallande, men *det dubbla anknytningsproblemet* ställer läsaren inför frågan, om det gäller ett dubbelt problem om anknytning eller ett problem om dubbel anknytning.

Undvik alltså:

Den fria personlighetsdaningen måste betraktas som skolans angelägnaste uppgift.

Statliga anställningsformer...

Semesterhem med kvalificerat vårdbehov...

Av det egentliga dispensärklientelet vaccinerades till en början endast barn från öppna tbc-hem...

Frågor av mindre angelägenhetsgrad...

Skriv:

Danandet av fria personligheter

Former av statlig anställning

behov av kvalificerad vård

hem med öppen tbc

lägre

Ologiska äro sådana sammanställningar som *biträdande syslomansbefattning, det enkla frågeinstitutet, fyraårig realskolexamen, högre lantbruksundervisningssakkunniga, kommunal rösträttsålder, kontanta understödstagare, lika lönesystemet, de lägsta inkomstgrupperna, populär föreläsningsförening, den smärre ångbåtstrafiken, en stark utvecklingsperiod, mest gynnad nationsklausul.*

Naturligtvis kan här invändas, att många förbindelser av denna typ redan vunnit burskap i vårt språk, t. ex. *lägre löntagare* och *främmande trosbekännare*. Må så vara, men det bör icke vara någon anledning att bidra till denna konstruktions utbredning. Det är själva den syntaktiska strukturen i anknytningen som icke bör godtagas, även om felet icke blir så påtagligt som i *bildbar idiotlärarinna* eller *full avgiftsbetalare*.

Syntaktiskt oriktiga äro också sådana förbindelser som *anslagsfrågan till riksbiblioteket*: bestämningen *till riksbiblioteket* hör icke till *frågan* utan till förleden *anslag*, och det bör alltså heta *frågan om anslag till riksbiblioteket*.

Undvik alltså:

Rekvissionsrätt av ifrågakommande litteratur.

Inspektionsresa av skolbyggnader.

Gemenskapskänsla med samhället.

Tillsyningsmyndigheten över försäkringen...

Välfärdsarbetets organisationsfråga i de mindre hamnarna...

Bidragssystemet till klubbbrummen...

Bestämmanderätten över anläggningarna...

En kvalitetshöjning av industriprodukterna.

Skriv:

Rätt till rekvisition av

Resa för inspektion

Känsla av gemenskap

Den myndighet som har tillsyn

Frågan om välfärdsarbetets organisation

Systemet med bidrag

Rätten att bestämma

höjning av industriprodukternas kvalitet.

Undvik alltså:	Skriv:
<i>En ökad stödverksamhet till kollektiva tvät- terier...</i>	<i>ökad verksamhet för stöd</i>
<i>Frågan om gränsdragningen mellan de två styrelserna...</i>	<i>hur gränsen skall dragas</i>
<i>Förhandlingsläget rörande pris- och löne- stabilisering...</i>	<i>Läget av förhandlingarna</i>
<i>Vård av de sjuka under de långa väntetiderna på sjukhusplatser.</i>	<i>tiderna av väntan</i>
<i>Det gäller att förklara orsakssammanhanget till de svåra sociala missanpassningsproblem, som familjerna i dag får vidkännas...</i>	<i>(sammanhanget mellan?) orsakerna</i>

Möjligen fullständiga eller fullständigast möjliga uppgifter

I ett frågeformulär för åtskilliga år sedan anmodades statens befattningshavare att rörande sina extrainkomster lämna *fullständigast möjliga uppgifter* eller, som det i ett annat sammanhang uttrycktes, *möjligen fullständiga uppgifter*. Den menade betydelsen var i båda fallen exakt densamma, och det framkallade frågan, vilken av formuleringarna som borde anses som den riktiga eller om kanske båda kunde godtagas.

Svaret är givet: båda konstruktionerna äro synnerligen vanliga men enligt vedertagen svensk grammatik oriktiga. Den enda riktiga formen är *fullständigaste möjliga uppgifter*.

Den tanke som uttrycktes med orden (*åstadkomma*) så *goda resultat som möjligt* kan också få formen *bästa möjliga resultat*. Detta är fullt logiskt: de bästa resultat som äro möjliga kunna ju betecknas som *bästa möjliga resultat*. Denna enkla konstruktion förvanskas emellertid på skilda sätt. Ofta fogas superlativändelsen till *möjlig* i stället för till det adjektiv som skall kompareras: *åstadkomma möjligen goda resultat*. Det är som om det gällde icke att åstadkomma de bästa resultat som äro möjliga utan de möjligaste resultat, som äro goda, vilket är en högst besynnerlig tanke, eller rättare en tanklöshet. Det är ju icke fråga om högsta grad av möjlighet utan av godhet.

Klart är också att superlativen skall böjas. Det heter på svenska icke *med störst möjliga* utan *med största möjliga snabbhet*.

Ej sällan anbringas superlativändelsen på båda adjektiven: *åstadkomma möjligen bästa resultat*. Det är lika oriktigt som den vanliga konstruktionen *han hade kunnat gjort det*.

På liknande sätt missbrukas *tänkbar*.

Skriv alltså ej:

Språkbildningen hos individen bör göras möjligast grundlig, hos nationen möjligast mångsidig.

Betydelsen av möjligast grundliga språkbildning hos bredast möjliga folklager blir härigenom ytterligare vidgad.

Syftet är, att barnen möjligast länge skola kunna sammanhållas.

Fettsyrehalten bör vara möjligast hög...

... då ett utskott har att på kortast möjliga tid...

Dylika undervisningsanstalter böra bli möjligt största gagn för möjligt största befolkningsområde.

Skolan arbetar under de tänkbart ogynnsammaste omständigheter.

Skriv:

Språkbildningen bör göras hos individen så grundlig, hos nationen så mångsidig som möjligt.

grundligaste möjliga ... bredaste

så länge som möjligt

så hög som möjligt, (den) högsta möjliga

kortaste

största möjliga ... största möjliga

ogynnsammaste tänkbara

Logiskt oriktiga äro sådana uttryck som *i möjligaste mån*, *i görligaste måtto*.

Älsklingsord

På tal om stilens enkelhet har här ovan framhållits, att kommittésvenskan borde lära av det naturliga talade språket. Detta gäller icke minst ordvalet.

Kommittéer använda flitigt en stor mängd ord som i vanlig hygglig svenska förekomma sällan eller aldrig. Detta är självklart, så långt det rör sig om ord och begrepp som tillhöra kommittéernas tankevärld men äro främmande för vardagens liv.

Gäller det däremot begrepp för vilka den vanliga svenskan äger goda uttryck, så finns ingen anledning att avsiktligt undvika dessa språkets normalord. Besynnerligt nog anses ett så allmängiltigt ord som *säga*, som icke besväras vare sig av någon känsloton eller av någon vulgär klang, knappast kommittévärdigt, det heter *uttala*, *framhålla*, *framhäva*, *betona*, *hävda*, *erinra* o. d., och dessa ord användas rätt och slätt som ersättningsord för det normala *säga*. Verben *framhålla* och *betona* nyttjas sålunda utan någon som helst bibetydelse av att det sagda framhålles på bekostnad av något annat eller särskilt betonas framför något annat; *erinra*, utan *om*, får rätt och slätt betyda 'påpeka', 'säga'.

Det är kanske rimligt att man i ett kommittébetänkande icke *talat om* vad man *tänker* och *tycker*, men det kan icke vara nödvändigt att alltid

uttala som sin uppfattning och angiva sitt ståndpunktstagande. De många verben med innebörden 'tänka', 'ämna', 'ärna', 'akta' ersättas alla med det för vissa ändamål utmärkta men alltför ofta brukade *avse*. Man *vill icke* längre, man *önskar*, även då *vilja* vore det adekvata ordet.

Omtyckta medel att göra framställningen allvarlig och värdig äro orden *prägel* och *karaktär*. Då de, trots sin pompösa klang, efter ymnigt missbruk i kommittésvenskan praktiskt taget sakna innebörd, kunna de anbringas snart sagt i vilket sammanhang som helst: *Utredningarna bära i sin helhet vederhäftighetens prägel*, det betyder intet annat än *äro* eller *synas vara vederhäftiga*. *Mindre tillfredsställande examensresultat innebära icke med nödvändighet, att det bakomliggande arbetet burit undermålighetens prägel*, det kan just icke betyda annat än . . . *varit undermåligt*. Likaså: *Kurserna har inte endast haft prägeln av specialkurser i B-skolmetodik utan därjämte givits karaktären av allmänna pedagogiska fortbildningskurser*.

De ur varje tänkbar synpunkt korrekta orden *alla* och *många* synas vara på väg att utträngas av de tyngre och anspråksfullare orden *samtliga* och *talrika*.

Det enkla adjektivet *stor* anses icke vara tillräckligt värdigt och tungt vägande, det ersättes gärna med *omfattande*.

Ett älsklingsord är *skapa*: *Det gäller att skapa lättare och snabbare förbindelser med Norrland*, liksom *att skapa frigörelse från den bundenhet, som industrialismen har skapat för ett betydande antal människor*. *Genom de strapatser som de stridande utsättas för skapas (!) en nedsatt motståndskraft mot infektioner*. *Undervisningen blir lidande genom lärarbristen och de stora klasser som denna i sin tur skapar* — en egendomlig tanke, att lärarbristen skulle »skapa» stora klasser!

Ett annat gärna brukat ord är *tillgodose*. Ordet förbindes icke blott med *behov*, *krav*, *önskemål* o. d., utan får göra tjänst i en ytterst allmän betydelse: *Det förstärkta inflytande och den bättre inblick i verksamheten, som få anses rimliga om staten lämnar bidrag, kan tillgodoses även utan förstatligande*.

Verbet *framstå* är synnerligen uppskattat och synes vilja uttränga nytiga liktydingar såsom *te sig*, *visa sig*, *framträda*, *anses*, *förefalla*, *synas*, *bliva*, *vara*.

Skriv icke alltid:

Förslag, som vid närmare granskning icke framstå som tillräddliga.

De ökade förvaltningsutgifterna framstodo som en allvarlig fara för statsfinanserna.

De sociala anordningarna i skolan ha kommit att framstå såsom ett viktigt led i en positivt inriktad befolkningspolitik.

Skriv ibland även:

synas

visade sig vara

te sig som

Skriv icke alltid:

Det framstod inom utredningen såsom önskvärt att en särskild delegation...

En effektivisering av organisationen framstod som nödvändig.

De mycket omhuldade verben *innebära*, *prägl*a och *karakterisera* kunna, där de icke uttrycka någon tanke, med fördel strykas:

Skriv icke alltid:

Under de år då barnen äro små innebär sålunda ofta hemarbetet ett så starkt beslagtagande av kvinnans såväl fysiska som psykiska krafter, att hon kopplar av all yttre kontakt...

Förutom av fluktuationerna till följd av konjunkturvariationer präglas sjöfarten i de svenska Norrlands- och inlandshamnarna av starka säsongväxlingar till följd av de klimatiska förhållandena. Arbetet i hamnarna karakteriseras vidare icke blott av konjunktur- och säsongvariationer utan även av variationer från dag till dag, allt till följd av sjötrafikens utpräglat diskontinuerliga karaktär.

Den sista meningen bör redan av logiska och estetiska skäl icke rymma både *karakterisera* och *karaktär*. I själva verket äro bägge orden här helt blottade på innehåll.

Åtskilliga älsklingsord ha redan behandlats i samband med substantiv-sjukan. Här några exempel på särskilt uppskattade verb:

Skriv icke alltid:

bekomma
beredas tillfälle
besitta yrkeskunskap
beteckna
erhålla
förete
iakttaga
påkallas
uppmärksamma

Skriv ibland även:

Utredningen fann, Inom utredningen fann man det önskvärt

Organisationen måste göras effektivare.

Skriv ibland även:

Medan barnen äro små lägger hemarbetet sålunda ofta så starkt beslag på...

Sjöfarten i de svenska Norrlands- och inlandshamnarna visar icke blott fluktuationer till följd av skiftande konjukturer utan även starka säsongväxlingar till följd av klimatet och variationer från dag till dag till följd av sjötrafikens ojämnh

Skriv även:

få
få
äga, ha
vara
få
visa
se
behövas
märka, se

Ordförrådet

En svårighet som ofta möter författare av kommittébetänkanden är att ordförrådet tryter. Man söker uttryck för en tanke som föresvävar, men finner ingenting lämpligt. Eller man har förbrukat det normala ordet och vill ha ett annat till omväxling eller ersättning, ett likabetydande ord eller ett mera allmänt uttryck, som till begreppet omfattar även det förut använda.

De hjälpmedel som i sådana fall erbjuda sig äro i första rummet »Svenska akademins ordbok», som nu hunnit in på bokstaven O och alltså omfattar mer än halva alfabetet, och Östergrens »Nusvensk ordbok», som förts ända fram till slutet av bokstaven S. Båda ge i definitioner och synonymer ordsökaren goda uppslag.

Bland synonymordböcker må särskilt framhållas S. C. Bring, »Svenskt ordförråd, ordnat i begreppsklasser», en god efterbildning av Rogets »The-saurus of English Words and Phrases». Har man låtit Brings synonymlister för ett begreppsområde passera revy, så har man den säkra ehuru tyvärr ofta nedslående känslan av att vårt modersmål icke har mera att bjuda på.

Ofta har det begrepp, som man söker ord för, ett träffande uttryck i något främmande språk. Ej sällan är begreppet utbildat just i anslutning till ett sådant uttryck. Om nu detta främmande uttryck, exempelvis ett engelskt ord, endast föresvävar, så gäller det i första rummet att få fram det, om så behövs med hjälp av engelska synonymordböcker. Har man det engelska ordet klart för sig, så anlitar man de engelsk-svenska ordböcker som finnas. Även Östergrens lilla Verdandihäfte »Våra vanligaste främmande ord» kan göra god tjänst. Erbjudas dessa hjälpmedel ingen användbar svensk översättning, så är man i regel hänvisad till att antingen låna det främmande ordet eller bilda ett nytt svenskt ord. Bekvämast är naturligtvis att låna, men svenskan gagnas i längden mera av nybildning.

I vissa fall kan man för ändamålet anpassa ett svenskt ord med besläktad betydelse, exempelvis ett dialektord eller ett föråldrat ord, vars delvis avvikande innebörd icke stör. Förfarandet går alltså ut på en avsiktlig betydelseförskjutning: man låter ett svenskt ord efter lämpligt tillrättläggande av betydelsen representera ett utifrån lånat begrepp. Mot ett dylikt förfarande finnes ur språklig synpunkt ingen invändning att göra. Det är en metod som har använts otaliga gånger alltsedan missionärer tillade henniska svenska ord kristen innebörd.

Det vanliga är emellertid att man söker uttrycka det nya begreppet genom en nybildning, i regel en sammansättning, gärna formad i närmaste anslutning till det främmande ordet. Efter *chemin de fer* bildas *järnväg*, efter *maiden speech* *jungfrutal*, efter *abbestellen* *avbeställa*. Även detta förfarande

har gammal hävd och föranleder ur språkvårdens synpunkt ingen erinran, så vida den nya sammansättningen någorlunda håller sig inom gränserna för vad som enligt svenska ordbildningsregler och betydelseförhållanden är rimligt. Ordskaparen bör endast ha klart för sig, att ett ord skall vara en beteckning, icke en beskrivning eller en definition. Sådana nyskapelser som *dricksvattenreningsanläggning* och *vattenuppforderingsanordning*, som i ett kommittébetänkande te sig helt naturliga, äro icke benämningar på ifrågavarande inrättningar utan utförda beskrivningar, som äro orimliga i ett tungomål med anspråk på smidighet och skönhet. Det bör åtminstone heta *reningsanläggning* eller *reningsverk för dricksvatten* och *pump- (verk)* e. d.

Sats- och meningsbyggnad

Om en framställning skall bli lättfattlig även för lekmannen, måste mycken omsorg ägnas åt uppbyggnaden av satser och meningar.

Som allmän regel kan sägas, att syntaxen skall vara enkel och klar. De enskilda satserna böra byggas upp kring predikatsverbet som den naturliga medelpunkten. Skriver man *Ett ståndpunktstagande till dessa avverkningsalternativ särskilt från synpunkten av den takt i vilken man vill driva återuppbyggandet av virkesförrådet i de norrländska skogarna kan ännu ej ske*, så har man givit satsen en snedbelastning som både logiskt och estetiskt är stötande. Fortsätter man i stället *...kan ej ske utan hänsynstagande till vad som bäst gagnar näringslivet i dess helhet, varvid försörjningsmöjligheterna i träförädlingsindustrin och skogarna träder i förgrunden*, så är en viss jämvikt vunnen, men satsens kärna är alldeles för lätt i förhållande till de tunga ordmassorna i början och slutet.

Den enskilda satsen tål över huvud icke så stor belastning som i betänkanden ofta lägges på den, och allra minst en skev belastning. Det är bl. a. därför som stilistiken så bestämt varnar för överlastade ordgrupper och kedjor av likartade satsdelar som hakas på varandra.

Det kan exempelvis icke alltid undvikas, att det ena prepositionsattributet hänges efter det andra, men raden får icke bli hur lång som helst. Tröttande äro attributkedjor som dessa: *Taxeringsmyndigheterna böra iakttaga stark återhållsamhet vid tillämpningen av författningsföreskrifterna om avdrag från inkomst av tjänst för kostnad för anskaffande av facklitteratur. Utredningen utmynnar i en hemställan om vidtagande av åtgärder för en inskränkning av seminarieorganisationen genom successivt nedläggande från och med läsåret 1928—1929 av folkskoleseminariet i Strängnäs samt av parallellkursen vid folkskoleseminariet i Luleå.*

Berömd blev på sin tid en utskottskommuniké med nio prepositionsattri-

but i regelbundet sjunkande rangordning, en syntaktisk binnikemask: *Vid sammanträde den 30 mars tillsattes en delegation för utrönande av möjligheterna för förhandenvaron av förutsättningar för uppnående av en enig samling kring en gemensam ståndpunkt i problemet om anknytninger. Satsen är jämförelsevis lätt ändrad, enär flera leder utan vidare kunna bortfalla, t. ex. så: ... en delegation för att utröna, om man kunde enas om en ståndpunkt i anknytningsfrågan.*

Vad meningsbyggnaden beträffar må erinras om det ovan s. 23 anförda cirkuläret, där samtliga förvaltande ämbetsmyndigheter i riket manas »att avfatta sina skrifter i klara, korta meningar och således undvika invecklade satsbyggnader». Strävan bör alltså icke gå i den riktningen, att man söker samla så mycket tankeinnehåll som möjligt i varje särskild mening. Tvärtom, så snart en mening hotar att bli överskådlig, bör den delas upp. Konstnärligt uppbyggda perioder av större omfång har kommittésvenskan i regel föga bruk av, och satsvidunder av ovan s. 19 f. visad typ sakna vanligen just den enhet i tankegången, som skulle kunna motivera det syntaktiska sammanförandet av så mycket stoff i en mening.

Beklaglig ur synpunkten av folkets språkliga fostran är en mening som denna, hämtad ur »Upplysningar till ledning vid ifyllande av formulär för deklaration till krigskonjunkturskatt för år 1946 för rörelseidkare»:

Såsom eget kapital i rörelsen utom i fall som avses i sista stycket av denna upplysningspunkt anses det belopp, varmed tillgångarna överstiga skulderna enligt den värdesättning, som skett i räkenskaperna, dock att beträffande kapital nedlagt i maskiner, inventarier, byggnader eller andra dylika tillgångar för stadigvarande bruk hänsyn skall tagas till den särskilda värdesättning av tillgångarna, som ligger till grund för inkomstuppskattningen enligt förordningen om krigskonjunkturskatt för år 1946, såtillvida att i eget kapital inräknas, för andra förkrigsinkomståret hälften av skillnaden mellan de i räkenskaperna för första förkrigsinkomståret gjorda avskrivningarna och de vid inkomstuppskattningen för samma år medgivna avskrivningarna samt för beskattningsåret hälften av skillnaden mellan i räkenskaperna gjorda och vid inkomstuppskattningen medgivna avskrivningar för vart och ett av förkrigsinkomståren och de beskattningsår, för vilka taxering till krigskonjunkturskatt därefter ägt rum, eller, därest de vid inkomstuppskattningen för nämnda år medgivna avskrivningarna äro större än de i räkenskaperna verkställda, eget kapital minskas med hälften av det överskjutande beloppet,

samt att beträffande kapital nedlagt i fartyg, som använts i rörelsen under båda förkrigsinkomståren men försålts eller förlorats före beskattningsårets ingång, i eget kapital för vardera förkrigsinkomståret inräknas hälften av den dolda reserv i fartyget, som enligt räkenskapernas värdesättning fanns vid första förkrigsinkomstårets ingång.

Även om de som klandrat denna formulering skulle kunna övertygas om att innehållet i detta stycke icke kan uttryckas enklare och klarare, så kvarstår det tråkiga faktum, att »Upplysningarna» med denna mening ha givit sin stora läsekrets ett olyckligt exempel på hur vårt officiella språk handhas av högelingen kompetent folk.

Givetvis är det icke blott meningens längd, som vållar läsaren svårigheter. En mening av måttlig omfattning kan få en så krånglig byggnad, att åtminstone lekmannen vägrar att söka begripa den. Ett exempel må vara nog: *Att författningen icke heller kan främja den mellan jordbrukarna önskvärda enigheten, som aldrig lärers kunna vinnas, om eller när, såsom här skett, för den enskilde, vilken med fog kan, vid objektivt betraktande, anse sig vara föremål för en rättskränkning, rättsskyddets tagande i anspråk försvåras i stället för att underlättas, är tydligt.*

Språkets skönhet

Kommittébetänkanden tillhöra icke skönlitteraturen. Vad våra kommittéer skriva har i regel rent praktiska syften, att utreda frågor, att föreslå lösningar, att övertyga om riktigheten av gjorda utredningar och framställda förslag. På betänkandena ställas icke heller i egentlig mening konstnärliga anspråk, det väsentliga är att meningen kommer fram, klart och sakligt och vederhäftigt.

Därmed är emellertid icke sagt, att kommittéspråket kan helt bortse från estetiska krav. Framställningen väddar dock till läsarens intresse, kanske också till hans välvilja, och den når sitt mål lättare om den är i yttre måtto tilltalande. Glömmas får heller aldrig den omsorg om vårt modersmål, som är en självklar plikt när det gäller officiellt språk.

Här kunna endast några antydningar göras.

En och annan betänkandeförfattare av äldre skola iakttar kanske ännu vissa regler rörande vokalmöte och skriver t. ex. *icke vanlig* men *ej ovanlig*. Denna rädsla för »hiatus» härstammar från latinstudiet och har föga stöd i modern svensk språkkänsla. Dock undviker man helst sammanstötning av vokaler med lika klang, ändrar alltså gärna *få åter* till *återfå* och *bli iakttagen* till *iakttagas*.

Om sålunda vokalmöte vållar ringa möda, så bereder konsonanthopning dess mera besvär. Svenskans struktur är sådan, att konsonanter lätt samla sig till barbariska ljudgrupper: *utnyttjbar*, *tjänstplikt*. Sådant är lätt att skriva men svårt att uttala och bör så långt ske kan undvikas. Man kan ju skriva *möjlig att utnyttja*, *som kan utnyttjas* o. d. För övrigt finns intet som hindrar att bilda avledningen *utnyttjelig* — det heter *gagnelig*, *vämje-*

lig o. d. Man kan åtminstone lätta upp det tunga *tjänstplikt* med ett *e* i fogen: *tjänsteplikt*.

I sådana hänseenden skulle behövas mera vaksamhet och omtanke. På papperet kan praktiskt taget vilket ord som helst sammansättas med vilket annat ord som helst utan att skriv- eller sättmaskinen knorrar, men de stackars människor som skola uttala de sålunda bildade sammansättningararna kunna med fog anse sig hänsynslöst behandlade. Och vårt språks utveckling ledes i en olycklig riktning.

Värre blir det emellertid, om *tjänstplikt* ytterligare sammansättes, exempelvis med *luftskydd*. Man kan ha skilda meningar om vad som är vackert och vad som är fullt i språket, och mycket har tvistats i det ämnet, men därom torde full enighet råda: sådana ord som *luftskyddstjänstplikt* äro otillåtligt fula. Om någon urskuldande hänvisar till engelskan, som obesvärat sammanför fyra substantiv till en enhet, så är jämförelsen högst missvisande. Engelskan sammansätter icke så som svenskan, förenar icke de skilda leden till ett ord under en huvudaccent.

Kommittésvenskan värjer sig uppenbarligen alldeles för lamt mot den nu pågående tillströmningen av långa och klumpiga sammansättningar. Sådana ord som *byggnadskostnadsstegring*, *materialförsörjningsläge*, *köpkraftsansvällning*, *prissänkingsmöjligheter*, *återanskaffningsprisprincip*, *livsmedelslagstiftningssakkunniga*, *kortvågsrundradiokonferens* skrivs och tryckas som om det vore normalt och riktigt att uttrycka sig så på svenska. Här skulle behövas ett kraftigt och målmedvetet motstånd.

Till den ohanterliga längden kommer i många fall en rytm, som gör ordet än fulare: *luftskyddstjänstplikt*, *arbetskraftsbrist*, *rikshemvärnstring*, *landsbygdsfolkhögskola*.

Om dylika ord vanpryda enstaka betänkanden, så kan man säga att ingen större skada sker. Det allvarliga i saken är emellertid, att ständigt nya sådana sammansättningar på olika vägar nå ut till breda kretsar av vårt folk och komma i allmänt bruk; de kunna då göra oberäknelig skada genom att vänja öra och språkkänsla vid ordbilder som borde utan vidare avvisas såsom otillåtliga.

Den behagliga omväxling i klangen, som kännetecknar väl talad svenska, bör eftersträvas även i kommittéernas språk. Störande upprepning av en ljudföljd bör undvikas. Sådana sammansättningar som *besparingsberedning*, *begåvningsbedömning*, *anmärkningsanledning* äro osköna. Tyvärr äro de icke alltid lätta att ersätta.

Lättare är det i regel att förekomma dylik ljudupprepning i satsens sammanhang. I *Vidare kan det befinnas lämpligt att tillämpa debiteringsmetoden då fråga är om . . .* bereder det ju ingen svårighet att byta ut antingen *lämpligt* eller *tillämpa*. I ordgruppen *Ett belopp av 1 750 kronor för inköp av ett provningsstereoskop för undersökning av värnpliktigas förmåga av*

stereoseende för uttagning av avståndsmätare borde åtminstone ett *av* och ett *för* kunna bytas ut mot annan preposition.

Skriv ej i onödan:

Målsättningen är den fulla sysselsättningen.
Det skulle komma att medföra att denna in-
dustri delvis skulle behöva nedläggas.
Det är önskvärt att dessa göromål göras till
föremål för begränsning...
I de nyare skolanläggningarna på landsbyg-
den ingå allmänt badanläggningar, som...

Skriv hellre:

Målet
komme
begränsas
skolbyggnaderna

Kommittéspråkets förkärlek för omskrivning med verbalsubstantiv på *-ande (-ende)* och med presensparticip gör att ändelsen *-ande (-ende)* blir alltför vanlig: *Uppskov med slutgiltigt avgörande rörande genomförande av skolreformen. Polisman är pliktig: att vara verksam för förhindrande av varje förfarande och för undanröjande av varje förhållande i övrigt, som innefattar ett störande av eller en fara för den allmänna ordningen och säkerheten. Samhällets reglerande inflytande skall göra sig gällande även...*

Även avledningar på *-ing* och *-ning* förekomma alldeles för ofta.

Önskvärt är naturligtvis också, att svenskans stora rytmiska och melodiska möjligheter tillvaratagas eller åtminstone icke helt förbises. Språket i många kommittébetänkanden skulle vinna mycket i klang och tillgänglighet, om författarna vände sig vid att läsa upp varje stycke högt, innan det slutgiltigt godkändes. Låter man en mening klinga för örat, så framträda många språkliga brister som ögat icke märker vid läsningen.

Louis de Geers krav att lagstilen skall vara »allvarsam, ren och oprydd» gäller i stort sett också kommittéspråket. All retorisk utsmyckning bör vara bannlyst. Jämförelser och bilder äro naturligtvis lämpliga, men endast i den mån de tjäna till att göra framställningen klar och åskådlig. Det samma kan sägas om alla andra stilistiska konstgrepp: kunna de bidra till att underlätta uppfattandet, så äro de tjänliga, annars äro de snarast störande.

Komposition i mera konstnärlig mening kan det icke vara tal om i betänkanden. Dess viktigare är den logiska dispositionen av det förelagda ämnet, varom mera ovan s. 21 f.

Krångelsvenskans uppkomst och utbredning

I det föregående har gjorts ett försök att påpeka och i viss mån även klarlägga några av de egendomligheter, som bidraga till att göra vår kommittésvenska så tung och svårläst. Det återstår att söka visa utvecklingens allmänna tendens och förklara varför just dessa ofta klandrade grammatiska och stilistiska uttrycksmöjligheter visa en sådan kraft att hävda sig i tävlan med allmänt förordade konkurrenter, ja stundom tyckas vara på väg att helt slå ut dem. Hur går det till, när kanslispråkets och särskilt kommittésvenskans dygder utvecklas till sina motsatser?

Vill man bedöma denna fråga rättvist, så måste man besinna de omständigheter, under vilka kommittébetänkandena komma till. En kommitté kan väl ta sig god tid i början av sitt arbete, då det ännu gäller att studera frågorna mera allsidigt, avgränsa uppdraget, precisera problemställningen och planlägga betänkandet. Men då enskildheterna sedan skola arbetas ut, är det vanligen mera knappt om tiden; ofta sker författandet under trycket av en tidsbegränsning, som gör det omöjligt att så som önskvärt vore väga ord och uttryck. Författaren eller författarna nödgas avstå från att välja och rata, måste nöja sig med de formuleringar som närmast erbjuda sig i föreliggande utkast, promemorior, tidigare betänkanden, expertutlåtanden, remissyttranden o. d. Om formuleringarna i dessa icke alltid äro så lyckade, så beror det bl. a. på att de i stor utsträckning äro skrivna av personer, som utan nödig behärskning av kanslisvenskan dock sträva att använda just den stilen. Det är alldeles speciellt när denna övertas av språkligt mindre väl utbildade och stilistiskt mindre känsliga författare, som den i och för sig mycket ändamålsenliga språkformen får en så olycklig utveckling, att man med fog kan tala om stilförskämning. Denna utveckling visas bäst med några exempel.

Om en noggrann stilist för att undvika kongruenssvårigheten icke använder uttrycket *tre fat olja synes tillräckligt* (*tillräckligt?*, *tillräckliga?*) utan föredrar att skriva *en kvantitet av tre fat olja synes tillräcklig*, så tar den stilistiskt mindre förfarne fasta på vändningen men använder den utan syntaktisk anledning och skriver sålunda även *en kvantitet av tre fat olja skulle räcka till, en tid av ett år, tidpunkten för terminens början* o. d., där ingen kongruensfråga vållar besvär.

En samvetsgrann författare, som icke finner någon riktig form för predikatsfyllnaden i en sats som *då resolutionen eller utslaget är vidlyftig* (*vidlyftigt?*, *vidlyftiga?*) undviker svårigheterna genom en omskrivning: *då resolutionen eller utslaget är av vidlyftig beskaffenhet*. En annan väjer av estetiska skäl för sammanställningen *mera stationära militära förläggningar* och skriver *däggdjursben, som framvinnas vid militära förläggningar av mera stationär natur*. Tillvägagångssättet observeras och leder till efter-

följd icke endast då liknande grammatiska eller stilistiska skäl föreligga utan även annars, och man skriver alltså *då resolutionen eller utslaget är av vidlyftigare beskaffenhet, militära förläggningar av mera tillfällig natur, här upptagas endast ändringar av mera väsentlig natur, skadorna äro icke av livsfarlig art osv.*

I tvekan om det bör heta *historian är struken* eller *historia är struket* i första ringen tar en tränad pedagog det säkra för det osäkra och skriver ämnet *historia är struket* i första ringen. Andra författare följa exemplet och skriva då även återinföra ämnet *historia* i första ringen, *vissa bestämmelser till förhindrande av spridning av sjukdomen svinpest*, där ingen syntaktisk svårighet motiverar tillägget.

En skolman skriver om de mål, som i läroverksstadgan angivas för de olika ämnena i realskolan och i gymnasiet, och kommer i detta sammanhang in på principerna för målsättningen och formen för målangivningen. En mindre durkdriven pedagog fäster sig vid de fylliga och vederhäftigt klingande orden *målsättning* och *målangivning* och använder dem oförtrutet, men icke längre i den riktiga abstrakta betydelsen 'sättande av mål' och 'angivande av mål' utan allenast som en värdigare synonym för *mål*.

En sakkunnig behandlar i ett yttrande olika förfaranden vid sterilisering och använder i detta sammanhang ordet *steriliseringsförfarande*. En stilistiskt mindre sakkunnig ser detta och tror sig böra använda den långa sammansättningen även när det icke alls är fråga om det ena eller andra förfarandet vid steriliseringen utan om steriliseringen över huvud. Och smittan går vidare, man skriver t. ex. *Konsekvensen härav (att uppgörelse icke kunnat träffas) har blivit, att de 13 åklagartjänster i Stockholm, som ledigförklarats i samband med åklagarmyndighetens omorganisation, icke blivit föremål för ansökningsförfarande.*

En omsorgsfull författare vill undvika upprepning av en ljudföljd och skriver därför icke *kalla alla* utan *kalla samtliga styrelseledamöter*. En annan vill starkt framhäva den i *alla* liggande tanken och väljer för eftertryckets skull det längre och tyngre och mindre vanliga ordet *samtliga*: *Budgeten är balanserad endast då inkomsterna täcka samtliga utgifter i både driftbudget och kapitalbudget. Sanningenligheten av samtliga å såväl fram- som baksidan av denna blankett av mig lämnade uppgifter intygas på heder och samvete.* En mindre kunnig efterföljare, som iakttar dessa användningar av *samtliga* men icke inser vad som i de särskilda fallen föranleder ordvalet, drar den slutsatsen att man i vårdat kanslispråk undviker *alla*, och han skriver alltså *samtliga* även där intet som helst skäl finnes att rata *alla*.

Goda stilister använda som relativpronomen *vilken* i stället för *som* dels för tydlighetens skull: *Reservanterna inom kommissionen, vilka anslutit sig till denna uppfattning*, dels för att undvika bruk av *som* i olika funktion inom samma mening: *Kommittén, som i detta sammanhang berör en*

fråga, vilken jämväl ur andra synpunkter kräver särskilt beaktande ... Deras efterhärmar tro sig böra över huvud undvika som och nyttja därför vilken även i fall då vårt språk fordrar som: Då funnos inga sådana störningar, vilka numera med säkerhet äro att vänta.

Om den skicklige betänkandeförfattaren emellanåt, av logiska skäl eller för omväxlings skull, föredrar *samt framför och*, så skyndar den mindre skicklige att byta ut *och* mot *samt* även i sådana fall, där det varken krävs av logiken eller behövs för omväxlings skull. Om den kräsne stilisten i vissa fall, för att omväxla eller för att särskilt starkt framhäva båda leden i en omfattande samordning, ratar *både — och och såväl — som* och i stället skriver *ej mindre — än även*, så tror hans med mindre urskillning utrustade efterföljare att man över huvud bör rata *både — och och såväl — som*, och han skriver t. ex.: *Alla kärll, vari avfall avhämtas, skola före avhämtningen vara ej mindre noggrant rengjorda och borstade med 1-procentig natronlut än även därefter noggrant sköljda med varmt vatten.* Detta är att bruka mera stilistisk konst än nöden kräver.

Fortsättningen lyder: *Vid hemkomsten skola de fyllda kärllens yttersidor — även botten — översprutas med lösning, som i första stycket sägs, innan kärllens innehåll tömmes i behållaren. Tömningen skall verkställas utanför svinstallet.* Om den som behärskar kanslistilen i vissa fall, av det ena eller andra stilistiska skälet, icke skriver *tömma kärll* utan *verkställa tömning av kärll*, icke *utreda frågan* utan *verkställa en utredning av frågan*, så skriver sedan den läraktige men mindre kunnige ogärna *tömma kärll* och *utreda frågan*, han föredrar *verkställa tömning av kärll* och *verkställa en utredning av frågan*, helt enkelt därför att han tror att det skall vara så.

I ett betänkande heter det: *År 1935 beslöt riksdagen definitivt nedläggande av lyceilinjen i Göteborg.* Det kunde lika väl heta *beslöt att lyceilinjen i Göteborg skulle nedläggas*, men däremot icke *beslöt att nedlägga lyceilinjen*, ty det är icke riksdagen som lägger ned linjen. Sedan tror sig mången över huvud böra undvika den naturliga uttrycksformen med infinitiv och skriver alltså även när den styrande och den styrda verbformens subjekt sammanfalla t. ex. *Styrelsen beslöt linjens omedelbara nedläggande.*

I vissa fall, då det är bekvämt att kunna samordna verb med olika konstruktion, möjliggöres en sådan samordning med ett enda handgrepp: *Dessa ärenden bliva sedan föremål för handläggning och beslut i departementet.* Greppet observeras och imiteras även då ingen anledning föreligger: *Dessa ärenden bliva föremål för handläggning i departementet.*

I ett cirkulär vill man säga, att ämbetsverkens *petita* äro alltför omständliga, men man vill till det i adjektivet liggande begreppet knyta en bestämning av innebörd att omständligheten icke är sakligt motiverad. Man väljer då den utvägen att substantivera adjektivet och till det så bildade substantivet anknäta en relativsats: *Ämbetsverkens petita präglas ofta av en omständlighet, som inte alltid synes vara sakligt motiverad.* Andra finna sub-

stantiveringen väklingande eller uttrycksfull eller värdig eller på annat sätt lockande och skriva sålunda utan någon som helst syntaktisk motive-ring framställningen präglas av ytlighet, ingripandet kännetecknades av hänsynslöshet osv.

En känslig stilist, som ägnar omsorg åt framställningens rytmisk-melodiska sida, vill gärna förläna satsslutet mera fyllighet och tyngd än ett kort verb kan ge. Han skriver då icke *Byggnadsarbetet beräknas vara avslutat vid årsskiftet, då anstaltens verksamhet börjar*, han föredrar omskrivningen *då anstaltens verksamhet tager sin början*. Substantiveringen observeras men icke vad som föranleder den, och mindre känsliga ordkonstnärer skriva rent vanemässigt t. ex. *Då verksamheten skall taga sin början vid årsskiftet, måste byggnadsarbetet då vara avslutat*, där den långa omskrivningen helt saknar motivering.

Där grannlagenhet och försiktighet så bjuda, användas i kommittébetänkanden gärna allmänna, litet obestämda, stundom beslöjade ordalag. Starka uttryck undvikas, tonen dämpas ned, meningarna göras hovsamma genom uppmjukande tillsatser: *synes, torde, lärar, i viss mån, i viss utsträckning, åtminstone i vissa hänseenden, ur mer än en synpunkt* o. d. De direkta uttrycken för det avsedda tankeinnehållet omskrivas eller inhöljas i vaga vändningar. Man skriver då icke *Lärjungeurvalet har varit för dåligt* utan *Lärjungeurvalet synes icke ha präglats av den noggrannhet som avsetts, icke Att fullt rättvist fördela anslaget är svårt* utan *Ett fullt rättvist fördelande av anslaget lärar vara förbundet med vissa svårigheter, ej heller Uppgiften är oriktig* utan *Uppgiften torde icke helt motsvara verkliga förhållandet*. De läraktiga tillägna sig detta uttryckssätt och mjuka upp v a r j e mening med dylika tillägg: *synes, torde, i viss mån*. De sky de enkla uttrycken *ej noggrann, svår, oriktig* såsom mindre värdiga och skriva utan ringaste anledning *knappast präglad av noggrannhet, förenad med svårighet, ej fullt överensstämmande med verkliga förhållandet* osv. De skriva icke rakt på sak: *Här kan utlandstrafiken knappast förrycka jämförelsen* utan med en försvagande omklädning: *Här kan utlandstrafiken knappast inverka förryckande på jämförelsen*. Likaså: *En alltför stark begränsning av tjänstemännens förvärvsmöjligheter skulle verka försvårande på nyrekryteringen* — säkerligen menas i sammanhanget *försvåra*.

En försiktig sekreterare drar sig för att skriva: *Fixerade taxor för fjärrtrafiken låsa fast lastbilstrafiken vid vissa nu bestämda uppgifter*, han föredrar den litet vagare omskrivningen med *innebära* och skriver alltså: *Fixerade taxor för fjärrtrafiken innebära ett fastlåsende av lastbilstrafiken vid vissa bestämda uppgifter*. Den pompösa vändningen imponerar på andra, som alltså när ingen dylik vaghet i uttrycket eftersträvas skriva t. ex.: *Hemarbetet innebär ofta ett så starkt beslagtagande av kvinnans krafter, att . . .*

Nyttjas i vissa fall för tydlighetens skull sådana till det föregående hänvisande uttryck som *den i 30 § omförmälda motbok* eller *lösning, som i*

första stycket sägs, så användas sedan dylika uttryck även då ingen som helst hänvisning behövs utöver den som ligger i bestämda artikeln: motboken, lösningen.

En förutseende kungörelseförfattare undviker uttrycket *samma lösning* och skriver i stället *enahanda lösning* för att förebygga att läsaren skall tro sig förpliktad att nyttja samma redan använda lösning. Det påfallande ordvalet observeras och har till följd att *samma* över huvud ersättes med *enahanda*.

Om den tränade juristen i vissa fall sammanför en vidlyftig tankegång i en enda mening, en s. k. period, som ger logiskt uttryck just åt tankarnas inre sammanhang, så anser sig den ambitiöse lekmannen på området också böra skriva långa meningar, och det även där intet logiskt sammanhang föreligger som lämpligen kan uttryckas genom den invecklade periodbyggnaden. Den konstrika meningsbyggnaden blir självändamål.

Det är på detta sätt, i växelspelet mellan högst förfarna och mindre kunniga författare, som kanslispråket och med det kommittésvenskan allt mer krånglas till och fjärmars från vad som är enkelt och naturligt och vackert i vårt modersmål. Till sist blir det som om det vore en plikt att i officiellt språk skriva så stelt och högtidligt och ämbetsmannamässigt som möjligt. Det är som om det låge vikt vid att man skreve annorlunda än man talar, helst så olika som möjligt. Det är som om alla de ord och uttryck och vändningar som vi nyttja i vanligt samtalspråk vore för enkla och tarvliga för att kunna brukas i officiella sammanhang. En stor villfarelse, en för vårt språks utveckling ödesdiger villfarelse!

Slutord

De frågor som våra kommittéer få att behandla äro på grund av ämnens natur ofta invecklade och för dem, som skola ta ställning till föreslagna lösningar, svåra nog att sätta sig in i och bilda sig en mening om. Dess angelägnare är det då att framställningen i betänkandena blir så klar och enkel och kort som möjligt. Till de svårigheter som ämnet bereder få icke komma andra som vållas av det använda språket.

En första förutsättning för att ett betänkande skall bli genomskinligt klart är givetvis att kommittén själv är fullt på det klara med vad den vill säga. Blir framställningen av någon fråga dunkel, så kan detta bero på otillräcklig behärskning eller bristfällig genomarbetning av ämnet. Det gäller då att gå till botten med frågan och icke lämna någon detalj outhärdad. Den störste ordkonstnär förmår icke klart framställa vad som är grumligt tänkt.

Det händer i kommittéer, att efter en förvirrad diskussion ordföranden i intetsägande uttryck sammanfattar vad som i obestämda och konturlösa

ordalag har sagts och sedan ger sekreteraren uppdraget att på ifrågavarande punkt utforma betänkandet »i den riktning som antytts». Detta är ett vanskligt uppdrag, som i verkligheten tvingar sekreteraren att antingen troget återge framkomna meningar och uppslag i all deras oklarhet eller ock själv utforma dem, om möjligt ända därhän att de kunna klart framställas. Detta senare innebär att även avgöranden om betänkandets innehåll läggas i sekreterarens hand.

Önskar man icke en sådan utveckling, är det oundgängligen nödvändigt att den som skall avfatta betänkandet får bestämda besked om vad kommittén vill ha skrivet. Om kommittén i den ena eller den andra frågan icke vill ta ståndpunkt eller icke hinner grundligt genomtränga vissa enskildheter, så är det riktigare att säga detta än att glida över frågan med fraser, som låta skymta en bestämdare mening eller en djupare insikt än som i verkligheten förefunnits. Det kan icke vara värdigt en kommitté, som trycker sitt betänkande exempelvis i Statens offentliga utredningar, att ge sken av en rikedom på idéer, uppslag och utvägar, som saknar täckning.

Med klarheten sammanhänger på det närmaste enkelheten i uttrycket. En abstrakt och svårtillgänglig framställning med en myckenhet lärda och främmande ord kan dölja en oklarhet i sak, som med enklare ordalag omedelbart skulle avslöja sig. Strävan att nå största möjliga enkelhet i uttrycket står i bästa samklang med bemödandet att vinna högsta möjliga klarhet i tanken. Hos goda betänkandeförfattare kunna dessa strävanden knappast särskiljas, de sammanfalla i arbetet.

Om ett parti i en framställning även efter energisk bearbetning förblir krångligt och svårbegripligt, så är det vanligen ett tecken på att texten icke med smärre jämkningar, ordbyten, omkastningar o. d. kan göras så lättfattlig som önskvärt är. Svenskan är icke något särdeles smidigt redskap för tanken. Det händer t. ex. att språket saknar det ord, som skulle göra innebörden i en kinkig sats fullt klar, att en påbörjad mening icke kan fullföljas så som avsetts, att utformade meningar icke vilja låta sig sammanknytas till den tankegång som skall uttryckas, osv.

Då lönar det sig icke längre att söka genom retuscheringar få bilden tydlig, då är det nödvändigt att gå tillbaka till utgångspunkten, till de tankar som skola uttryckas, för att därifrån söka en ny, framkomlig väg till det språkliga återgivandet. »Håll fast saken, så följ orden av sig själva», det är ett gammalt klokt romarord. Om den tilltrasslade härvan angripes från ett annat håll, låter den måhända lättare nysta upp sig. Det blir då icke en omformulering av en redan färdig text, det blir en helt ny text, utformad efter upprepad genomarbetning av tankeinnehållet. Det är uppenbart att en sådan genomgripande ändring kräver både tid och energi, men om det gäller en betydelsefull fråga, så är det mödan värt. Flyhänt arbete är tacknämligt i oviktiga ting, men rör det sig exempelvis om ett lagförslag av

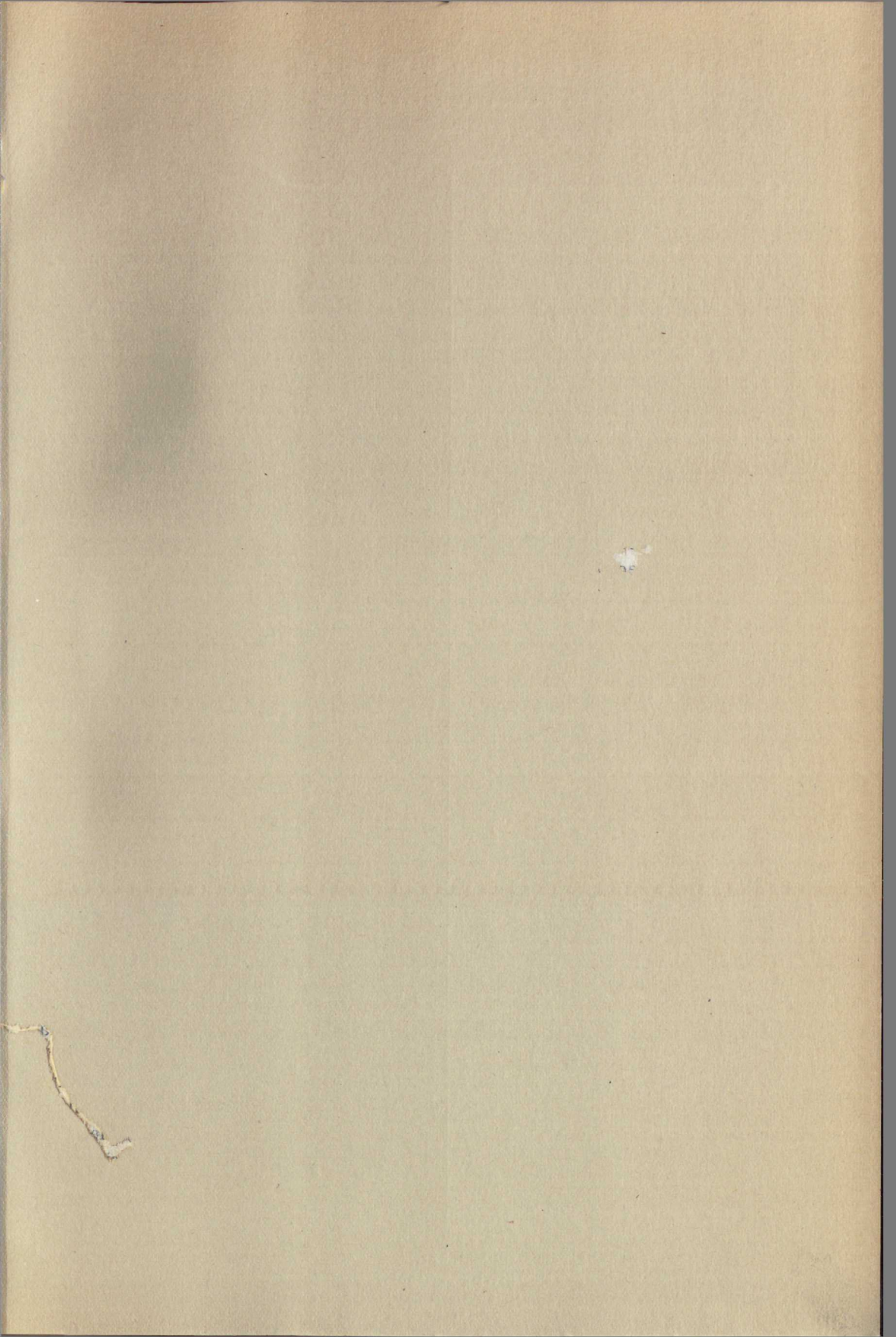
vikt, så ligger det ingenting överraskande, än mindre något för författaren nedsättande i om ett eller annat parti måste skrivas om både tjugo och trettio gånger.

En enklare formulering av en tanke är i regel tillika kortare. Om framställningen skall förenklas, så måste ju ändringarna gå icke minst i den riktningen att den befrias från kanslispråkets speciella omständlighet och närmas till det talade språket. Därigenom blir den också kortare, väsentligt kortare. Rikliga exempel härför ha i det föregående anförts.

Emellertid måste ihågkommas att även talspråket har sin art av vidlyftighet. Om man vid sidan av en god skriftlig framställning lägger en lika god muntlig framställning av samma ämne, så visar sig den muntliga avfattningen vara avsevärt längre. Detta beror på det talade språkets särskilda livsvillkor. Ordens snabba flöde ger icke talaren tid till att sovra tankeinnehållet, att ordna det efter relativ vikt och inbördes sammanhang och att sedan utforma det i väl avvägda satsers och sorgfälligt uppbyggda meningar. Åhöraren har icke heller den möjlighet vare sig till snabb överblick eller till dröjande vid enskildheter som det tryckta ordet medger läsaren. Orden nå hans öra i successiv följd och kunna varken överhoppas eller vid behov fasthållas. Talaren måste därför mera liksom breda ut tankarna, arbeta med utläggningar, framhävanden, upprepningar o. d., för att meningen skall bli klar, och detta ger den naturliga muntliga framställningen en ofta påfallande längd i jämförelse med en väl genomtänkt skriftlig.

När det nu säges, att kommittésvenskan skall göras lättare genom att närmas till talspråket, så måste det därför framhållas, att det endast är fråga om ett närmande i vissa avseenden, en förskjutning åt talspråkets håll särskilt i fråga om ordval och satsbyggnad. Någon strävan att helt omskapa kommittésvenskan efter det talade språkets mönster bör icke sättas i fråga. De försök som gjorts i denna riktning ha visat benägenhet att flyta ut i en förment lättfattlig pratighet, som icke manar till efterföljd. Kommittésvenskan bör helt och obetingat behålla sin karaktär av skriftspråk med allt vad det innebär av reda i tanken och korrekthet i formen.

Idealet för framställningen i ett kommittébetänkande är varken den vanliga kanslisvenskan med sin stelhet och tyngd eller det vardagliga talet med sin planlösa utförlighet, utan en syntes av det bästa i dessa båda stilarter. Idealet är en framställningsform som i sig förenar kanslispråkets logiska reda och genomtänkta klarhet med det talade språkets otvungna enkelhet. En sådan syntes åstadkommes endast av verkliga stilkonstnärer. För vanliga dödliga är emellertid mycket vunnet med att ha målet klart i sikte. Det utstakade målet nås icke i varje särskilt fall, långt därifrån, men om envar redligen strävar åt det hållet, så påverkas utvecklingen i rätt riktning. Avgörande på lång sikt är stilviljans allmänna inriktning.

Statens offentliga utredningar 1950

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvärd.

Förberedande utredning angående lagstiftning på skadeståndsrättens område. [16]
Betänkande med förslag till det rättspsykiatriska undersökningsväsendets organisation. [24]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Det statliga utredningsstrycket. Trycksakskommitténs betänkande. [25]
Kommittésvenska. En undersökning och ett försök till riktlinjer. Bilaga till trycksakskommitténs betänkande. [26]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Ortsavdragskommittén. Betänkande med förslag till ändrade kommunala Ortsavdrag m. m. [5]
1949 års uppbördssakkunniga. 1. Betänkande med förslag till vissa ändringar i uppbördsförfarandet. [7]
1944 års allmänna skattekommitté. 4. Betänkande med förslag angående ändrade bestämmelser för beskattning av periodiskt understöd, m. m. samt av utdelning å svenska aktier och andelar i vissa fall, m. m. [21]

Politi.

Nationalekonomi och socialpolitik.

Betänkande angående rationaliseringsverksamheten inom den offentliga förvaltningen. [8]
Socialvårdskommitténs betänkande. 17. Utredning och förslag angående lag om socialhjälp m. m. [11]
Statsbidrag för ålderdomshem. [22]

Hälso- och sjukvård.

Betänkande med utredning och förslag angående fordringar på synförmågan för anställning i allmän och enskild tjänst m. m. [19]
Statens sjukhusutredning av år 1943. Betänkande 5 angående verksamheten vid sjukhusvätterierna och möjligheterna att rationalisera densamma. [23]

Allmänt näringsväsen.

Elkraftutredningens redogörelse nr 2:18. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras räkräftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Örebro län. [1] 2:19. Västmanlands län. [18]
Den svenska elbranschens kapacitet och konkurrensförhållanden. [10]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Undersökning rörande brukskostnadernas samband med åkerfältens storlek, form och beskaffenhet. [20]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande angående tyskgruvorna och centralorgan för gruvärenden. [2]

Industri.

1948 års järnbruksutredning. Betänkande angående järnbrukens arbetskraftsförsörjning och därmed sammanhängande problem. [15]

Handel och sjöfart.

Utredning angående de handelspolitiska arbetsformerna m. m. 2. Redogörelse för de olika avtalstyperna i det svenska avtalssystemet. [9]

Kommunikationsväsen.

Betänkande rörande Sveriges smalspåriga järnvägar. Del 4. De smalspåriga västgötabanorna. [14]
Betänkande med förslag rörande decentralisering inom väg- och vattenbyggnadsverket m. m. [17]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Utredning angående överflyttning av viss del av riksbankens rörelse till en statlig affärsbank m. m. [6]

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Betänkande med förslag angående folkskolans disciplinmedel m. m. [3]
Skolöverstyrelsens utlåtande angående beskäring av timplanerna vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter. [4]
Handelsutbildningskommitténs betänkande och förslag. 1. Handelsgymnasierna. [12]

Försvarsväsen.

Skyddsrum för civilbefolkningen. [13]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.